
CARÀCTERS

ÉS UNA REVISTA DE LLIBRES

I AQUEST N'ÉS EL NÚMERO **44**

Adrià Chavarría, Ramon Guillem i Damià Pons: "Llegir en català, avui".

Francesc Calafat: "Des de l'infern" (a propòsit de *Vida i destí*, de Vassili Grossman, i de *Les benignes*, de Jonathan Littell).

Jordi Llavina: "El temps de les cireres" (sobre Berta Piñán i la literatura asturiana).

Lluïsa Julià: "Maria Antònia Salvà, el cant més alat".

Simona Škrabec: "Integrar-se en una pàtria més gran" (*Claudio Magris, els llocs de l'escriptura*, de Xavier Pla).

Joan Josep Isern comenta *Les senyorettes de Lourdes*, de Pep Coll, el darrer Premi Sant Jordi.

Manuel Baixauli, Isidor Cònsul, Antoni Furió i Joan Francesc Mira escriuen sobre Josep Palàcios.

Josep Maria Sala-Valldaura tria Rosa Alice Branco.

Pàgines centrals dedicades a Josep Palàcios.

SEGONA ÈPOCA - JULIOL 2008

SEGONA ÈPOCA JULIOL 2008

núm. 44.

Edita:
Publicacions de la
Universitat de València

Direcció:
Juli Capilla

Coordinació:
Francesc Calafat, Maria Josep Escrivà,
Gustau Muñoz, Susanna Rafart

Col·laboradors:
Sam Abrams, Joan Elies Adell,
Rafael Alemany, Vicent Alonso,
Francesc Ardolino, Enric Balaguer,
Carme Barceló, Josep Lluís Barona,
Arantxa Bea, Adolf Beltran,
Vicent Berenguer, Josep Bernabeu,
Assumpció Bernal, Pere Calonge,
Lluís Calvo, Ferran Carbó, Emili Casanova,
Adrià Chavarria, Jordi Colomina,
Agustí Colomines, Germà Colón,
Isidor Cònsul, Ximo Espinós, Antoni Ferrando,
Josep Antoni Fluixà, Antoni Furió,
Ferran Garcia Oliver, Lluís Gimeno,
Marc Granell, Carme Gregori, Albert Hauf,
Josep Iborra, Maite Insa, Joan Josep Isern,
Ramon Lapiedra, Gemma Lluch, Josep Martines,
Tomàs Martínez, Josep Martínez Bisbal,
Joan Manuel Matoses, Lluís Meseguer,
Abraham Mohino, Isabel Clara Moll,
Isabel Morant, Jacobo Muñoz,
Alexandre Navarro, Miquel Nicolás,
Vicent Olmos, Francesc Pérez Moragón,
Manuel Pérez Saldanya, Vicent Pitarch,
Pere Antoni Pons, Joan Ponsoda, Vicent Raga,
Ramon Rosselló, Pedro Ruiz Torres, Josep Maria
Sala Valldaura, Vicent Salvador, Biel Sansano,
Vicent Simbor, Enric Sòria, Jaume Subirana,
Felip Tobar, Àlicia Toledo, Lourdes Toledo,
Ferran Torrent, Vicent Usó, Pau Viciano,
Rafael Xambó, Júlia Zabala.

Disseny:
Albert Ràfols-Casamada

Redacció:
C/ Arts Gràfiques, 13 - 46010 València
Tel.: 96 386 41 15 - Fax: 96 386 40 67
E-mail: caracters@uv.es
<http://www.uv.es/caracters>

Il·lustracions d'aquest número:
Carme Bosch i Agustí

Distribució:
Gea llibres (València i Castelló),
tel. 96 166 52 56
Gaia llibres (Alacant), tel. 96 511 05 16
Midac llibres (Catalunya), tel. 93 746 41 10
Palma Distribucions (Illes Balears),
tel. 97 128 94 21

Maquetació i Impressió:
ARO/ Imprensa

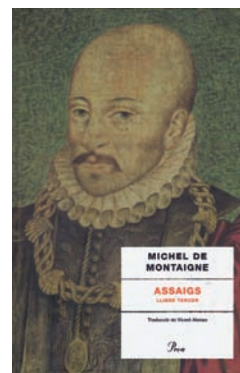
PVP: 3 euros
ISSN: 1132-7820
Dipòsit legal: V. 3755-1997

CARÀCTERS

LLIBRES RECOMANATS

Amb aquest *Llibre tercer*, Edicions Proa clou la publicació completa per primer cop en català dels *Assaigs* de Michel de Montaigne (Perigord, 1533-1592), una obra que iniciava un nou gènere literari: l'assaig. Fill de l'humanisme i de l'afany cultural i artístic del Renaixement, Montaigne creia que el saber havia de permetre a l'home l'aprenentatge per viure i morir serenament. L'assagista francès escriu sobre la por, sobre els costums en el vestir, la solitud, les olors, la vanitat i l'art de conversar.

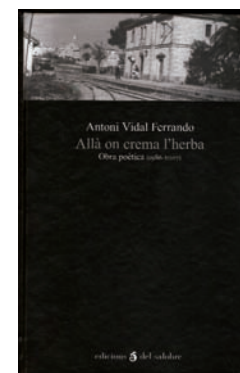
Vicent Alonso (Godella, 1948), escriptor i professor de literatura catalana contemporània a la Universitat de València, ha traduït al llarg dels darrers quinze anys els *Assaigs* de Montaigne, el primer volum dels quals va rebre el Premi de la Crítica Serra d'Or a la millor traducció publicada l'any 2006.

El gran èxit que obtingué a França, a començaments del segle XVIII, la traducció d'Antoine Galland de *Les mil i una nits, contes àrabs*, inicià tot un corrent orientaltzant dins la literatura francesa que ràpidament s'estengué arreu d'Europa. La literatura catalana, però, no es va incorporar a la tradició moderna de traduccions d'aquesta mena d'obres fins al segle XX, quan el poeta Josep M. López-Picó duu a terme les primeres versions al català d'alguns dels textos de Galland. Amb l'acurada traducció a càrrec de l'escriptora Encarna Sant-Celoni que presentem en aquest volum, s'ofereix per primera vegada el text íntegre en llengua catalana d'*Els mil i un quarts d'hora, contes tàrtars* (Editorial

Moll), de Thomas Simon Gueullette (París, 1683-Charenton, 1766), una de les obres més importants i significatives d'aquest corrent orientaltzant francès, que fou publicada per primer cop l'any 1715.

«Tot i girar al voltant d'uns mateixos temes, la poesia d'Antoni Vidal Ferrando es renova constantment i troba a cada llibre noves formes i nous matisos amb què expressa uns continguts universals. La seva poesia ens parla de la crisi de l'home modern, esqueixat entre un ahir perdut i inabastable i un avui insatisfactori, i de l'etern dolor de l'home de sempre que, indefens davant la certesa de la mort, té la utopia, la memòria i la bellesa com a úniques armes. (Pere Rosselló Bover, *Estudis de llengua i literatura catalanes*) *Allà on crema l'herba. Obra poètica (1986-2007)* recull la producció poètica editada quasi fins als nostres dies per Antoni Vidal Ferrando (Santanyí, 1945). Edicions del Salobre n'ha tingut cura, d'aquest recull que inclou un estudi introductori de Susanna Rafart i uns annexos de Josep M. Llopart, Blai Bonet, Jaume Pomar i Vicent Salvador.

L'artista gironina Carme Bosch i Agustí dona forma, des del Masnou, a una pintura inquietant i de fort component corrosiu que ha cridat l'atenció de museus d'art contemporani com el de Meguro-ku (Tòquio) i el de Yokohama, així com de l'Ateljè Stundars Arts de Solf, a Finlàndia, i d'altres centres d'art europeus, on té obra. El neoexpressionisme de Bosch, alhora dens i estilitzat, té la facultat de transmutar les aigües obscures del subconscient en un espectre de colors freds com una ganivetada, que fa convergir en llenços d'atmosfera mòrbida i instintiva. Sofisticada fantasia gòtica on cristal·litza una alambinada i translúcida malícia satírica.

Llegir en català, avui

Aquesta primavera passada es van publicar les dades sobre els hàbits de lectura i compra de llibres, a petició del Gremi d'Editors de Catalunya i de l'Associació d'Editors en Llengua Catalana.

Les dades apuntaven que l'idioma principal triat, a Catalunya, a l'hora de llegir és del 77,9% en castellà, i només del 20,4% en català. Un altre estudi, elaborat per la Federació de Gremis d'Editors d'Espanya, situava l'índex de lectura en català per sobre del 15% pel que fa al Principat i les Illes Balears, i en un irrisori 3,6% al País Valencià, l'única comunitat de l'Estat espanyol en què baixa l'hàbit de lectura en la llengua pròpia. Però, de qui és la responsabilitat d'aquest baix índex de lectura en català? Què es fa des de l'Estat i què des de les administracions autonòmiques? A Catalunya i a les Illes, els governs actuals malden per capgirar la situació, per augmentar l'interès i el consum de llibres en català. Al País Valencià, en canvi, davant la inhibició i la inoperància de la Generalitat Valenciana, són les entitats culturals les que porten la iniciativa, com ara la Fundació Bromera per al foment de la lectura, l'Associació d'Editors del País Valencià, les editorials, les universitats públiques...

Caràcters ha invitat tres escriptors perquè expressen la seua opinió sobre el present i el futur de la lectura en català a casa nostra: Damià Pons, Adrià Chavarria i Ramon Guillem.

En tractar de la lectura en general i de la lectura en català en particular la majoria de vegades es fa tan sols a partir d'impressions subjectives extretes de l'experiència pròpia o de l'observació de l'entorn més pròxim. Cal esperar que cada vegada més en podrem parlar en base a dades reals que siguin el resultat de treballs absolutament rigorosos, a semblança dels que ja ha començat a fer i a oferir la FUNDACC amb el seu «Baròmetre de la comunicació i la cultura». Tot i així, no sembla gaire temerari encapçalar aquest escrit amb una sèrie d'observacions i comentaris, la validesa dels quals, és cert, no es fonamenta en una recollida científica i exhaustiva de dades sinó en el seguiment continuat de les notícies i els debats públics que periòdicament es promouen sobre la qüestió de la lectura, en català o no. I, així mateix, en una certa reflexió personal sobre el tema. Les meves paraules neixen en referència a les Balears, però crec que en molts de casos podrien ser aplicables al conjunt del territori lingüístic.

A manera de catàleg, aquestes serien algunes de les consideracions preliminars que al meu parer no poden ser obviades a l'hora de parlar de la lectura en català: a) la introducció de l'aprenentatge del català com a matèria esco-

Expectatives frustrades

lar o del seu ús com a llengua vehicular, a partir dels inicis de la dècada de 1980, no ha contribuït a la creació de lectors en català en les proporcions que inicialment s'havia pogut preveure; b) el sistema educatiu no ha tengut mai una estratègia orientada a considerar que el foment de la lectura en català havia de ser una de les seves prioritats (com a mostra, el poc aprofitament de les biblioteques escolars); c) les institucions públiques en general —ni les estatals, ni les nacionals, ni les municipals— mai no han impulsat campanyes de promoció de la lectura en català que fossin ambicioses i del tot professionals, d'objectius clars i desenvolupades amb continuïtat durant períodes llargs de temps, i, a més a més, dotades dels recursos humans i econòmics mínims necessaris; en realitat, les campanyes institucionals de foment de la lectura que de tant en tant són presentades a cops de timbal no acostumen a ser gaire cosa més que operacions de simulació que responen

a objectius d'autojustificació i d'autopublicitat política; d) el creixement de l'hàbit de la lectura en català no ha estat mai assumit com una prioritat pels agents culturitzadors que tenen més capacitat d'incidència sobre la societat (premsa, ràdio i TV), amb l'afegit que gairebé sempre i sense excepcions solen presentar com a secundari el llibre en català en relació a l'editat en castellà; e) la tradició lectora dels catalanoparlants en la seva llengua pròpia era històricament tan inexistent o tan limitada —la Catalunya d'abans de la Guerra Civil possiblement en seria, en part, l'única excepció—, que els entorns familiars —un dels nuclis més eficaços per a l'adquisició de l'hàbit de la lectura— han pogut contribuir ben escassament, o gens ni mica, a la creació de lectors en català; f) el món editorial català prioritza la producció de nous títols per damunt de la tasca de la difusió de cada un d'ells mitjançant una distribució i una promoció eficients (aquesta actitud en certa manera es pot explicar perquè els suports institucionals al llibre també van en el mateix sentit); g) el sistema bibliotecari existent té en general múltiples mancances: una gestió insuficientment professional, la poca atractivitat de la majoria dels equipaments, uns objectius estratègics indefi-

nits, els recursos humans i econòmics disponibles són massa precaris; h) la indústria del llibre espanyol té una potència econòmica i mediàtica tan considerable que el llibre en català tan sols hi pot competir des d'una posició d'absoluta inferioritat; amb la particularitat, a més, que el llibre en castellà té al seu favor la totalitat dels ciutadans com a públic potencial, i que encara pot beneficiar-se, i molt, d'una inèrcia lectora que li és molt favorable, la que va produir el franquisme amb el foment, de clara intencionalitat genocida, del monolingüisme castellà. A aquesta llista, d'observacions i comentaris, encara n'hi podríem afegir alguns més. No ho faré, però, perquè pens que el context dins el qual s'ha de situar el fet de la lectura en català ja ha quedat suficientment dibuixat.

Disposam a hores d'ara de dades contrastades sobre la lectura a les Balears, tant en català com en castellà? En tenim algunes. I ben recents. Vegem-les. La Federació de Gremis d'Editors d'Espanya, en el seu estudi sobre els hàbits de lectura i compra de llibres per comunitats autònomes corresponent a l'any passat, diu que la taxa de lectura de la població balear major de 14 anys és d'un 57%, una dècima per damunt de la mitjana estatal. Malauradament, no especifica quin és el percentatge de lectors que habitualment llegeixen en català, en canvi sí que ofereix aquesta informació en relació a Catalunya (és un 21,6%) i el País Valencià (un 1,9%). Segons la Fundació Audiències de la Comunicació i la Cultura (FUNDACC), en l'Informe que el Baròmetre ha divulgat recentment, amb dades que procedeixen de les 2.655 enquestes fetes a les Balears l'any passat, hi va haver un 49,4% de la població que el 2007 no va llegir cap llibre i tan sols un 13,6% en va llegir sis o més. A la pregunta sobre quina era la llengua de l'últim llibre que havien llegit, els percentatges eren els següents: en català, un 10,6%; en castellà, un 85,2%; i en altres llengües, un 4,2%. Una altra informació significativa de l'enquesta és la que fa referència a la procedència de l'últim llibre llegit, sigui en un o altre idioma: regalat, un 33,4%; comprat a llibreria, un 30,7%; deixat, un 17,7%; comprat a grans superfícies, un 12,7%; procedent d'alguna biblioteca pública, un 4,3% (aquesta dada posa en evidència

de manera molt rotunda la ineficiència del sistema bibliotecari); altres orígens, un 9,7%.

Per confeigir aquest article, he contactat amb alguns llibreters de la ciutat de Palma i els he plantejat la pregunta següent: així, sense necessitat d'haver de consultar la vostra documentació administrativa, quin creieu que seria el percentatge de llibres en català que venen al vostre establiment? La resposta ha estat que oscil·la al voltant d'un 20%. Per ventura és una intuïció voluntarista? I una altra dada objectiva, que tan sols podem considerar representativa en la mesura que serveix per assenyalar una tendència. Segons el Gremi de Llibreters, que l'organitzen a Palma des de fa deu anys, la Setmana del Llibre en Català va incrementant lentament la seva facturació, encara que també pugui haver-hi fets diversos (la ubicació, la climatologia, que hi hagi més o menys dies festius) que incideixen sobre el resultat final i que molt poc tenen a veure amb el major o menor interès pel llibre en català. En qualsevol cas, les xifres de recaptació de l'any 2003 varen ser de cinquanta-tres mil euros i les del 2008 han estat de vuitanta-cinc mil. Una tendència a l'alça, per tant. Certament, però, molt modesta.

De tot plegat, pens que se'n poden treure unes conclusions: a) les visions catastrofistes sobre els nivells de lectura de la població —reduïbles a frases semblants a les següents, que podem sentir amb freqüència: «de cada vega-

da es llegeix més poc» o «els joves no llegeixen»— no estan fonamentades: més aviat la tendència seria a l'alça, i és ben lògic que sigui així, tenint en compte que sembla indiscutible l'axioma que a més nivell col·lectiu d'estudis li correspon un índex més elevat de lectura; b) encara que les dades actuals siguin llamentosament baixes, tot fa pensar que en l'actualitat es llegeixen a les Balears més llibres en català que en qualsevol altre moment del passat; c) la lectura en català té hipotèticament molt de camp per créixer ja que, segons l'Enquesta Sociolingüística del 2003, el percentatge de població de les Balears que té capacitat de llegir en català és del 79,6%; d) l'increment significatiu del nombre de lectors en català no serà gens fàcil perquè els processos de normalització lingüística i de nacionalització cultural més aviat han començat a entrar en una fase d'estancament i de rutina i perquè la interferència permanent del llibre en castellà dins els territoris del català planteja una batalla entre llengües de lectura que és absolutament desigual i del tot desfavorable per al català; i e) l'objectiu, just i raonable, d'aconseguir l'hegemonia de la lectura en català en els països que el tenen com a llengua pròpia i oficial té un problema estructural: el sistema lingüístico-cultural català està subordinat al castellano-espanyol, que és políticament i mediàticament promogut com a superior, fins al punt que també és percebut com a més important fins i tot per la immensa majoria dels ciutadans que consideren que el català és la seva llengua pròpia. Simplement estic dient que no convé que oblidem que la tria d'una o altra llengua com a preferent a l'hora de la lectura està inevitablement relacionada amb les lleialtats lingüístiques, culturals i nacionals més globals que els ciutadans puguin haver establert o que en el futur decideixin establir. Per tot plegat, l'increment, que hauria de ser progressiu i imparabile, dels percentatges de lectura en català no són un objectiu gens fàcil. Les polítiques institucionals, la posició dels mitjans de comunicació i les actituds personals en determinaran la tendència futura i el desenllaç, el qual necessàriament acabarà oscil·lant entre una situació de relativa hegemonia o una presència minoritzada exclusivament testimonial.

«Fer tota una vida en català és, o hauria de ser, el deure, ens agradi o no, de tots els catalanoparlants»

La llengua catalana, tant al Principat com a la resta dels països que conformen el domini lingüístic, no es troba en el moment més favorable —a banda del que diguin els índexs de publicacions de llibres en català. Som al davant d'un clar retrocés en l'ús social de la llengua, sobretot a la ciutat de Barcelona i la seva rodalia —aquí hi viu la major part de la immigració espanyola dels anys cinquanta i seixanta que ben poca cosa ha fet a l'hora d'integrar-se al país, i de retruc dificulta el procés d'immersió lingüística. Comença a ser preocupant l'ús cada cop més fort del castellà a ciutats com, per exemple, Salt i Tarragona. I així també en pobles de l'interior del país, on moltes vegades, la població forana ja és majoritària i els catalans es passen al castellà de manera extraordinària! Ja sé que fer palesa aquesta situació no és res políticament correcte. Però, com ja sabeu, els escriptors hem de donar testimoni d'allò que vivim i observem cada dia. I, diàriament, visc la situació d'inferioritat del català.

És una època magra per a la llengua. Em sento en una situació d'orfenesa. Per a molts dels nostres joves, i d'altra gent de la meua generació, la tradició literària catalana ni tan sols forma part del seu imaginari cultural —situació, per cert, reforçada pels «meravellosos» plans d'estudi de la Generalitat catalana que bandeja les lectures d'autor quan aquesta és l'única manera d'aprendre llengua i familiaritzar-se amb una literatura. Que no ens enganyin! L'opressió de l'espanyol augmenta, cada jorn, a gavadals. I el genocidi cultural i espiritual contra el català (i els Països Catalans) va fent camí. Però els catalanoparlants —els veritables bilingües— fem alguna cosa per aturar-lo? En diversos llocs defensar l'ús i la pràctica constant de la llengua catalana és quelcom sinònim de ranci, tancat i, si m'ho permeten, fins i tot, «carlí»! Els carlins defensaven uns furs per Catalunya, però van guanyar els «liberals», que van

assumir, amb la fe del «progrés», la salvació «social catalana»! Si us plau, entenguin la ironia. No em preguin ara per un falangista! Ni duc la boina vermella de gairell!

La diglòssia, cada vegada, augmenta més. Els catalanoparlants estem perdent la capacitat de resistència. Són més de tres segles d'invasió i d'atacs continuats. Com ja he dit abans, en molts llocs, si defenses aferrissadament la llengua ets tractat d'intolerant. Potser hem d'anar en compte amb els mateixos catalans que fan de còmplices amb els pobles genocides que defensen l'autodeterminació dels pobles, però no pas per als Països Catalans —llegiu el suggeridor epíleg de Lluís Solà a la nova reedició del *Crist de 200.000 braços*, d'Agustí Bartra (Lleonard Muntaner, Palma, 2008).

És possible que l'acció política vers la llengua, durant els primers governs autonòmics del Principat, ens faci creure que el nostre idioma no té problemes. El govern de Pujol l'encertà amb la primera llei de normalització lingüística a les escoles primàries. Però, recordin que la normalització no ha arribat a la secundària. Quants professors d'institut no fan, encara, les seves classes en català? A més a més, el govern actual vol treure una hora lectiva de llengua i augmentar-ne una d'anglès. Què és aquest gest? Autoodi? Acceptació del bilingüisme sense cap mena de conflicte? Autoassassinat cultural com hem fet amb l'esprimatxament intel·lectual del diari *Avui*? Internacionalització i multiculturalisme a dojo a través del foment de l'anglès que, entre altres coses, ha transformat la ciutat de Barcelona en una «cityturista» cada cop més allunyada de la particularitat catalana? Assumeix Barcelona la capitalitat catalana que li correspon?

D'avançada, cal dir que escriure i llegir en català, avui, representa tenir les idees molt clares enfront dels tentacles de l'opressió espanyola. Ara bé,

la situació es pot redreçar? Sí, si els catalans ho volem. Llegir i escriure en català és el nostre deure. I dic deure perquè així ho penso. En aquestes societats «democràtiques post postmodernes de tardor» tothom parla de drets i no pas de deures. I els deures han de ser-hi. I fer tota una vida en català és, o hauria de ser, el deure, ens agradi o no, de tots els catalanoparlants. De la manera com van mal dades es pot perdre la llengua i el país.

Tot i així, la comunitat d'escriptors del Principat és molt conscient que el català és la llengua de la seva expressió literària. Amb les seves obres contínuament fan «néixer» el món en català. La lluita, per a nosaltres, és diària. Cada dia donem testimoni d'aquest país i d'aquesta cultura catalana amb els llibres, articles i assaigs que publiquem.

El fet que moltes editorials catalanes també publiquin obres en castellà —per motius econòmics— no ajuda gaire a la plena normalització de la llengua. Crec que és una actitud que a la llarga va a la contra; Joan Sales pensava que salvaríem la llengua si no es perdia Barcelona. Jo també ho pensava. Però ara, crec que potser serà el rerepaís qui salvi la llengua i la situació diglòssica.

El problema polític continua. Són més de 300 anys de genocidi cultural i lingüístic. La Constitució espanyola de 1978 ni condemna el decret de Nova Planta de 1714 ni reconeix cap genocidi. Prohibeix el dret a l'autodeterminació. Fa un pastís d'autonomies que no permet la confederació dels Països Catalans.

Llegir la tradició, fer-la i refer-la és allò que ens toca fer com a comunitat lingüística que vol sobreviure en una Europa dels pobles. No pas la dels estats que ens ofega; l'escriptor, amb la seva obra, fa néixer «món» al món. Aquest és el repte. I nosaltres ho hem de fer en català.

Percentatges i números, xifres i anys, tendències i mitjanes, tants per cent: dades tan fredes i esmolades que poden ferir més que el tall net d'un ganivet. De vegades em plantejo si en el cas de la lectura en català al País Valencià potser fóra millor oblidar-les. Perquè les dades que tenim a l'abast fan venir calfreds, i per aquest motiu aliment segur per al derrotisme i la desesperança. M'explicaré: no dic que cal ignorar-les —perquè és obvi que si les coneixem sabrem la situació en què estem i qui sap si podrem actuar en conseqüència—, sinó que no cal repetir-les tant ni insistir-hi. Per exemple, si una estadística recent diu que al País Valencià un percentatge del 92,2% té el castellà com a idioma habitual de lectura i sols un 3,6% opta pel català, això ens llança més de cap a una situació de desànim que a una proposta de futur. I aquestes dades tan esmolades, no ho oblidem, es poden fer servir tant per a fer naps com cols. Així, per a justificar una política —en nom d'una situació que, per habitual, ha de ser acceptada—, o per a denigrar la mateixa política, sense buscar-ne l'eixida adequada, donant per fet que ja tot està perdut.

D'altra banda, no podem oblidar que la lectura —tant fa quina siga la llengua emprada— comença a tenir cert retrocés en tant que únic referent de propagació de la cultura, o fins i tot, com a mitjà d'oci. Internet i els mitjans audiovisuals en general n'han pres el relleu. (Caldrà recordar que a les estadístiques de les biblioteques no es comptabilitzen els «lectors» sinó els «visitants»?). Dins del context general, doncs, la situació s'agreuja en la nostra llengua i en especial pel que fa al País Valencià. Perquè

Com el tall d'un ganivet

ací tenim ara la paradoxa de gaudir d'un nivell literari excel·lent i, tanmateix, de tenir una presència pública que s'acosta a la invisibilitat. Tenim pocs lectors, i al voltant d'un 70% de la producció editorial valenciana descansa en el sector «escolar». No és una bona situació per a la literatura que una part important de la producció editorial descansa en aquesta franja lectora. I potser la qüestió més important: si la llengua en què escriuen els nostres escriptors no s'usa, com es llegirà en aquesta llengua? Com creure en una llengua que té una existència tan difícil? El problema és ben profund.

Potser, doncs, ja és hora de no fixar-se tant en estadístiques —de vegades em fa la impressió que els diaris gaudeixen donant els baixos percentatges de lectura valencians— i començar a posar-se la granota de treball. I no ens enganyem: aquesta és una tasca de tots els sectors implicats (el recentment creat Fòrum Valencià del Llibre, on són escriptors, bibliotecaris, distribuïdors, llibreters, il·lustradors i editors, aniria per aquesta banda). Ha d'haver-hi una decisió política, és cert, i aquesta és tan minsa que no podem quasi ni considerar-la. Però si ens quedem sols en la queixa de res no servirà. Hem d'exigir el compliment de les lleis —sobretot pel que fa a l'ús de la llengua—, i hem de fer que els escriptors valencians ocupen el lloc que els corres-

pon en la nostra societat. Els escriptors han de veure's: a les llibreries i a les biblioteques. Per què es fan poques presentacions de llibres en les llibreries de les nostres comarques? Per què els nostres autors fan pocs actes a les biblioteques? Cal buscar els lectors allà on són, però també en altres llocs. Cal fer lectures, xerrades, conferències... a cases de cultura, a associacions diverses, a casals, a llars de jubilats. Allà on es realitzen clubs de lectura els resultats són excel·lents. Cal cercar noves idees, treballar en nous projectes.

Potser és cert que tota pedra fa paret, però necessitem moltes pedres. Si la societat no es mou, els sectors implicats han de fer un esforç per moure-la. I açò inclou tots aquells que s'estimen la nostra llengua, i tots aquells que s'estimen la bona literatura, siguen professors, periodistes o del món del llibre en general. Necessitem lectors: els nous, però també aquells que llegint perfectament el català opten pel castellà, perquè desconeixen la varietat i la riquesa de la nostra literatura actual. És cert que es llegeix molt poc en català al País Valencià, però sempre ha estat així, i mai no han hagut tants escriptors valencians en la nostra llengua com ara. Si la situació de la llengua és tan difícil, per què la majoria dels que volen dedicar-se a la literatura opten pel català? Les dades són fredes però sempre estan obertes a diverses interpretacions. Quants lectors tenia el català fa vint anys? I fa quaranta? Hem de creure en allò que fem, i deixar-nos de suïcidis abans d'hora. Jo mateix, si escric en aquesta llengua, és perquè encara hi crec.

Ramon Guillem

Emili Gómez Nadal: diaris i records **A. Gómez Andrés i F. Pérez Moragón (eds.)**

Vivències i reflexions d'un intel·lectual en la cruïlla del segle XX

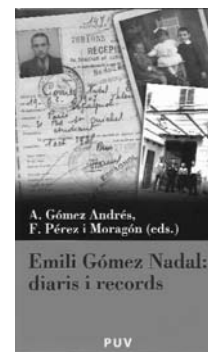
Altres edicions:

Joan Fuster, vicis de la lectura. Ferran Carbó (ed.)

Dialèctica de la ironia. La crisi de la modernitat en l'assaig de Joan Fuster. Guillem Calaforra

Joan Fuster: relacions personals, relacions literàries. Vicent Simbor (ed.)

Els colors i les paraules. Notes sobre Joan Fuster i la pintura. Enric Balaguer (ed.)

Des de l'infern

No fa molt Marta Pessarrodona deia en un article que la vida és sagrada, encara que en tots els llocs no té el mateix preu. Aquesta és una idea molt estesa. Sovint proclamem el valor extraordinari de la vida humana, i segurament ho fem tantes vegades com se'l nega. En les guerres aquesta negació arriba al deliri. En els conflictes bèl·lics —i no només en els militars— es combat el valor sagrat de la vida en nom de la sacralització d'altres formes de vida. Així, amb valors supremes ben allunyats, la Segona Guerra Mundial convertí el globus terraquí en un infern en tots els sentits, fins i tot moral, que en diria Michael Walzer, perquè en emprar aquesta paraula anem més enllà de la descripció i n'estem fem un judici de valor des del qual enfocar-la. És cert que en la guerra les convencions desapareixen i el caos i el descontrol campen per on volen. Amb tot, en els aquellarres humans es pot tenir més o menys cor i es pot actuar amb més o menys responsabilitat. Depén, és clar, de la tirania de cada circumstància.

Dels focs externs i interns, de les barbàries comeses o patides, de les raons de guerra i de les ideologies, dels estats-Déu-totpoderosos i d'infinitat d'hommes perduts en els laberints infernals dels seus designis, sovint inescrutables, parlen dues de les novel·les que més han impactat el darrer any. Parlem, és clar, de *Vida i destí*, de Vassili Grossman, i de *Les benignes*, de Jonathan Littell. Tots dos llibres assenyalen el que el nazisme i el comunisme compartien i el que els feia singulars.

Vassili Grosman en *Vida i destí* tracta un tema que travessa bona part del segle XX, com és la irrupció en l'esfera privada dels dictats polítics i de les precipitacions històriques, i que en la novel·la es concreten en la tragèdia d'una guerra de dimensions monstruoses i en el somni totalitari, que cresqué i s'apuntalà sobre les calderes del terror. En el cas del règim soviètic, contemplem com les aspiracions nobles d'una societat més justa acabà amb un fracàs estrepitos que l'igualava a l'ideari del nazisme.

La batalla de Stalingrad funciona com una metàfora por-

Vassili Grossman
Vida i destí
Galaxia Gutenberg, Barcelona, 2007
1.111 pàgines

Jonathan Littell
Les benignes
Quaderns Crema, Barcelona, 2007
1.163 pàgines

tentosa sobre la transmutació —si més no, per a molts idealistes russos— del destí de la guerra i de l'imperi soviètic, perquè representa l'inici del declivi del gegant tudesc i, per tant, de l'esperança de l'alliberament proper del totalitarisme. Aquesta il·lusió, però, a l'URSS serà un miratge.

El centre de la novel·la recau, en certa mesura, en les germanes Xapoxnikov i els seus marits Krymov i Shtum. Al seu voltant creixen trames i plans de realitat diversos per tal d'oferir-nos una gamma significativa de situacions i experiències que ocorren en escenaris

ben diferents (un camp de concentració nazi i un camp de presoners soviètic, la presó de Lubiánka, a Moscou, el front de Stalingrad, però també la vida quotidiana a la rereguarda). Enmig d'un món partit per les bombes, Grossman basteix personatges d'una força enorme, ja que ens els presenta en tota la seua perplexa humanitat, en la seua fragilitat i en la seua grandesa. Els veiem en els moments de glòria i en les seues misèries, en els secrets menuts, en l'amor i en la pena, en la vida i en la mort. No hi cap el maniqueisme. El personatge egoista pot esdevenir generós, el cautelós imprudent i l'íntegre covard. En un clima de lluita contra el nazisme, és raonable que l'autor òbriga esferes per a l'èpica, però és una grandesa sòrdida i cruenta. En general, els personatges es poden trencar o afonar però miren com poden de refer-se des de la més fonda fragilitat. Grossman alterna amb mà magistral escenes bèl·liques o de terror amb la intimitat dels personatges, seqüències de gran angular amb els detalls més ínfims de la vida diària.

Un aspecte clau de *Vida i destí* és l'individu vigilat i engolit per un estat omnívor, on sovint tots recelen de tots. I descriu amb una clari-vidència que posa la pell de gallina un dels trets més distintius que caracteritzen el control imposat per Stalin: l'arbitrarietat i la corrupció que genera l'imperatiu de sobreviure. Així, el comissari Krymov, comunista honest, cau en desgràcia sense motiu aparent i inicia un viacrucis pel clavegueram de l'estalinisme. El científic Shtum, malvist pels companys per ser jueu, en ser avalat per les esferes altes del poder, podrà mantenir el seu estatus, però a canvi haurà de traïr-se i cometre vileses. Serà el seu infern particular. Tot plegat, *Vida i destí*, un monument literari per la seua autenticitat, és un immens fresc on l'home veu, de cara a ell mateix i de cara als altres, la pobra condició dels humans.

Les benignes és una novel·la valenta perquè Jonathan Littell es planteja contar el deliri nazi des de la humanitat d'un personatge

a tota pressió i li cal repescar —i ho fa amb lucidesa i fredor— el seu periple de guerrer per la geografia àmplia del terror nazi. Ens condueix a aquell apocalipsi detallat amb la voracitat del miniaturista, que fa rodar el cap. L'objectiu és relatar els secrets de la raó i de la maquinària bèl·liques alemanyes, les carnisseries i les fosses comunes d'Ucraïna, la batalla de Stalingrad, l'activitat terrorífica d'Auschwitz. La descripció entre delirant i hiperrealista del que visqué va acompanyada per l'enrònia de racionalitzar i justificar l'horror. De fet, s'agafa com a una paret llisa a la vella idea, present ja en un proverbi llatí (*inter arma silent leges*), que quan bramen les armes, les lleis i la moral hivernen. Encara es considera culpable, s'espolsa qualsevol tipus de responsabilitat personal, ja que el que va fer era el seu deure. És manifest que en una guerra un soldat deixa de ser amo dels seus actes, però pot continuar sent-ho del seu pensament. El que impacta de la confessió de Max Aue és el grau d'interiorització que va aconseguir el discurs nazi, una barreja letal de tribalisme racial i una obsessió absoluta per refer la humanitat, com deia Hitler, que va esdevenir una contramoral on el caràcter d'acer i la inhumanitat eren objecte del desig per als adeptes. Això explica la seua fe cega en els seus superiors, ja que tot el que dugué a terme «era necessari que es fes, per molt desagradable i trist

diabòlic. Maximilien Aue, advocat i amant de l'art, es dedica a la indústria tèxtil en un racó plàcid del nord de França, on viu amb identitat falsa, i decideix un bon dia explicar la seua participació en la Segona Guerra Mundial, on arriba a ser tinent coronel. És un home casat i amb fills, però de tendència clarament homosexual, encara que el seu veritable amor ha estat la seua germana. Des de menut, viu assetjat per malsons i torturat, des de la guerra, per trastorns intestinals, i presenta un perfil moral complex i dislocat. Max Aue apareix com un home apàtic, però el seu cervell és una olla

que fos». L'assimilació del narrador de la doctrina del moment va ser perfecta; continua, després de tants anys, justificant tot el que va passar i no té cap sentiment de culpa ni mostra cap compassió per les víctimes innocents.

Les benignes té febleses i moltes virtuts. El seu mèrit consisteix a proporcionar-nos una davallada a les més terribles de les tenebres, en una proposta d'una envergadura considerable, escrita amb una prosa febrils i hipnotitzant que fa de la lectura una descàrrega de bastonades als nervis dels lectors.

Francesc Calafat

Ara, llegir en valencià, més fàcil que mai

llegirenvalencià
per a conèixer-nos

www.llegirenvalencia.org

Aquest estiu,
amb els diaris:

Levante
EL MERCANTIL VALENCIANO

EL MUNDO

organitza **el món**
per al foment de la lectura

patrocinen **Bancaixa**
el compromís social

RIV

CONSELL VALENCIÀ DE CULTURA

ACADÈMIA VALENCIANA DE LLENGÜES

GENERALITAT VALENCIANA

col·laboren **(v)**

CONSELL VALENCIÀ D'EDUCACIÓ

ESCOLA VALENCIANA DE LLENGÜES

Amb el suport de: Levante-EMV, El Mundo; Direcció General del Llibre i Biblioteques; les Universitats; FVMR; Mancomunitats de la Ribera Baixa, de la Ribera Alta i de la Vall d'Albaida; Partits polítics; Organitzacions empresarials i sindicals; Associació de Bibliotecaris Valencians; Gremi d'Editors PV; Gremi de Llibrers de Castelló; Associació Professional d'Il·lustradors de València; Albera Teatre; Conta Conta Produccions; Unió de Periodistes, etc.

Reconeguda com a poeta i traductora pels escriptors coetanis seus, la figura i l'obra de Maria Antònia Salvà (Palma, 1869 - Lluçmajor, 1958) va caure paulatinament en l'oblit i el descrèdit en aplicar-li paràmetres personals i interpretacions reduccionistes. Així, després de ser inclosa, el 1953, a *Anthology of Catalan Lyric Poetry* per Joan Triadú¹, i que el 1957 Josep Carner, gran coneixedor de la seva poesia, en fes una antologia, encara vàlida i tribut de molts anys d'amistat i relació intel·lectual², es podria dir que la reivindicació de Salvà s'inicia el 1983, en celebrar-se els vint-i-cinc anys de la seva mort. L'ocasió va propiciar un opuscle introbable ara titulat *Maria A. Salvà 25 anys després. Estudis i comentaris*, que constitueix el primer intent d'estudi de la seva obra, tal com anotava Josep M. Llopart en els mots inicials que al·ludien, a més del «valor perenne» de Salvà, a la necessitat d'endinsar-se en la seva obra allunyats tant de l'hagiografia com del blasme, actituds que havien aconseguit «fer esborradissos el poeta i l'ésser humà»³. Entre el conjunt d'articles destaca amb força el breu text de Maria Aurèlia Capmany, de títol prou suggerent, «Maria Antònia Salvà o l'art de dissimular la saviesa», que enceta la mirada des dels estudis de gènere. Un i altre van significar la primera pedra de toc d'un llarg *excursus*, cultural, de gènere, ideològic, d'edició de textos, originals i traduccions, i epistolaris que ha estat necessari desenvolupar per poder arribar avui a Salvà, cinquanta anys després de la seva mort, allunyats de criteris extraliteraris, alguns clarament sexistes i ideològics. En aquest camí cal citar la reivindicació empresa per les altres poetes i escriptores com Xesca Ensenyat⁴, Marta Pessarrodona, Maria-Mercè Marçal o Carme Riera, i els nombrosos estudis i edicions de textos que s'han publicat des de la dècada dels anys noranta, entre els quals destaca l'avançada que aportaren les semblances, poemes i estudis del volum *Lectures de Maria-Antònia Salvà*⁵, i que mostren una imatge molt més

Maria Antònia Salvà, el cant més alat

àmplia i important de la primera poeta moderna. Una afirmació que va essent de dia en dia més corroborada i que mostra una imatge fins ara desconeguda de Salvà que la configura com una intel·lectual de primer ordre. Darrerament, les Jornades d'estudi Maria Antònia Salvà que van tenir lloc el passat mes d'abril a Palma i Lluçmajor han significat un nou avanç important per al seu coneixement. Dos altres elements confirmen aquesta idea: l'ampli mestratge que va exercir en les generacions més joves, tant de Mallorca com de Catalunya, i l'enorme consciència històrica que mostra el conjunt de les seves actuacions i que reverteix sobre la lectura de la seva obra.

* * * * *

Pel que fa a la seva poesia, Maria Antònia Salvà ocupa un lloc preeminent en la transformació poètica que es produeix entre el segle XIX i la primera meitat del XX. La seva obra assenyala el pas que fa de la poesia un relat metafòric de la realitat externa, lloant-ne fets i característiques o

expansió directa dels sentiments, seguint l'alè romàntic de poetes com Lamartine, fins a desbrossar i eixamplar el discurs sobre el propi subjecte líric, en una mirada interior que busca en el paisatge la traducció exterior del tema veritable, un recorregut metafòric propi dels lírics simbolistes moderns. En altres mots, la trajectòria de Maria Antònia Salvà descriu una paràbola entre els seus primers mestres —Verdaguer, Costa i Llobera i Mistral— fins als companys literaris més reconeguts —Carner i Riba— que transformen la poesia catalana dels anys vint i trenta i la catapulten a l'estricta modernitat en les dècades posteriors. Em refereixo a la distància que hi ha entre obres cabdals del primer període com *Idil·lis i cants místics* o el *Canigó* de Jacint Verdaguer, *De l'agre de la terra* de Costa, o *Mirèio* de Frederic Mistral, obra traduïda per Salvà en el que sig-

nifica d'aportació lingüística i joia literària única a la poesia catalana; i *Arbres* o *Absència* de Carner, *Salvatge* de Riba o el *Marià Manent* minimalista com un poeta xinès.

Salvà té poemes ben representatius tant d'una època com de l'altra. En la primera, la descripció de la terra heretada, de la possessió de la Llapassa i de la vida agrària feta al llarg de generacions, els treballs del camp i els seus protagonistes, constitueix un fris detallat i minuciós que ara, a més d'un segle de la seva escriptura, pren una enorme importància etnogràfica i cultural d'un món extint. Entre molts altres, poemes com «Del pla», «L'estiu», «Casa pagesa», «Flabiol de pastor» o «El poema de l'Allapassa» inclosos a *Espigues en flor* (1926) formen part d'aquest grup, el més celebrat de la seva obra, que la inclou en l'Escola Mallorquina, però que no esgoten la seva poètica. Salvà l'evoca sempre com un temps esponerós i vital:

«La vella a l'ombra ja fila;
Som a l'estiu: quin alè!...
Correu, nins, per fora vila,
Que ara és temps de viure a pler.»

(«L'estiu») 9

Tot i el sentit que tenen per la descripció mateixa, aviat aquest món és vist com el passat perdut, com una arcàdia que sols viu en els versos de la poeta:

«El pastor de la clotada
Sap prou que guarda un tresor,
Entre cireres en flor
Aquella casa amagada.»

(«Flabiol de pastor»)

Ja en aquells mateixos anys, Salvà inicia tot un altre registre poètic, dens i complex, que pren la pròpia persona com a tema líric. La nostàlgia de la infantesa, la reflexió sobre el desig amorós fet de renúncia, dolor o record, el pas del temps, la recerca de la bellesa rere la nimietat aparent, la descripció del propi arrelament des d'una actitud vital descrita en femení... Són temes que, com deia Carner el 1957, tenen el seu alfabet en el món exterior, que l'obeeix. El tema és la pròpia poeta, el seu món interior, que busca la forma en els topants del natural, que n'esdevé la seva traducció.

«Com rèptil monstruós de pell clapada,
d'entranya llefiscosa, era ajocat
al seu racó, bevent la solellada.»

Així comença el poema «D'un cactus», una de les mostres més conegudes. N'hi ha d'altres, com «Papallons de l'altura», o «Entre floricultores»,

«Quatre coses», «Al roserar» o «Ell és a Cuba», recollits als volums *El retorn* (1934), *Cel d'horabaixa* (1947) o *Lluneta de pagès* (1952). Formes alades, desproveïdes de tota biografia, que avancen cap a l'austeritat i el rigor i que es donen en una expressió cada vegada més sintètica i perfecta, tan important per allò que diu, com per allò que omet.

Caracteritza aquesta poesia l'alta capacitat evocadora, el simbolisme ampli extret d'un element concret, de la flora del paisatge habitual del camp de Lluçmajor, dels animalons que el

poblen (gripaus, libèl·lules, orenetes, aranyes, abelles...); també sovint apel·la a un cert hermetisme o reclam poètic accentuat per la interrogació:

«Pues i flors té el roserar:
cal que respir o que em defensi?
—¿Qui per les roses, en silenci
no es deixaria esgarrinxar?»

(«Al roserar»)

Són poemes sense esclatxes, d'alta significació que assenyalen el cant més alat de Salvà, i que l'arreglaren, com a poeta simbolista, al costat de Carner, al costat de Riba. Salvà atorga al paisatge el valor simbòlic del poema, gairebé acceptant-lo en la seva realitat aparent, sense intervenció explícita de la subjectivitat i, en canvi, evocant-la i transcendint-la com una escomesa per a la modernitat.

Lluïsa Julià

¹ *Anthology of Catalan Lyric Poetry*. Selection and Introduction by Joan Triadú. Edited by Joan Gili, The Dolphin Book Company, Oxford, 1953.

² *Maria Antònia Salvà. Antologia poètica*. Tria i apèndix de Josep Carner. Introducció de Joan Triadú. Barcelona, Eds. de la Magrana, 1996. Primera edició, Selecta, Barcelona, 1957.

³ DDAA. *Maria A. Salvà 25 anys després. Estudis i comentaris*. Lluçmajor de Pinte en Ample i Obra Cultural Balear de Lluçmajor, 1983: 9.

⁴ *Poeta Maria Antònia Salvà*. Pròleg de Xesca Ensenyat, Barcelona, Edhasa, 1981.

⁵ DDAA, *Lectures de Maria-Antònia Salvà*. A cura de Lluïsa Julià, Barcelona, PAM, 1996.

L'AVENÇ La teva revista, els teus llibres

Literatures

Noms propis

www.lavenc.cat

Imaginen, per un instant, que el llibre electrònic substitueix el tradicional. Que s'imposa la lectura digital, sota la forma que siga. Els canvis serien substancials. Quin paper jugarien les llibreries? I les biblioteques? Les editorials deixarien de ser físiques per convertir-se en portals d'Internet i les distribuïdores no tindrien ja raó de ser. Igualment els premis, que s'haurien de reformular. I la facilitat de circulació dels textos ensorraria l'actual sistema de gestió dels drets d'autor. Però, què passaria amb la literatura?

Ja sabem que la qualitat d'un text no depèn del suport en què s'escriu o es llegeix. En tot cas, la desaparició de les dificultats de publicar incrementaria les propostes. La majoria, segurament banals. Però també d'altres d'interessants: o és que algú pensa que els filtres editorials no impedeixen, ara mateix, la publicació d'obres mestres? El problema, en tot cas, seria trobar-les. Com ara, no creguen: o és que algú creu que un novel·lista independent pot competir amb els *best-sellers*? Però a la xarxa, les tanques són sempre més fàcils de saltar.

Fins ara, el llibre tradicional ha estat capaç d'aniquilar tots els artefactes electrònics que han volgut fer-li la competència. Certament, és difícil trobar un objecte tan simple i al temps tan versàtil. Tan perfecte. Conscients d'això, els investigadors busquen models que s'assemblen com més millor al llibre tradicional. Afegint-li, és clar, les prestacions —connectivitat, capacitat d'emmagatzematge...— que permeten els avanços tecnològics. Els primers prototips d'última generació ja han començat a guaitar el cap. I n'arribaran encara més. I més perfectes. Amb tot, no falta qui pensa que mai cap aparell electrònic podrà substituir el llibre tradicional. Qui tal creu, però, potser oblida un factor que, a la llarga, serà decisiu. Per a les noves generacions, llegir en una pantalla no és una incomoditat, sinó un costum. Han nascut i han crescut amb elles. Així que faríem bé d'anar-nos-hi preparant.

Vicent Usó

L'antropòleg Manuel Delgado (Barcelona, 1956) ja fa temps que amb discreció i contumàcia, fa de veu de la consciència de la capital catalana. O més aviat de l'anomenat «model Barcelona», aquesta Barcelona-èxit que està de moda. Delgado, que ha treballat especialment sobre la construcció de les identitats col·lectives en els contextos urbans, presenta la capital catalana —especialment dels Jocs Olímpics ençà— com un producte comercial per als que tenen diners, com un negoci i un espectacle fàcil, mediàtic, com un espot publicitari. Aquesta és la tesi que recull i desenvolupa el seu últim llibre, *La ciudad mentirosa. Fraude y miseria del 'modelo Barcelona'* (Catarata).

Així doncs, d'una banda, el frau de l'actuació de polítics i urbanistes que han concebut i han engegat el «model Barcelona» a través de la promoció immobiliària, comercial i turística de la ciutat. De l'altra, el fracàs d'una ciutat que s'erigeix cega davant de les misèries que acull i sordmuda davant de les exclusions que genera. I és que a la

ciutat d'avui dia l'urbanisme i l'arquitectura estan al servei del mercat. I si el cas de Barcelona és singular, ho és només per l'èmfasi publicitari. D'ací l'afirmació rotunda de Delgado: «Barcelona es una mentira para la exportación».

La conseqüència més tangible que tot això té sobre la població és, d'una banda, una política immobiliària salvatge que constitueix un mur infranquejable per als «mileuristes» i per a aquells que, amb un contracte temporal, no són considerats llogaters fiables per les agències. D'altra part, comporta una minva de l'espontaneïtat que hom pot trobar en la vida de carrer de qualsevol ciutat del món. I és que aquestes formes socials del carrer són difícilment reemplaçables per l'affectació formal dels anomenats «espais públics de qualitat», la característica principal dels quals és que semblen dissenyats per foragitar els seus usuaris.

La mutació urbanística que Barcelona ha experimentat en els últims anys, especialment a Ciutat Vella —ara l'urpa apunta cap a la Barceloneta—, es concreta en la rehabilitació d'edificis per convertir-los en comerços d'alt nivell, en la venda de *lofts* per a professionals amb èxit i el lloguer d'apartaments perquè els estrangers amb diners passen les seues vacances. La mutació social, en l'exclusió de gran part de la població popular que tradicionalment hi habitava.

Les preguntes que susciten aquestes reflexions plantejades per Delgado cauen pel seu propi pes: els habitants de Barcelona —i de les grans ciutats europees— poden generar sense permisos escenaris per a la seua vida quotidiana, d'esqueses a la insaciable voluntat municipal de monitoritzar-ho absolutament tot? Es pot construir un espai públic, més enllà de les formes d'estar homologades, un espai realment públic, és a dir, del públic? I al capdavall, a la ciutat «del poder i dels diners» hi ha espai per a la vida?

A la manera de resposta, Delgado apunta que els urbanistes haurien de planificar la ciutat, però no la vida urbana. Per tant, que ens deixen una mica en pau i, com a mínim, un racó per a muntar una «foguereta de Sant Joan».

Alicia Toledo

La vida després del crític

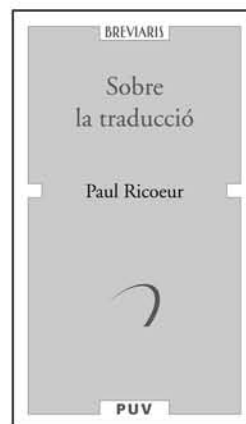
El passat mes d'abril l'escriptor Matthew Tree va publicar un article demanant que algú fes per fi una ressenya del seu darrer llibre, *La vida després de Déu*. Han passat sis mesos de la seva publicació i ningú no n'ha dit res, tot i que l'autor té a bé recordar-nos que ja porta tres reimpressions entre el silenci distret dels *ressenyadors* del país (ell en diu *ressenyistes*). Tree era generós, per això el seu lament anava acompanyat d'un premi incitador: prometia un «sopar en un restaurant d'upa de nom celestial», a qui en digués alguna cosa, i, a més, «un didal d'orujó del bo» a qui ho publiqués abans de la diada de Sant Jordi. Tree, doncs, no buscava amb aquesta proposta subornar per obtenir la pública benvolença, sinó que li era igual el tipus de judici: tot el que vol és sortir a la premsa i que es parli d'ell, com deia el clàssic, encara que sigui malament. És una maniobra editorial cada cop més estesa que l'editor d'un llibre faci un dinar amb els periodistes culturals el dia de la seva aparició: així s'assegura que aquests parlaran una estona amb l'autor, que estaran satisfets, que marxaran agraïts i amb la panxa plena i que donaran bona cobertura mediàtica a la sortida de l'obra. Un cop vaig sentir dues dones mantenir la conversa següent; l'una afirmava: «Per conquerir el cor d'un home has d'apuntar al seu estómac»; davant això, però, l'altra va esbossar un mig somriure picant, i va capcinejar mentre deia: «¿Vols dir, estimada, que no apuntes massa alt? Potser necessites lliçons d'anatomia». Ara sé que en el fons parlaven de literatura. Tree podria convidar els crítics a anar de putes, doncs, cosa molt mal vista, tot i que si Déu no existeix res no està prohibit del tot. Però ignoro si el llibre de Tree diu que Déu existeix o no: un assumpte espinós però una mica irrellevant a aquestes altures. Habiti o no el cel infinit, res canvia en absolut: el mal no desapareix, ni la mediocritat, ni per suposat tampoc la desgana dels crítics.

NOVETATS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

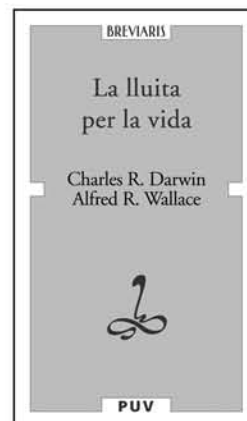

L'universalisme europeu
La retòrica del poder
Immanuel Wallerstein

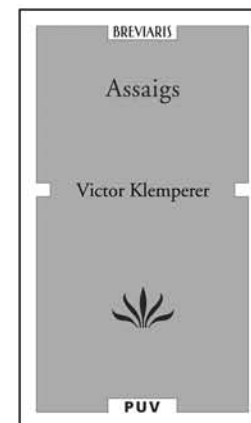
Sobre la traducció
Paul Ricoeur

L'Espill, 28
Comunicació i poder

La lluita per la vida
Charles R. Darwin
Alfred R. Wallace

Assaigs
Victor Klemperer

PUV PUBLICACIONS
UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

c/ Arts Gràfiques, 13 ~ 46010 València ~ Tel. 963 864 115 • <http://puv.uv.es> ~ publicacions@uv.es

Divina remor d'abelles

No crec que a aquestes alçades calgui presentar als lectors la figura de Pep Coll (Personada, Pallars Jussà, 1949). La seva extensa bibliografia iniciada fa més de vint anys amb un deliciós recull de narracions titulat *Quan Judes era fadrí i sa mare festejava*, i la seva fascinació —militant, encomanadissa— pels mites, la història, la natura, la gent, el creixement econòmic i les transformacions socials del món pirenaic l'han convertit en un escriptor amb entitat pròpia i li han proporcionat un segment de seguidors d'ampli espectre que s'interessen per cada nova fita de la seva producció.

Les senyorettes de Lourdes, la seva darrera novel·la —guardonada amb el premi Sant Jordi— es desenvolupa en el vessant de la serralada de parla gascona o bernesca i s'estructura al voltant de la figura de Bernadette —Bernadeto en aquesta llengua— Soubirous, la nena de catorze anys que el febrer de 1858, ara fa cent cinquanta anys, va protagonitzar el que l'Església ha admès com aparicions de la Mare de Déu. Unes aparicions que ella defineix en el llibre com «allò que després va resultar ser la Santa Verge» i que han generat una corrua de guaricions miraculoses que han escampat el nom de la petita vila pirenaica com un dels santuaris de pelegrinatge més concorreguts.

La novel·la comença amb un preludi si més no sorprenent en el qual trobem Bernadeto instal·lada en el Purgatori i dialogant amb una interlocutora la identitat de la qual queda en la incògnita, tot i que les intencions se li poden suposar quan veiem que s'interessa pels possibles amors secrets de la difunta, per si tenia dubtes en el convent o per si li pot revelar els missatges secrets que li va transmetre l'aparició.

A continuació d'aquest capítol inicial es desenvolupa el veritable cos del llibre amb una estructura que combina alternativament la descripció dels fets explicada en primera persona per la vident i les reaccions que tot el procés

va suscitant no només en el seu entorn més directe sinó que l'autor ens porta molt més amunt ja que en aquest apartat veurem aparèixer ni més ni menys que Eugenia de Montijo, muller de l'emperador Louis Napoleon. En simetria amb el començament el llibre es clou amb un epíleg en el qual queden aclarides algunes de les incògnites del capítol introductori.

He de confessar que la lectura de *Les senyorettes de Lourdes* m'ha provocat sensacions oposades que intentaré exposar de la manera més ordenada que sigui capaç. Per una banda crec que Pep Coll ha fet un esforç d'aproximació a la figura de la vident summament remarcable. Pel que ell mateix explica, tots els personatges i els fets que apareixen en el llibre —tret del preludi i l'epíleg— són reals i estan perfectament documentats. En conseqüència, el lector té garantida una aproximació molt fidel als escenaris i paisatges en els quals es varen desenvolupar els fets.

La figura de Bernadeto és la d'una noia malalta i feble però, alhora, tosuda i convençuda dels seus plantejaments. Per ella la visió que se li va presentar en divuit ocasions a la mateixa cova on la seva àvia li havia explicat de petita que vivien «les blanquetes» —una espècie de fades amb poders meravellosos propis de la tradició pirenaica— no tenia gaires atributs personals. Quan era a punt d'aparèixer davant seu —sempre en estat de dejuni i després d'una llarga estona de passar el Rosari i de mortificar els seus genolls contra la dura

pedra— sentia dins seu «una espècie de remor d'abelles» que donava pas a una llum resplendent i a la figura d'una nena com ella que es limitava a somriure i a fer indicacions amb la mirada.

Tanta indefinició va fer que, per Bernadeto, el nom de l'aparició fos un ambigu «Allò» que després, a base de pressió popular i del creuament de diversos interessos, no sempre exemplars, va acabar convertint-se en la Mare de Déu i, més concretament, en la Immaculada Concepció.

L'estructura a base de capítols alterns permet seguir l'evolució del procés en l'interior de la protagonista i, en paral·lel, tot el trenat d'accions que es van generant en el poble, que veu en les aparicions una inesperada font de popularitat i, doncs, de generar riquesa. Les temptacions de manipulació arriben també a l'Església oficial i als estaments civils del Segon Imperi, amb un Louis Napoleon al capdavant amb el cor dividit entre els liberals i els grups catòlics.

Bisbes, teòlegs, comissaris de policia, polítics, oportunistes i caçadors de fortuna... tothom es veu amb cor de dir-hi la seva a propòsit de les aparicions de Lourdes en una clara referència *avant la lettre* al que ara no dubtaríem gens a definir com un «fenomen mediàtic».

Hi ha escenes destacables com la que ens explica les virtuts de la gavarrera al costat d'altres més prescindibles (penso en els capítols dedicats a l'emperadriu o a l'estudiós del gascó Jastín Lespy). També algunes solucions de registre lingüístic adoptades per l'autor denoten una certa descurança. Però on crec que la novel·la perd el to és en la seva resolució final. Puc equivocar-me, és clar, però per fer explicar la seva història no calia situar la pobra Bernadeto en el Purgatori, ni posar-la en mans d'una investigadora de pa sucats amb oli amb problemes sentimentals.

Pep Coll
Les senyorettes de Lourdes
Premi Sant Jordi 2007
Edicions Proa, Barcelona, 2008
314 pàgs.

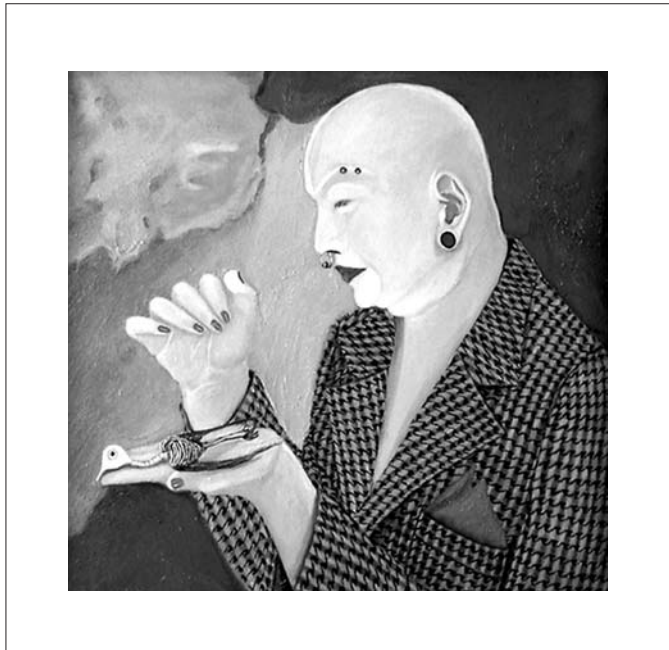
Podria haver estat el nostre Castelao. El lligam amb l'època d'abans de la guerra, el vincle amb les generacions que ja havien interpretat la realitat valenciana en clau nacional i s'hi havien compromès, tot deixant un testimoni escrit que serviria de guia i inspiració als qui, enmig de la fosca del franquisme, s'afanyaven en la represa. Podia haver-hi hagut també, i sobretot, una presència personal, el retorn, que hauria permès el diàleg directe i enriquidor amb els ambients valencianistes i antifranquistes. Però res d'això fou possible. Ja se sap que la història valenciana està feta de discontinuïtats. No hi havia referents anteriors o eren massa boirosos. Tot hagué de fer-se de nou.

Emili Gómez Nadal fou durant anys una referència mítica entre nosaltres. Valencianista de primera hora, amb un discurs nacional convincent, fou amic de Josep Renau i donà el to nacionalista a la gran revista dels anys trenta *Nueva Cultura*. Mantingué una interessant polèmica amb l'inspirador del valencianisme de centredreta (i col·laborador de Cambó) Joaquim Reig, publicà molts articles a *El Camí*, fou signant de les Normes de Castelló, i professor d'història a la Universitat de València. Gómez Nadal es féu marxista i ingressà al Partit Comunista. De fet, exercí diversos càrrecs durant la Guerra Civil i després s'exilià a França. Participà en l'organització de la Resistència, en representació del PCE, al París ocupat pels nazis, la qual cosa dona bona mostra del seu valor personal, però també és una clau del seu allunyament posterior. Els qui havien fet la Resistència o tornaven dels camps de concentració tingueren, en general, problemes.

El 1972 aparegué a una editorial de València un llibret seu (*El País Valencià i els altres*) on matisava alguns aspectes del tema nacional i oferia potser una modulació operativa a les tesis fusterianes. Tot dins d'un marc compartit, cal dir-ho: la concepció nacional catalana es troba del tot present i des de sempre en l'obra de Gómez Nadal.

Tenia olfacte polític, tenia experiència, tenia formació, tenia idees. Les noves fornades que s'incorporaven al Partit Comunista, i que maldaven enmig

Emili Gómez Nadal, l'exili sense retorn

de resistències molt fortes per fer-ne un partit nacional, cosa que en part s'aconseguí amb la formació del PCPV, invocaven l'aportació de Gómez Nadal i l'haurien rebut amb els braços oberts. Hauria estat un retrobament segurament fecund, amb repercussions més àmplies, que hauria aportat consistència i fondària històrica a uns esforços que tanmateix (com ara sabem) estaven condemnats al fracàs.

Però no fou possible, malgrat les diverses temptatives i sol·licitacions, procedents d'àmbits diversos. Gómez Nadal no volgué retornar, no volgué tampoc que la reivindicació de la seua figura anés massa lluny, no volia ser símbol de res, tenia una aversió absoluta a la impostura i a les mitificacions. Potser coneixia massa bé el pa que s'hi donava, al partit i a fora. Contemplava

des de lluny, des d'un exili definitiu, però amb un interès apassionat que no podia amagar, la complexa i anguniosa vicissitud valenciana durant la Transició, amb la famosa batalla de València, la barbàrie desfermada.

El seu estat d'esperit, idees, anàlisis i les claus existencials d'aquesta peripècia, es troben ara en un dietari dels anys 1977 a 1988 recuperat gràcies a la iniciativa molt valuosa de Francesc Pérez Moragón i Antonio Gómez Andrés, fill de Gómez Nadal. Podem llegir-ne les pàgines, d'anotacions breus, que componen un quadre finalment corprenedor, profund, desolat, i al capdavant dotat de grandesa literària. S'han de saber llegir en el seu context històric i personal precís, i per això ajuden les introduccions de Pérez i Moragón, documentada i explicativa, i la més personal i també inspirada del fill, així com l'extensa entrevista amb Gómez Nadal

que li van fer en 1980 Pérez i Moragón i Manuel Aznar Soler. Una entrevista que, precisament, ens el mostra en plena forma intel·lectual.

Però Emili Gómez Nadal havia sofert grans trasbalsos personals i potser sobretot un trasbals polític cabdal, l'allunyament de les grans certeses de la militància comunista, cosa que sens dubte deixa marques profundes. El seu amic Jorge Semprún va resoldre aquesta qüestió d'una manera molt pública i brillant, i va inaugurar una segona vida. Per diverses raons que es poden esbrinar en aquestes pàgines, Gómez Nadal es va recloure en si mateix, es va replegar en una domesticitat sense retorn. Vet ací un llibre imprescindible per fer-se una idea de l'evolució d'un intel·lectual valencià altament significatiu i de la seua època, però també un document polític i humà extraordinari. La història valenciana, feta de discontinuïtats, esfilagarsada, menyspreadora dels seus fills, sempre decebedora, té tanmateix cartes amagades. Una personalitat intel·lectual rica i fascinant, una peripècia humana de gran interès, plena de possibilitats frustrades. Com el País mateix que ens acull.

A. Gómez Andrés
i F. Pérez i Moragón (eds.)
Emili Gómez Nadal: diaris i records
PUV, València, 2008
432 pàgs.

Gustau Muñoz

«Només sóc jo mateixa quan estic sola»

Una de les propostes més valuoses d'aquest Any Rodoreda ha estat l'*Autoretrat*, un llibre d'edició acurada i de tacte dolç, intercalat amb fotografies de l'autora: algunes, molt definidores de la personalitat (com aquella en què fuma rere la màquina d'escriure, i al fons veiem un quadre penjat a la paret que afirma rotund: *Patriots stand erect*); altres, impagables (com la de Rodoreda i els seus, a contrallum, dinant al menjador familiar de la torre on vivien, mentre la llum entra a dojo pel finestral) i algunes, d'estudi, en plena maduresa, en què una autora cada vegada més reconciliada amb la vida mostra la seua bellesa noble i misteriosa.

Autoretrat té cinc parts: la primera, les memòries d'infantesa que Rodoreda va escriure durant la maduresa. A la segona part hi trobem textos inicials de no-ficció, de gèneres diversos (fins i tot hi ha unes locucions radiades). La tercera part és la més agosarada: Abraham Mohino i Mònica Miró hi reelaboren una mena d'autobiografia a partir de les declaracions de l'autora en diverses entrevistes. A la quarta part podem llegir la Rodoreda d'alguns actes cívics (com ara el discurs d'agraïment que va pronunciar en l'acte d'atorgament del Premi d'Honor de les Lletres Catalanes). A la cinquena part, per si encara quedava algun rodoredià despistat, els compiladors de l'autoretrat d'Angle Editorial transcriuen els pròlegs de Rodoreda a diverses novel·les seues.

Què hi trobaran, els amatents seguidors de la nostra autora més universal, en aquest *Autoretrat* pòstum? Doncs quelcom de molt valuós: tot el que Rodoreda va dir d'ella mateixa, a diferents fòrums i amb diferents tons. Tot el que va dir dels records, de la infantesa, de la duresa de les condicions de l'exili, de la necessitat d'escriure, del procés creatiu, de la condició de dona, de la seua relació amb la gent i amb la natura i de la recepció de la seua obra. Tot el que Rodoreda va voler dir en públic, i no en converses o cartes privades.

Mònica Miró Vinaixa i
Abraham Mohino Balet
Mercè Rodoreda. Autoretrat
Angle Editorial, Barcelona, 2008
350 pàgs.

Si llegim el text d'una tirada aconseguim una mena de monòleg autobiogràfic, que és el que es pretén, altament revelador dels matisos d'aquella autora que, des de la maduresa, passa revista a les seues obsessions. «Avui, a la meua edat, passada la frontera de tantes coses que m'havien fet malbé la vida, encara em queden unes quantes passions: escriure, el meu país, i el meu idioma tan dúctil i bell que em permet d'aconseguir una prosa neta i clara; de dir el que vull dir i de fer-ho entenedor als altres.» Rodoreda espren al màxim aquests vessants. En primer lloc, pel que fa a l'escriptura, hi veiem una dona que, ja de nena, accedeix als clàssics de la literatura catalana a través de l'avi, que li'ls recitava. Després, ja de jove, quan comença a escriure novel·les, és conscient que encara fa tentines («ai! que em sembla que els bunyols són la meua especialitat»), però amb els anys, les lectures («només feia que llegir. [...] d'una forma absolutament espontània, vaig sentir la necessitat d'escriure. A força de tant llegir et vénen desitjos d'escriure») i les vivències («L'exili m'ha format també com a escriptora, l'exili i la convivència amb una persona intel·lectual, un crític literari que va ordenar una mica les meves lectures»), l'autora va perfilant l'estil que, a finals de la seua vida, definia així: «Procuo escriure de la manera més simple i neta possible; dir amb mitja dotzena de paraules allò que de primer raig dic amb trenta». Pel que fa a l'escriptura, Rodoreda sempre insisteix molt en aquesta recerca de l'estil («El que vaig pretendre fer [amb *La plaça del Diamant*] és una novel·la antiliteratura, és a dir, sense literatura, el menys literària possible, amb la llengua parlada

d'uns personatges senzills») i en la recerca dels personatges. Com ja sabíem els lectors de pròlegs de Rodoreda, l'autora és capaç de resseguir la història d'un personatge: per començar, sorgeix d'una imatge real i fugaç («a Amadeu Riera el vaig imaginar amb el cap de Delacroix, jove, un dia que vaig acompanyar uns amics a casa d'un notari»; «pel carrer de Santaló, vaig veure una dona vella [...] En els ulls d'aquella dona hi havia una mena de tristesa, en tota ella una gran contenció. [...] En aquell moment nasqué Armanda, la cuinera dels Valldaura»). Després evoluciona fins que sembla que tinga vida pròpia («Al meu Adrià l'impulsa a anar-se'n de casa la seva aspiració de llibertat. [...] és l'antiheroi. M'ha sortit així»). I el més tendre és com Rodoreda elabora per a nosaltres un diàleg futur amb els personatges que ja ha creat i que ja són nostres: imagina com se'ls trobarà i què li dirà cadascun («La Colometa, també. Em dirà: 'Em vas donar penes, eren les penes de molts, algunes alegries, però al final del teu llibre et vaig donar una lliçó: encara que tot sigui trist sempre hi ha una mica d'alegria al món, la d'uns quants ocells que es banyen en un toll d'aigua' [...] Vindran tots. N'hi ha de nous que ja s'acosten i encara no sé com seran»).

Pel que fa a l'amor pel país i per la llengua, també ens l'explica amb la senzillesa que tant li escava: «Que no hi ha ni pot haver-hi res més noble que sentir-se patriota i estimar el que és nostre, que de tant que ho és, no hi ha qui pugui prendre'ns-ho, perquè les arrels són fondes, tant, que qui volgués arrancar-les s'hi perdria».

Autoretrat, per tant, compila tota aquesta Rodoreda immensa i plena de matisos, però alhora senzilla, quatre obsessions i una gran veritat: «ja pots estudiar filosofies si no saps un borrall de la vida». L'encert del llibre rau a poder-hi accedir directament i sense intermediaris, perquè la reelaboració de les entrevistes és tan impecable que no desdiu el discurs de l'autora.

El sexe i els llibres

Pep Puig
Les llàgrimes de la senyoreta Marta
Empúries, Barcelona, 2007
272 pàgs.

Amb *L'home que torna*, Pep Puig ens acostava al desassossec de l'home definitivament malalt que torna al poble que l'havia vist créixer i on s'havia esdevingut la iniciació sentimental i sexual de la qual havia fugit per una voluntat insatisfeta de nous horitzons. Els anys han canviat el poble i l'home que tornava es veu envaiït per una estranya barreja de records i de desubicació. El protagonista d'aquell relat vivia el present i des del present revisava alguns records i el desengany provenia de la comparació i del contrast, sempre favorable als temps passats.

Aquest retorn a un passat de vida de poble canvia el seu eix gravitatori a *Les llàgrimes de la senyoreta Marta*, on el retorn al passat es fa a partir d'una voluntat de reconstrucció memòrica a través de l'escriptura, que es converteix en el veritable eix al voltant del qual gira tota la narració. El llibre trama un doble joc d'aprenentatge vehiculat a través del personatge de Marta i de la influència que aquesta estableix amb el protagonista, que aprèn alhora a estimar la dona, com a concepte global, i la literatura.

El protagonista acaba fugint del poble aclaparat pel pes de les paraules, per la pressió i la marca que significa l'etiqueta «de cal Sabater», per aquesta impossibilitat d'anonimat i destí tancat a què et condemna la vida en una comunitat petita. La literatura és el que fa del personatge de Marta un personatge que es distingeix d'uns veïns encara estrets de mira i moral. En presentar-nos «la senyoreta» com un personatge alliberat sexualment, sense hipòcrites escrúpols morals i alhora entusiasta de la lectura, el narrador ens està plantejant la importància i alhora els perills que comporta l'entre-

ga al fet literari: el perill, el bovarisme que acaba transformant el lector en un assedegat experimentador de les experiències emocionals «viscudes» a través de la lectura, el «mal lector» de Nabokov. La importància rau en la saviesa, l'amplitud de mires, l'alliberament i enriquiment a nivell de pensament que condueixen a una llibertat moral que fa del lector, de literatura, un ésser diferenciat en la seva conducta i en la visió del món extern.

Pep Puig ens explica la iniciació, sexual però també una mica sentimental, del Pau, un adolescent amb una novietat amb la qual es limita a donar-se la mà i a mantenir les formes, que cau en les mans de la seva antiga mestra d'escola, una dona casada amb el seu antic entrenador de futbol, amb la qual descobreix els secrets de la vida sexual. Així, mentre els seus amics i familiars parlen de palles, de mames i de petons, ell, sense poder-ne dir res, va descobrint la plenitud del sexe i va perdent aquella mirada indiferent, per innocent, amb què havia vist el món fins que la senyoreta Marta el convida a entrar a casa seva. La Marta, mentre inicia sexualment el Pau, el fa llegir algunes de les obres cabdals de la literatura universal, li fa fer llistes de les paraules que ell no entén, i, així, alhora que l'enriqueix en experiències, l'enriqueix lèxicament amb una intenció última que és que algun dia en Pau, quan ja tingui totes les paraules que necessita, pugui escriure la història que, precisament, estem llegint perquè en Pau ja l'ha escrit, i l'ha escrit des d'un retorn al passat, la qual cosa ens porta a la primera part de la trilogia, però aquesta vegada sense la voluntat de comparació amb un present gris i amb data de caducitat, aquesta vegada amb la simple intenció de convertir aquest viatge al record en literatura, de manera que les ensenyances de la senyoreta Marta assoleixen la seva culminació.

I la culminació, una vegada més, és una novel·la de lectura fàcil, que arrossega el lector sense necessitat de trampes, amb un conjunt de personatges ben perfilats, amb «marranades», les justes, de baixa intensitat, i una perfecta recreació d'un submón construït a base de records. Una invitació efectiva per entrar en la propera darrera entrega d'aquesta trilogia.

Marc Romera

Tragèdia en estat pur

Isabel-Clara Simó
El meu germà Pol
Bromera, Alzira, 2007
173 pàgs.

El meu germà Pol m'ha agradat. M'ha agradat molt. Ara caldrà, a través de la ressenya, justificar-ho i animar-vos a llegir aquesta novel·la àgil i fresca que té, però, una estructura de tragèdia grega perfecta. Dit això, el final queda al descobert, però en cap cas aquest fet us ha de dissuadir de la lectura i de l'exploració de l'univers familiar narrativament ben travat de Mercè i del seu germà Pol.

Segons ha manifestat en més d'una ocasió, Isabel-Clara Simó és una gran admiradora dels clàssics grecs i llatins. I una tragèdia grega, si tenim present el cànon, ha d'explicar el pas de la benaurança a la desventura per culpa d'una errada important, d'un fet extern. Durant aquest procés s'ha de produir també un canvi d'estat en els personatges, però sobretot en el protagonista, allò que es coneix com a agnició. Aquest és l'esquema argumental que reproduceix *El meu germà Pol*. La novel·la ens mostra la quotidianitat de Pol, un xic que ronda la trentena, amb síndrome de Down, i de la seva germana Mercè, una adolescent que encara no ha fet els tretze anys i que estima, cuida, consola, escolta, però també pateix el seu germà més que ningú en aquella casa. El quadre familiar es completa amb Sixte, el pare, un militar inflexible que conviu com pot amb la *desgràcia* de tenir un fill amb un cromosoma més que la resta de la gent. I la mare, Montse, que és una rica hereva amb molta classe i molt de *saber estar*, que s'escapa tant com pot del seu paper de mare i es refugia en el culte a la seva persona, perquè és incapaç d'enfrontar-se a una situació familiar i vital, diguem-ne, poc estètica. La vida d'aquests personatges transcorre dins de la *normalitat*, fins que apareix aquest fet extern que comentàvem

Les bones lletres del segle valencià

i que provoca un trasbals en la situació coneguda: l'arribada de Maria, una xica de divuit anys, també amb síndrome de Down, filla de la dona de fer feines de la casa, l'Anita. Ja tenim el primer gir de la història.

L'arribada de l'amor i, per extensió, del desig, trasbalsa, com passaria en qualsevol altra novel·la, aquesta quotidianitat que ja penjava perillosament d'un fil. Pol es transforma per poder estar a l'alçada de les circumstàncies. Entre altres coses, s'aprima, deixa de dir-li «Mertè» a la germana i li diu amb veu clara i ferma «Mercè», aprèn a tornar a casa sol cada dia del taller on passa moltes hores, etc. Tots aquests signes externs evidencien un canvi intern molt important per al personatge, canvi del qual només sembla adonar-se amb preocupació la seua germana. És en el moment en què Pol es consciencia del que li està passant i intenta expressar-ho i reivindicar el seu dret a viure amb tota la plenitud possible aquesta història d'amor, quan evidentment es desencadena la tragèdia. L'autoritarisme, el conflicte de classes, la hipocresia social i, en definitiva, la insensibilitat són els ingredients que completen aquest esquelet argumental.

Però no només, sinó que n'hi ha un altre, d'ingredient important, i que l'autora també ha volgut destacar en parlar de la seua novel·la, parlem de l'humor. Les situacions còmiques, grotesques, mig esperpèntiques se succeeixen en la novel·la i provoquen en el lector algun que altre esclafit memorable. L'humor, però també la ironia, que estan presents al llarg de tota l'obra, representen un mecanisme de distanciament necessari d'una realitat familiar mesquina i buida. Aquest distanciament és un dels artificis literaris més ben aconseguits en la novel·la i només és possible perquè és posat *en boca* d'un personatge adolescent, aparentment ingenu, que per les circumstàncies que li ha tocat viure es mira el món adult molt críticament: «però si et diuen una mentida mirant-te als ulls, i et quadrupliquen l'edat, no pots fer-hi res de res» (pàg. 17). De l'encaix entre el personatge de la Mercè i la veu narrativa que encarna, de l'efecte catàrtic o no del final novel·lesc i de les errades gramaticals constants que conté l'edició en podem parlar un altre dia.

Isabel Clara Moll Soldevila

Víctor Labrado
El segle valencià
Bromera, Alzira, 2007
137 pàgs.

La primera virtut d'*El segle valencià* és la seva admirable calma expositiva, lliure de pedanteries i d'exhibicions personalistes. A les seccions dels grans magatzems literaris a què fa al·lusió el joc de paraules del títol, hi trobem Antoni Canals (pàgs. 9-30), Jordi de Sant Jordi (pàgs. 31-70), Ausiàs March (pàgs. 71-94) i Joanot Martorell (pàgs. 95-137). Les pàgines que es dediquen als poetes són les més atractives, perquè el mètode crític de l'autor, que consisteix a anar trenant les paraules del text estudiant amb reflexions personals i una tria molt ben pensada del que ha dit la crítica i del que poden aportar noves fonts novament espigolades per ell, s'adiu força amb el comentari poètic.

D'Antoni Canals es comenta el punt de la suposada diferència entre català i valencià que hauria expressat a la dedicatòria de la versió dels *Fets i dits memorables* de Valeri Màxim, de 1395. El recorregut de Labrado pels alts i baixos de les opinions expressades al respecte per Riquer, Fuster, Rubió o Sanchis Guarner desemboca en una reordenació ajustada de conceptes. Hi anem d'una errada visió d'història de la llengua i dels seus dialectes en sentit contemporani a una més precisa discussió sobre l'estil i la funció de les traduccions a la baixa edat mitjana. D'altra banda, no s'ha pogut descriure cap diferència real entre la llengua de Canals i la del barceloní Bernat Metge.

La recreació biogràfica de la vida d'un autor medieval, amb la conseqüent immersió en el que hauria pogut ser la seva experiència vital, és tècnicament diferent de la construcció d'un esquema cronològic per a la datació de la seva obra. Aquí és on es podria no subscriure algunes de les aportacions de Labrado que, tot i la seva eficaç voluntat

de contextualitzar, es decanta sovint més cap a la primera actitud que no pas cap a una asèpsia filològica més exigent. En el cas de Jordi de Sant Jordi el biografisme resulta operatiu en la mesura que les dades que hem anat descobrint sobre els seus orígens (era fill de conversos musulmans) i el favor obtingut del Magnànim, abans de i durant l'episodi napolità, s'inscriuen en un temps brevíssim i els poemes que tenim són francament pocs. Caldria, però, tenir present que l'anàlisi del manuscrit Vega-Aguiló indica que la producció perduda del poeta duplica com a mínim la conservada i que «Desert d'amics», la súplica del poeta al rei per al seu alliberament, desplega i enriqueix una vella recepta de petició al protector. Jo hi rebaixaria un punt la impressió d'individualisme.

«Veles e vents», malgrat la fascinació que exerceixen les imatges marineres, no és un poema fàcil. La il·lació del discurs fa alguns salts que els sobreentesos entre March i el seu públic suplien sense problemes, per a la nostra frustració com a crítics. Em sento còmoda en totes les observacions de Labrado, llevat de quan afirma que «el poema 46 no es pot deslligar de la biografia de March», sobretot si per biografia s'entén la correspondència de la seqüència de Pagès amb els anys de la vida real del poeta, com volia Joan Ferraté. El problema va més enllà, perquè entremig hi ha la transmissió de l'obra de March, amb la confecció d'un model ordenat del cançoner del poeta, eixida del primer cercle de lectors cortesans dels temps de Pere Torroella. No passa res greu: només que hem d'adaptar les nostres lectures a uns plantejaments tècnics més precisos i afinats.

Pel que fa als episodis del festeig de Tirant i Carmesina, amb les timideses de l'un, l'honestedat de l'altra i la malícia de Plaerdemavida, Labrado aporta algunes noves fonts preses de dietaris contemporanis (especialment pàgs. 120-121), que ajuden a situar Martorell i la seva novel·la en l'horitzó cortesà en què es movien, alhora que mostren la seva ponderació i finor com a lector. Això mateix és el que cal dir de l'exploració que duu a terme Labrado sobre el rerefons folklòric de la figura del rei Escariano.

El segle valencià és intel·ligent, amè i formatiu. Una autèntica raresa en els temps que corren.

Lola Badia

Tot flueix

Domènec Sesmilo
Saba nova
Ed. Moll, Palma, 2008
296 pàgs.

No abunden les intrigues polítiques en la nostra narrativa, i menys encara si se'n poden inferir personatges públics reals, ni que siga d'esquiltlentes. Escasses són, així mateix, les mostres novel·lístiques escrites per algú que veu el seu nom als titulars dels periòdics de tant en tant, i no sempre seguit d'elogis. Domènec Sesmilo, l'autor de *Saba nova*, ha ocupat un llarg reguitzell d'alts càrrecs polítics a la Catalunya de les darreres dècades, des de partits fins a consells audiovisuals, tot passant pel món educatiu i la representació institucional. La solapa del llibre diu que és aparellador. I ha escollit Mallorca per publicar aquesta ficció realista, dins la mil·lenària editorial Moll.

Ens avança, a la primera pàgina, un cinematogràfic qualsevol-paregut-amb-la-realitat-és-pura-coincidència, per si de cas. Però és difícil no intentar, almenys, imaginar-se a qui s'assembla aquest Ramon Baldà —supose que és el morbo tafaner i sensacionalista del lector, una malaltia inguarible del llogaret global en què vivim—, un dels càrrecs d'un partit anomenat Unió Democràtica de Catalunya, que mor una matinada en estranyes circumstàncies automobilístiques. No se sap gaire del suposat accident, però alguna cosa sembla no encaixar del tot per a Víctor, el protagonista, en rebre el contingut de l'autòpsia de mans de la vídua, la Teresa.

Aquests fets deixen pas, de seguida, a una analepsi (ja em perdonareu, mentre espere que algú amb més autoritat normalitze d'una vegada per totes la paraula *flaixbac*), que ens transporta als anys seixanta, o potser abans. Comença així un retrat generacional, utòpic en ocasions, que ens explica les vicissituds del Víctor jove, tot emmot-

llant-se dins un model d'integració un poc optimista dels immigrants extrems en la Barcelona revolucionària. Podem seguir el fil de la història/Història gràcies a les referències enciclopèdiques de cada moment (Eurovisió, Kennedy, l'arribada a la Lluna...), i hi tenen cabuda tant la vida social i laboral del Víctor com l'amorosa. L'alternança amb fragments del temps primer ens permetran saber com avança la investigació de la mort del Ramon.

Sesmilo practica un estil correcte, formalíssim, i de vegades fins i tot poètic («[...] Tenia una ampolleta de whisky. Va fer petar un pensament del licor al cel del paladar.», pàg. 80), cosa que sempre s'agraeix. El narrador abasta camps d'informació molt diversos, i ens ofereix una visió penetrant, insistent i meticulosa de qualsevol motiu, ja siga el primer amor, la sardana o la filatèlia. I si espereu trobar-hi les martingales fosques dels partits que hi prenen part, el narrador s'ocupa de deixar-nos veure el tros de cuixa que li interessa, sense pujar més amunt. Potser cau en els tòpics massa sovint, a l'hora de fer descripcions o encaminar els personatges al seu destí. No puc evitar, per exemple, pensar en *La plaça del Diamant* quan ens trobem una festa a Gràcia, amb la toia i l'orquestra... Almenys, Sesmilo s'arrisca a donar noms de persones i partits reals, la qual cosa esdevé un estímul intrigant.

Potser l'element essencial de l'obra és la idea de *crònica*: hi ha la crònica vital i sentimental del protagonista jove; hi ha la generacional, dels immigrants a Catalunya des de terres de ponent, que miren d'empeltar-se en una terra que no els comprèn però fa veure que sí; hi ha la del polític de la resistència antifeixista, que manté eterns debats amb si mateix sobre si val la pena córrer tant davant els grisos; hi ha la personal, del protagonista no tan jove en recerca d'una resposta a l'afer del seu amic mort; i fins i tot, hi ha una crònica urbana i territorial de Barcelona i el Principat, que se'ns fotografien de mar a munt. Les diverses vies s'entrecreuen per construir a poc a poc un escenari variat i desconegut, tot i que tractat, com hem advertit amb pinzell tòpic. Si la saba flueix, tot flueix.

Joan Manuel Matoses

Una societat ben productiva

Ferran Torrent
Només socis
Columna Edicions, Barcelona, 2008
278 pàgs.

Si hi ha un fet indiscutible referent a l'obra de Ferran Torrent és que ja fa temps que l'autor valencià va trobar la fórmula. El mecanisme per tal de facturar narracions de manera solvent i amb l'assiduitat pròpia de l'escriptor professional que ha d'acomplir amb unes determinades exigències contractuals; una figura, d'altra banda, pràcticament inèdita en la literatura catalana actual més enllà de l'autor de Sedaví. I hem parlat de solvència, perquè l'altre fet indiscutible és que Torrent demostra tenir ben clar quin tipus de producte pretén oferir als lectors —i també, en quins registres no ha volgut provar sort, si més no fins ara— i com, dins d'aquests paràmetres, la seua és una obra de demostrada qualitat. De l'altre costat, hi ha el gust personal, el grau d'identificació del lector amb un o amb un altre tipus de literatura: en el cas de qui escriu aquesta nota a propòsit de *Només socis*, per exemple, potser no massa decantat cap a aquestes novel·les. Un fet, no obstant això, que no és obstacle per tal de valorar-la d'acord amb les referències que li són pròpies, i evitar d'encabir-la en un marc poc adient.

Ignorem si cal llegir-ho com un símptoma, com la indicació explícita d'un hipotètic final de cicle; el fet, però, és que no pot passar desapercbut, especialment per a un lector avesat de Torrent: la reunió, en *Només socis*, de personatges de novel·les anteriors; fins i tot, de novel·les que pertanyien a línies narratives diferents. Així, des dels Butxana i Tordera de la novel·la negra, els germans Torres del vessant més autobiogràfic, fins a l'empresari Juan Lloris de les darreres obres, centrades a oferir un retrat de la (limitada) societat valenciana. L'autor els ajunta a Gilet, un poble a la distància justa de

València perquè permeta mantenir-ne la vida tranquil·la i els costums sense perdre de vista —cas que siga necessari desplaçar-s'hi— la ciutat. El poble on viuen els germans Torres, i on aniran a *desaparèixer* l'exdetectiu Butxana i el comissari de policia retirat Tordera: a apartar-se del món durant una temporada, després d'haver-se emportat un bon botí de la voluminosa borsa de Lloris, que els busca per venjar-se'n.

La trama, en qualsevol cas, beu més de la primera font —la dels detectius, serveis secrets, baixos fons, etc.— que no de les altres dues. I amb un element inèdit fins ara, que sembla sorgir directament dels interessos personals de l'autor per esdevenir determinant en el desencadenament de l'acció: la memòria dels valencians que van morir als camps d'extermini. L'enllaç és un exiliat valencià a Viena, víctima dels nazis; un dels elements d'un relat en què també hi ha el Mossad, la CIA, l'afer entre Lloris i Butxana, la recerca d'inspiració de l'escriptor Ferran Torres, el món de les apostes, la política valenciana o l'extrema dreta europea. Potser, la cosa acaba per embolicar-se massa, amb un excés d'ingredients per a un plat que, segurament, demanava alguna cosa més senzilla; amb el perill que el lector se'n qüestione la versemblança.

En conjunt, però, no hi ha dubte que la fórmula, una vegada més, funciona; i *Només socis* torna a destacar pel ritme àgil de la narració, per la desimboltura en moure les peces d'un costat a l'altre del tauler novel·lesc sense esforç aparent, i per uns diàlegs divertits, naturals i oportuns, que han esdevingut marca de la casa. També, per la combinació d'elements del gènere negre amb pinzellades d'un humor del mateix color i la ironia característica de l'autor. Tot i que, potser, amb una menor càrrega crítica cap a l'entorn on es desenvolupa l'acció, més present en obres anteriors, però que ací sembla sacrificada en benefici de la trama. Fins i tot, l'autor hi proposa un cert joc metaliterari en posar a conversar el seu *alter ego* Ferran Torres amb Butxana: «—Ecolta, ¿no deus ser un agent del Mossad?; —Només sóc un novel·lista a la recerca d'un argument.; —Doncs se t'ha acabat la sequera creativa. Entre el dossier i jo tens material.; —Sense buscar-ho expressament, t'has convertit en un bon soci».

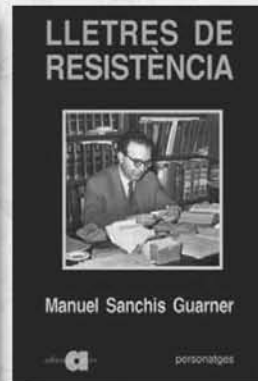
Pere Calonge

editorial afers

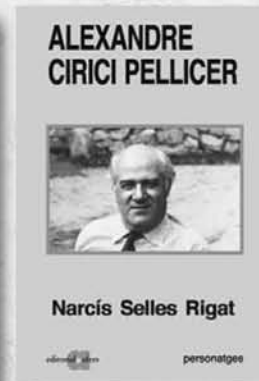
personatges

Josep Pous i Pagès
Dietaris i memòries de l'exili
286 pp. [PVP 24,00 €]

Manuel Sanchis Guarnier
Lletres de resistència (1939-1981)
426 pp. [PVP 30,00 €]

Narcís Selles Rigat
Alexandre Cirici Pellicer
396 pp. [PVP 30,00 €]

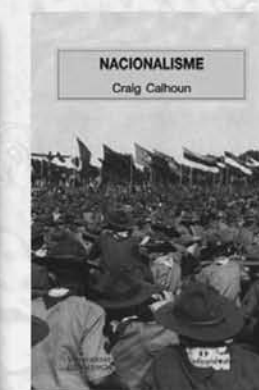
el món de les nacions

Benedict Anderson
Comunitats imaginades
260 pp. [PVP 19,00 €]

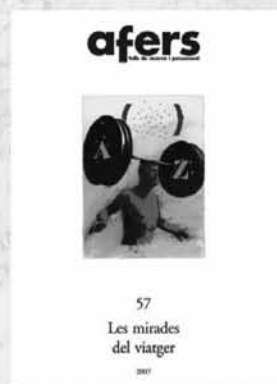

Michael Billig
Nacionalisme banal
308 pp. [PVP 19,00 €]

Craig Calhoun
Nacionalisme
208 pp. [PVP 19,00 €]

revistes

57
Les mirades del viatger

58
Notaris, homes i papers
El Nord català als segles XIII-XVIII

Informació i subscripcions: Editorial Afers, s.l. / Apartat de Correus 267
46470 Catarroja (País Valencià) / tel. 961 26 93 94
E-mail: afers@editorialafers.cat / <http://www.editorialafers.cat>

Claudio Magris, els llocs de l'escriptura és un volum breu que recull les reflexions sobre l'obra de Claudio Magris formulades durant una jornada celebrada a la Universitat de Girona el novembre de 2006. El llibre comença abans d'obrir-lo, abans fins i tot de llegir el títol. La fotografia de la portada mostra Magris amb posat distret, amb la llibreta de prendre apunts a la mà, dins l'estret, angoixat túnel de Dani Karavan. Però aquesta ratera té una estranya sortida. Sempre que veig la imatge del monument a Walter Benjamin presa des d'aquest angle, em ve a la memòria Hölderlin, que havia descrit —i Carles Riba traduït— aquesta pèrdua de la terra ferma sota els peus com «el llis món de la mar, roent». El magma líquid de tot allò que no podem dominar fa tanta basarda que no ens en volem ni adonar de la fragilitat de l'escorça que sosté la vida.

Portbou i Trieste són dues ciutats de frontera, cert. Però amb només aquest denominador comú, l'equació és massa fàcil. Encara que Claudio Magris s'hagi tret el seu *berretto* comprat just abans de l'excursió i el sostingui respectuosament amb les mans creuades, la imatge em resulta molesta. Aquest és un lloc de mort que un artista va aconseguir transformar amb gran sensibilitat en un lloc de memòria. El *souvenir* que ens hauríem d'endur d'un lloc com aquest no hauria de ser una postal per a l'àlbum de viatges.

Magris i Benjamin, Magris i Ibsen, Magris i Sterne, Magris i Goethe, Magris i Svevo... el llibre és un compendi de literatura comparada en el sentit més literal possible. Els investigadors comparen l'escriptor triestí amb els noms més il·lustres de la literatura mundial per demostrar la seva grandesa, el procediment és així de simple. Magris «relata el món tal com és, com l'ull de Déu, que ho veu tot i també en veu el revers», conclou amb els mots del mateix Magris, la seva editora Valeria Bergallí. Aquests articles em fan enyorar —i molt— veure Magris dins del context al qual pertany. Voldria comprendre com comprenen els estudiosos de la seva obra «la promiscuïtat ètnica» de les costes de l'Adriàtic i qui són els «legítims propietaris» de les terres a Ístria i sobretot per què en tot el volum ningú no esmenta ni amb un sol mot que Itàlia, després de la victòria del 1918, va viure una profunda transformació. El món d'ahir

Integrar-se en una pàtria més gran

s'acaba amb la Primera Guerra i el món d'avui comença el 1948, amb els partisans de Tito matant els seus semblants. Entremig sembla que no hi ha hagut història, què hi farem.

Werther, llegit a la Xina, va provocar una onada de suïcidis que es va acabar amb la traducció de *Faust*. La tragèdia, que proposa superar les penes amoroses a través de complir una missió més gran, va incitar els ideòlegs de la Revolució Cultural. Aquest bumerang conceptual, que mostra en què s'ha convertit després d'un llarg segle la *weltliteratur* de Goethe, el vaig descobrir gràcies a una parella d'investigadors de Hong Kong en un congrés de literatura comparada que va tenir lloc a Estònia, i ara, jo, una eslovena, us ho explico directament en català. Les fronteres s'han tornat líquides i per això

Xavier Pla (ed.)
Claudio Magris, els llocs de l'escriptura
 Edicions de 1984, Barcelona, 2008
 121 pàgs.

costa molt assumir que la novetat trencadora sigui simplement posar sota sospita el concepte de literatura nacional vigent al segle XIX. I encara, ni això: llegint l'article de Martí Monterde és impossible d'esbrinar si en el cas de les literatures nacionals, la nació coincideix amb les fronteres lingüístiques o bé amb les dels estats. Com bé sabeu, no és una qüestió sense importància, aquesta.

Magris és, en canvi, explícitament separat de qualsevol connexió amb altres escriptors viatgers com Sebald o Coetzee. La diferència és evident, en tota la seva extensa obra no trobarem cap text que es pugui comparar amb l'anàlisi de la influència devastadora que van tenir les teories nazis sobre els aris holandesos de Sud-àfrica (*Contra la censura*) ni un llibre com *La guerra de l'aire i la literatura* [*Lufkrieg und Literatur*] que va sacsejar profundament la consciència dels alemanys.

M'estremeixo en llegir que *El mite dels Habsburg* és «la millor introducció a l'estudi de la literatura austríaca moderna». Un llibre que dedica tres línies a Kafka i pàgines senceres a verificadors de poesia patriòtica als confins de la Monarquia. Sembla que ningú dels qui han participat en aquest col·loqui no s'ha llegit la introducció de Michael Rössner a l'edició espanyola, que diu que «el jove desmitificador havia sucumbit davant la temptació del mite». En lloc de desvelar-lo, l'ha creat.

A més, avui Claudio Magris resulta el perfecte autor políticament correcte. La seva reflexió, que pivota sobre el concepte de la *koiné*, és de gran ajuda per als discursos a favor d'una Europa unida i mostra el camí de com «integrar-se en una pàtria més gran».

I tanmateix, Magris desarma. Però no pas amb l'erudició que els professors hi volen trobar per demostrar de passada les seves pròpies tesis. Només la seva traductora Anna Casasses ha sabut veure i descriure aquell tret de l'escriptura de Magris que a mi també em fa tornar-lo a llegir sempre de nou, tot i els dubtes que em suscita sovint. Magris «aconsegueix arribar a la dispersió de l'anècdota per deixar pas a la intensitat». El triestí ha tingut pocs companys de viatge que compartissin amb ell el mateix entusiasme per la llunyania. No tothom és capaç de posar en qüestió on és el centre i preguntar en veu alta: «Lluny d'on?».

Simona Škrabec

Micromégas i altres breviaris

Els tres llibres que Publicacions de la Universitat de València ha editat, amb acurada pulcritud, dins la col·lecció «Breviaris» coincideixen en ser, malgrat les òbvies diferències d'època i estil, magnífics exemples d'una combativa literatura d'idees. En la *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, cronològicament la primera d'aquestes obres, el frare dominic Bartolomé de Las Casas (1474-1566) denuncia amb detall notarial la crueltat de la conquesta espanyola del Nou Món. Per la seva banda, Voltaire (1694-1778), la figura més emblemàtica de la Il·lustració francesa, fa de Micromégas un irònic al·legat en defensa de la raó. I, finalment, Thomas De Quincey (1785-1859), escriptor transgressor i addicte a l'opi, desplega a *L'assassinat entès com una de les belles arts* els seus àgils recursos narratius per, a través de la grotesca defensa de l'assassinat, qüestionar el món burgès del seu temps. En tots tres casos, els autors parteixen d'una posició marginal en la seva època, però, potser per això i malgrat el pas del temps, quan els llegim, apreciem la modernitat de la seva aportació i ens sentim propers al seu raonament.

La *Brevíssima relació de la destrucció de les Índies*, obra publicada a Sevilla l'any 1552, compendia els millors esforços del jusnaturalisme renaixentista en defensa dels més febles. Las Casas apel·la a «la innata i natural virtut del rei» en la seva encesa defensa de la dignitat humana i rebutja amb convicció la noció que els indis del Nou Món eren poc més que bèsties i, per tant, esclaus per natura. L'obra, que ens arriba en traducció de Pau Viciano, respon a la campanya de sensibilització dels governants empresa per dominics i franciscans davant la gravetat dels abusos comesos a les Índies. Fet i fet, la *Brevíssima*, com recorda l'historiador Miquel Barceló en el pròleg d'aquesta edició, és una exposició ordenada geogràficament i temporalment dels reiterats «estralls i perdicions» que els espanyols, enduts

per «la cobdícia i l'ambició», van cometre a Amèrica. Las Casas, a més, no tan sols reconeix l'especificitat cultural del món indígena, sinó que també denuncia l'alteració irreversible del seu ordre polític. Aquest és, vist amb ulls contemporanis, el seu llegat principal.

La prosa dolguda i desolada de Las Casas contrasta amb la fresca ironia amb què Voltaire relata el fantàstic viatge intergalàctic del gegant Micromégas, habitant del país de Sírius i *alter ego* de l'autor, i un fosc i obtús nan saturnià, paròdia de Bernard de Fontenelle, el secretari de l'Acadèmia Francesa enemistat amb Voltaire. És des de la pugna intel·lectual entre tots dos personatges, com adverteix Martí Domínguez en el pròleg que obre el volum, que cal contemplar aquest breu, però excel·lent relat. L'obra, publicada a Alemanya l'any 1752, relliga realitat i ficció a través d'una àgil narració tintada de comicitat i sàtira, en què les al·lusions intencionades a certs antagonistes de l'autor deixen pas a un joc literari ple d'analogies i reflexió. L'arribada dels dos viatgers a la Terra obre pas a destarotades conjectures sobre els humans que permeten a Voltaire reflexionar,

prenent la veu del gegant Micromégas, sobre el caràcter i l'essència de la nostra espècie. Nogensmenys, darrera aquesta narració hi ha una aguda denúncia del fanatisme, un eloqüent al·legat contra la guerra i una convincent condemna dels prejudicis, des de sempre, malauradament, tan comuns entre els éssers humans. La traducció que ens ofereix Martí Domínguez recull fidelment la vitalitat expressiva de la prosa volteriana que ha fet d'aquesta història filosòfica un fascinant exemple de la literatura de la Il·lustració.

D'un altre caire és el llibre de Thomas De Quincey. La seva prosa és tan minuciosa com la de Las Casas, però transforma el realisme notarial amb què el dominic documenta la destrucció de les Índies en una fantasiosa retòrica a mig camí del periodisme, l'assaig i la ficció. D'altra banda, l'optimisme il·lustrat de Voltaire deixa pas en De Quincey a una ironia inquietant i transgressora que acaba provocant l'horror en el lector. *L'assassinat entès com una de les belles arts* exposa, amb una formalitat aparentment objectiva, una defensa de l'anàlisi estètica de l'assassinat. Aquest, explica l'autor, planteja un repte moral, però també se'l pot tractar «en relació amb el bon gust» i valorar-lo «tant per l'originalitat de la idea com per l'audàcia i la volada d'estil». Aquesta edició, traduïda i prologada per Albert Mestres, s'inicia amb dos articles publicats els anys 1827 i 1839, on De Quincey desplega les bases teòriques d'un «bell assassinat», i finalitza amb la grotesca crònica de tres famosos assassinats comesos en el Londres de principis del segle XIX. Amb aquests textos, com subratlla Albert Mestres en el pròleg que encapçala el volum, De Quincey proclama la independència de l'art de tota contricció moral i, a través d'un joc literari aparentment innocent, subverteix la capacitat del llenguatge per formular la veritat.

Bartolomé de Las Casas
Brevíssima relació de la destrucció de les Índies
PUV, València, 2008
210 pàgs.

Voltaire
Micromégas. Una història filosòfica
PUV, València, 2008
64 pàgs.

Thomas De Quincey
L'assassinat entès com una de les belles arts
PUV, València, 2008
170 pàgs.

L'ofici del crític

Àlex Broch
Sobre poesia catalana
Proa, Barcelona, 2008
400 pàgs.

El nom d'Àlex Broch està indestríblement associat als llibres que dedicà a la generació dels setanta, aquella colla de joves airats que va trasbalsar el panorama literari català. Gràcies als il·luminadors estudis que arreplegà a *Literatura catalana dels anys setanta* (1980), *Literatura catalana: balanç de futur* (1985) i *Literatura catalana dels anys vuitanta* (1991), fruit de la constant col·laboració a la premsa periòdica, aprenguérem a interpretar i discernir entre la caòtica gernació creativa que la literatura catalana recent ens oferia. Els seus assajos interpretatius, sempre lúcids i entenedors, han esdevingut ja canònics, model inexcusable de referència per a qualsevol que vulga saber el que es va coure en aquells anys. A partir de 1988 el seu compromís amb la crítica militant decau, com a conseqüència de les responsabilitats en la direcció editorial, i això farà que les col·laboracions en la premsa s'espaiïn i adopten un to més teòric i no exclusivament centrat en la literatura catalana actual. Tot i la ralentització de la tasca crítica, Àlex Broch ha seguit exercint el seu ofici amb certa regularitat, i el llibre que ara comentem així ho certifica. Al pròleg de *Sobre poesia catalana*, l'autor ens explica la procedència dels materials heterogenis que el componen i el sentit últim que vol conferir al volum. Es tracta d'un recull de textos escrits al llarg de trenta-tres anys (del 1973 al 2006), de característiques ben diverses (articles, pròlegs, estudis introductoris, conferències), units pel fil conductor de la remissió a la poesia catalana contemporània. Els textos s'han dividit en quatre parts i un epíleg. En la primera part figura una conferència de l'any 1985, «Història d'un procés. La poesia catalana 1970-

1985», en què amb la penetració i claredat habituals, s'ocupa de la renovació poètica dels setanta, tot reprenent i ampliant l'estudi que ja hi dedicà al seu primer llibre. La segona part, «Crítiques d'urgència», és la més vinculada a l'etapa de la crítica militant, i estudia tant trajectòries creadores —Bartomeu Rosselló-Pòrcel, Miquel Àngel Riera o Francesc Vallverdú— com obres concretes. És potser aquesta secció dedicada a obres puntuals la que resulta menys interessant del conjunt, pel seu caràcter dispers. La tercera part, «Divuit poetes», recull textos de major entitat que l'anterior. En aquest cas Àlex Broch aborda l'obra d'escriptors com Agustí Bartra, Miquel Martí i Pol, Vicent Andrés Estellés, Jordi Sarsanedas, Lluís Alpera, David Castillo, Jaume Pont o Xavier Renau. En l'estudi dedicat a aquest darrer, per cert, se'ns revela l'interès de Broch pels estudis mitològics, faceta no massa coneguda de les seues orientacions crítiques, que han tingut sempre una inspiració molt més ortodoxa, entre l'historicisme i l'estructuralisme. La quarta part del llibre, «Lectures antològiques o les antologies dels extrems», és en realitat un capítol d'un llibre futur dedicat a l'estudi de les antologies poètiques publicades del 1939 ençà als territoris catalanoparlants. En aquest cas, se centra en dues antologies recents, *Les veus de l'experiència*, del 1992; i *Sense contemplacions. Nou poetes per al nou segle*, del 2001. Tot aplicant una metodologia de clara inspiració estructuralista, que juga amb oposicions binàries de conceptes com llengua i referent o de centre i perifèria dels sistemes, aconsegueix cartografiar de manera plausible el paisatge poètic més recent. És aquest el text de major ambició teòrica del conjunt, i en la nostra opinió, el més atractiu i prometedor, en tant que obre una fecunda via analítica. L'epíleg del llibre, molt més convencional, però no exempt d'interès, el forma el balanç poètic de l'any 2003, llegit amb motiu dels Jocs Florals de Barcelona.

«L'ofici crític és un bon ofici», conclou Àlex Broch al pròleg de *Sobre poesia catalana*, potser conscient de les dificultats i mala premsa que sovint l'acompanya. Pocs com ell l'han exercit amb tanta honestat, rigor i coherència.

Ximo Espinós

Vides creuades

Ramon Erra
Desfent el nus del mocador
La Magrana, Barcelona, 2008
206 pàgs.

Si bé la projecció que havia d'atorgar la Fira de Frankfurt a la literatura catalana va ser discutida i relativitzada des de molts sectors, el clima de debat que ha provocat el darrer any ha obtingut resultats amb l'aparició d'una sèrie de noves veus narratives, rebudes per tot-hom amb satisfacció i entusiasme. L'estancament de la producció catalana dels darrers anys, molt lligada a un model de novel·la més pròpia del segle XIX, en la seva més despectiva concepció, havia esdevingut preocupant, per moltes empreses oficials que es promoguessin. I vet aquí que en qüestió de mesos es publiquen una colla de títols que divergeixen entre les propostes de caire realista i les més experimentals, però que totes elles pertanyen a uns autors i autores que s'han forjat com a lectors en la postmodernitat, i per tant tenen menys prejudicis i més varietat d'experiències, situant la seva concepció narrativa en coordenades temàtiques i estilístiques més actuals. Només el temps dirà si aquestes alternatives de futur confirmen o desestimen el nostre entusiasme.

Ramon Erra, que ja va cridar l'atenció de la crítica amb el recull de relats *Pólvora del quatre de juliol*, forma part d'aquesta nova fornada. Amb *Desfent el nus del mocador*, la seva posada de llarg, confirma les expectatives d'un narrador nat, generós, capaç de trenar una història amb qualsevol mena de material, perquè la vida —i, per tant, les històries— és pertot arreu; només cal saber escoltar i observar detingudament. Com el protagonista, un *barman* amb ínfulas d'escriptor, retirat a causa d'un accident automobilístic, que decideix aprofitar les seves innumerable vivències darrere la barra del Bar de la Carretera per parlar de la diversa, microcòsmica i sempre interessant

El mite d'Alanària

Guillem Frontera
La mort i la pluja
Proa, Barcelona, 2008
233 pàgs.

clientela que s'hi passeja. La gitana Teodomira, el Vernis dels antípodes o el Martí Sanador creuen les seves vides minúscules i embrutides amb la de molts altres pintorescos parroquians i conformen aquest teixit enrevessat, aquest mocador nuat que és la memòria del protagonista, el cambrer aspirant a Carver. Al capdavant, aquest nus que duu dins seu d'ençà de l'accident es desfarà per la pròpia inèrcia del pas del temps i d'una sèrie d'esdeveniments en sentit circular que l'arrossegaran a conèixer un parell de veïnes, mare i filla —també elles acaben formant part de la xarxa, d'aquest món petit com un mocador. Tots ells es veuen incapaçs de fugir d'aquest indret, ni tampoc dels esdeveniments, que els retornen a situacions ja viscudes. D'aquí, en surt la reflexió i la redempció del protagonista, a la vegada que un retrat ben generós dels protagonistes d'aquests fets, habitants del submón que conforma els afores que ens envolten, situat a mig camí del camp i de la gran ciutat, fora del cinturó barceloní: pobles als peus de la comarcal, bars de carretera, camioners i diumengers, prostitutes de cadira i revolt...

La vida es desplega a les pàgines escrites per Erra, doncs, enterbolida per la melangia i la mediocritat. Els pagesos, pastors, botiguers o viatjants es miren els canvis des de la barra del bar, amb la complicitat del licor i xerrant sobre les seves misèries. Sense voler-ho, Ramon Erra acaba adscriuint la seva narrativa a un corrent marcadament anglosaxó, aquell que parla de la marginalitat urbana, de les històries veritables i la poesia embrutida. No és en va que abans cités Carver per parlar dels anhels novel·lístics del protagonista, un autodidacte amb certs dots literaris. Ara bé, Erra personalitza la seva narrativa a través de la llengua, un exercici cabalós i brillant que aposta per la permeabilitat, movent-se entre l'estàndard i el col·loquialisme, trenant una forma d'expressió molt particular que arrodoneix el debut d'un narrador de raça, d'aquells que, escriguin el que escriguin, sempre enlluernen el lector amb el seu estil, la marca de la casa, el motiu principal de l'engrescament abans comentat, i que no té res a veure amb rànquings de vendes o rècords d'edicions. És a dir, on rau la verdadera literatura.

David Madueño Sentís

Els límits entre la novel·la i el relat breu sovint són molt tènues. *La mort i la pluja* (Premi Mercè Rodoreda 2007), de Guillem Frontera, n'és una prova fefaent. Dotze relats breus, rere els quals intuïm un bon nombre d'experiències reals, potser conegudes directament per l'escriptor, ens van descrivint la desaparició d'un món rural amb l'arribada del turisme i amb l'aparició dels nous avenços tecnològics. Frontera crea un petit poble mític, Alanària, basat en l'Ariany de la seva infantesa, que se situa geogràficament al costat d'un altre poble més gran, Pedres, rere el qual hi ha la vila mallorquina de Petra. A partir de nombroses anècdotes el narrador construeix un gran fris on deixa constància del que han estat les formes de vida —i, sobretot, la manera d'entendre la realitat— del nostre poble durant segles i que, en els últims tres o quatre decennis, han desaparegut. Per tant, el motor d'aquests relats no és exempt de la mirada elegíaca, de vegades tenyida d'un humorisme subtil i sorprenent. Tanmateix, Frontera sempre supera l'anecdòtic de què parteix i dota la seva obra d'una dimensió universal, transcendent, que va més enllà de la realitat mallorquina i es fa extensiva a qualsevol altre indret de la Mediterrània.

El tema, la gran crònica de la «Mallorca profunda», dona unitat a les diverses històries de *La mort i la pluja*. Però també la presència d'una única veu narradora en tots els relats del llibre li dona cohesió. Les dotze narracions són contades per un narrador que és un dels habitants d'Alanària, però que mai no ens parla d'ell mateix (o ho fa només en relació als fets narrats) sinó del món que l'envolta. L'objecte del seu relat són la seva família, els parents, els veïns, la gent del

poble i de fora vila... Per aquest motiu, personatges i anècdotes apareixen sovint en diversos contes, que queden entrellaçats, tot formant una espècie de microcosmos. És un narrador que, a més, ha conegut els fets i els personatges durant la infantesa, la qual cosa implica una mirada pura i innocent, sovint amarada d'admiració o de sorpresa, que no està contaminada per la perspectiva dels adults.

En el fons, *La mort i la pluja* és una àmplia galeria de retrats de personatges, d'experiències, de curiositats i d'històries que ens mostren un món que avui ja quasi no reconeixem. Unes vegades Frontera ens ensenya com la ignorància i els prejudicis sense fonament podien condicionar la vida dels individus. Altres, ens mostra com la trobada d'aigua d'un pou podia canviar radicalment el futur d'una família. El llibre ens presenta fets com l'emigració a Amèrica, la religiositat exacerbada i supersticiosa, les mancances de l'ensenyament, el poder del joc, els suïcidis, l'abandonament de la vida al camp, l'emigració de moltes famílies cap a la ciutat, la introducció de la mecanització en la vida agrària, la repressió feixista durant la Guerra Civil, la «por», etc. Algunes històries, com la de l'oncle que per si sol, abandonat a les terres de la Patagònia, «redescobreix» el teorema de Pitàgores o la reordenació del món planificada pel germà del narrador, constitueixen relats originals i sorprenents, molt divertits. Ara bé, el fragmentarisme de què l'autor parteix es resol, màgicament, en una coherència i una unitat poc freqüents en un volum de contes.

Els dotze relats de *La mort i la pluja* constitueixen un model de prosa elegant i bella, que en alguns moments, per la precisió i riquesa de les seves descripcions, ens recorda la força narrativa i estilística de les millors narracions de Salvador Galmés, i en altres, per la seva mirada irònica i elegíaca envers el món i els éssers humans, sembla hereva de la intel·ligència de Llorenç Villalonga. Com aquests dos grans escriptors mallorquins, Guillem Frontera —un dels nostres millors periodistes i, per tant, cronista de la realitat present—, a mig camí entre l'elegia i la tragèdia, ha sabut captar l'ànima d'una gent i d'un escenari que encara bateguen en el seu record.

Pere Rosselló Bover

JOSEP PALÀCIOS

Foto retrat i ss.: Francesc Vera

BIBLIOGRAFIA:

PREMIS LITERARIS

València de Literatura-poesia, 1957: *Les quatre estacions*.

Crítica del País Valencià, 1981: *Devastació*.

Crítica Serra d'Or de contes, 1990: *AlfaBet*.

ASSAIG

Acròstic, 1982.

NARRATIVA

Ocells miralls, amb il·lustracions de Manolo Boix, 1981.

La serp. El riu. València: Generalitat Valenciana, 1986.

AlfaBet. Barcelona: Empúries, 1989.

POESIA

Les quatre estacions. València: Diputació, 1959.

Devastació, 1981.

Inventari, 1984.

Frontissa, 1986.

ALTRES GÈNERES

Tríptic de *Tirant lo Blanc* (text articulat per Josep Palàcios a partir de la novel·la de J. Martorell i M. J. de Galba, per a una cantata escènica amb música d'Amand Blanquer; dibuix de Manuel Boix). (1990).[11]

CONEIXENÇA I INTERCANVI D'AULI EMMANUEL BAIX I JOSEP ÀCIUS PAL, SOTA L'ATENTA MIRADA I EL TESTIMONIATGE DISTANT DEL PROFESSOR JOAN CRUCIFICATUS FUST I ORTÈL-LIUS I DEL DOCTOR-REDOCTOR ANTONÍ JOSEPHUS FURIONIS DÍDACUS I DÍDACUS DEL MOLÍ, AMB PSEUDÒNIMS, A LA VORA DEL FLUM DELS SICANS

Deixà el cercle de devots, i se m'acostà: «Jo sóc l'autor dels quadres que veieu ací penjats»; en el seu to crispat, hi havia alhora la insolència i el torbament del creador. Els quadres eren d'un colorit feroç, en el qual predominava el groc, i ell mateix vestia un jersei groc canari. Per a tenir vint-i-tres anys i haver acabat de guanyar el Primer Premi de Dibuix, el seu aspecte era bastant normal, i això tenia la seua importància: no s'assemblava gens ni mica a la fotografia del catàleg que m'havien lliurat a l'entrada, ni a la que figurava al catàleg de l'anterior exposició que m'havien enviat per correu, les quals representaven dos homes distints, d'uns seixanta anys, l'una, i d'uns trenta, l'altra. En els seus ulls, darrere el vidre de les ulleres, vaig llegir, ara que el coneixia, una provada afecció al joc i a la suplantació; si mai havia estat tímid, com d'entrada us hauríeu sentit temptats de qualificar-lo, ara s'hi sobreposava amb desimboltura:

la passada d'astúcia i malícia que s'havia donat pretenia demostrar davant els altres que havien quedat definitivament liquidats els complexos de l'adolescència. Jo sabia reprimir-me les meues emocions i els meus desconcerts, però ell s'avançà a totes les preguntes que hauria pogut fer-li, i em va confessar orgullosament, segur del seu enginy: «Tinc el meu secret». «¿Un secret?», vaig fer jo, simulant escàndol, disposat a deixar-me sorprendre per la seua joventut. «A vós us el puc revelar, si us interessa». A mi, dels altres, més que la seua aparença física, canviant o monolítica, m'interessa el que fan, que és com el seu secret desvetllat, molt més quan, amb el que fan, s'hi proposen de sorprendre-us: sempre se'n pot traure literatura, i no a costa d'un mateix, que, a la llarga, resulta fatigós i monòton. Abandonàrem la sala d'exposicions, sense acomiadar-nos de ningú, i em duqué al seu estudi. Era a la primera planta d'un dels vells casals del poble, no lluny d'allí. Durant el trajecte, no va badar boca. Pujàrem l'escala i entràrem. Encengué un parell de ciris, i me'n donà un. Em féu passar per una sèrie de cambres, on tot de quadres s'apilaven pel terra i contra les parets, mostrant els bastidors. «Assaigs», en digué assenyalant-los despectivament. «Assaigs» era un terme molt literari; em xocà que no en digués «esbossos», o «esborranys», però era ell qui tenia la paraula, i qui les triava, dins el marc de la seua escenografia. Tampoc no era per a escandalitzar-se'n: des que havia començat a circular aquella màxima segons la qual «la pintura és una certa idea», alguns pintors enfocaven els seus quadres com si fossen tractats de metafísica; i per altra banda, no eren insòlites entre els poetes

i els narradors les temptatives de suscitar en els seus lectors suggestions merament visuals, entre la imatge metafòrica i els problemes òptics. Ens aturàrem davant les portes d'un gran armari de paret. «Confie que no sereu massa impressionable», murmurà, amb veu concupiscent, mentre s'acostava a obrir-les. Jo ja m'imaginava què hi hauria. I, en efecte, als seus prestatges, pulcrament revestits de teles blanques amb puntes de randa, s'alineaven fèmurs i calaveres; intercalats, crucifixos de llautó, llànties i florerer, roses de tela, esmalts amb retrats de difunts anònims, i fins i tot una cinta de seda amb lletres daurades, on es podia llegir: «La teua esposa i els teus fills no t'obliden». Ell s'estengué amb frivolitat sobre el presumible sexe dels antics propietaris dels ossos. «Mireu, aquest crani porta, sobre l'occipital, una inscripció, atribuïda a un trobador: 'Jo sóc, jo era, jo sóc'. L'últim 'jo sóc', l'he

afegit jo: el temps, com l'art, són necessàriament simètrics». Restituí cada peça al seu lloc. «Què us sembla?», em féu, sorneguer. Jo em vaig arronsar d'espatles: «Tothom que camina passeja l'esquelet. Als cementeris, n'hi ha més», vaig deixar anar mecànicament. «Ho he tret dels de la contornada. Potser n'hi haurà fins i tot d'algun parent vostre». Volia provocar-me la repulsió, era evident. Aquella necrofilia em pareixia perfectament juvenil, i li ho vaig dir, sense embuts. No semblà ni ofès ni despagat; es limità a fer un somriure de mitja cara, d'actor. Ajuntà les portes de l'armari, i em féu travessar una petita galeria que donava a un pati interior, on hi havia plantats de poc uns magnolis. Un cop de vent m'apagà l'espelma, i vam seguir amb la d'ell només. A partir d'ací, l'obra del pis era molt més vella. A través d'un laberint de passadissos que pujaven i baixaven, em conduí a un distribuïdor quadrat al qual encaraven tres portes. Empentà la de la dreta. Enmig d'una cambra petita i destartada, on semblaven convergir les canonades de desguàs de l'edifici, hi havia un taüt de fusta de pi mig corcada, amb les nanses rovellades. Sens dubte, havia estat colgat i desenterrat. Totes les olors nauseabundes del món coincidien en aquell local detestable, i donaven com a resultat una pudor descaradament humana, bruta i embrutidora, voluptuosa, salaç. La flama ondulant del seu ciri projectava ombres de geometria variable sobre els murs, entre les palmes seques de les graneres girades cap per amunt,

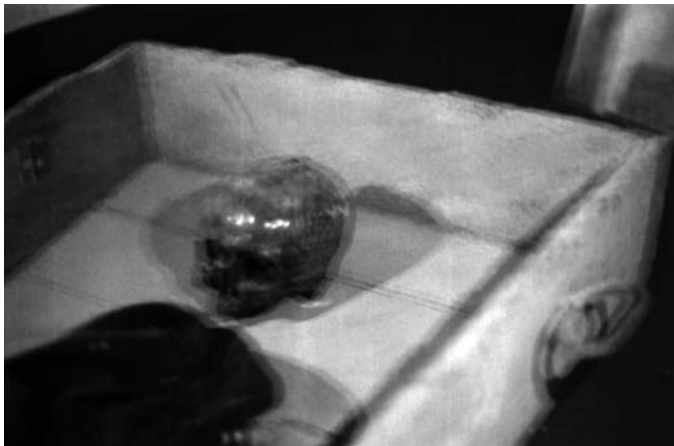
triangles de nassos arromangats, el·lip-ses acarabassades, que només trobaríeu en un quadre. Alçà la tapa de la caixa. «La meua amant», la veu li eixí seca, enganxosa. A dins, hi havia un cos de dona en estat de putrefacció; tenia un ull tancat i un ull obert. Vaig fer una passa cap a ella, fascinant; l'ull obert era de vidre. «M'hi vaig trobar un dia per casualitat, en una de les meues excursions funeràries, i de seguida me'n vaig sentir enamorat. És des d'aleshores que pinte». Jo manifestava un aplom insuperable; la realitat, els objectes que abraçava la meua mirada, la meua consciència al cor d'aquests objectes, tenia un ordre tan endreçat, que semblava un símbol. Ell la besà en el front, i els seus llavis, carnosos, es tacaren de floridura. Sense tapar el taüt ni tancar la porta de la

cambra, em portà a la cambra del costat. «El meu laboratori», exposà en el mateix to neutre. Era una cambra fosca, amb cubetes i estris de fotografia. «Ella és la meua amant infidel. Cada nit m'enganya amb un amic. Jo mateix l'hi porte. Al matí, quan l'afortunat amb qui ha jagut es lleva, jo vinc, i abans que no es rente i es traga els cucs del damunt, el fotografie. És l'única condició que exigesc per a tolerar una infidelitat tan monstruosa; també és l'únic procediment per a retenir-la. Són les fotografies que pose als meus catàlegs, a través de les quals he tingut el gust de conèixer-vos». M'oferí la mà: «Manolo Baixauli, pintor». Férem una encaixada. «Josep Palàcios, cronista de fets inversemblants». «La vostra cara em recordava algú, ho sabia. Us havia pres, primer, per Joan Fuster; després, per Antoni Furió. Certament, n'equidisteu, ¿no? Perdoneu-me, ara que ja he pogut identificar-vos exactament». El meu amor propi no s'immutà. «¿I la tercera cambra?». «Allí és on hi ha el meu secret. Cada nit em disfresse d'un amic. Aquesta, ho faré de vós, ara que ja ens coneixem, si no us fa res que, almenys una vegada, la meua pintura es disfresse de la vostra literatura per a tractar de ressuscitar el cadàver d'aquesta artística senyora. Però, si preferiu que siga la vostra literatura que es disfresse de la meua pintura, hauria d'aconseguir-vos primer un cadàver tan representatiu, i, mentrestant, anar preparant-vos per a les seues futures infidelitats. A la fi, jo em deixaria utilitzar.»

Josep Palàcios

Març de 1987, Sueca. Durant la inauguració d'una mostra de pintures meues, Josep Palàcios entra a la galeria i es barreja entre els assistents. Jo sé qui és, ell no sap qui sóc, entre altres coses perquè, en la tarja de la mostra, he fet una broma: sota el meu nom hi ha la foto d'un home vell, d'aspecte interessant que, òbviament, no sóc jo. Amb una arrancada de tímida, potser encoratjat per la mistela del pisolabis, m'hi adrece i li dic: «Sóc l'autor dels quadres ací penjats».

Així comença una conversa que encara perdura.

Dies després, Palàcios visita el meu taller, on, a més de pintures, li mostre una col·lecció de calaveres, d'objectes funeraris i un taüt. L'efecte que li causen tals extravagàncies juvenils no el sé fins dies més tard, quan, en trobar-nos pel carrer, em diu: «Vine a ma casa. Tinc una cosa per a tu». Al vestíbul de sa casa em lliura un sobre.

Encara tremole quan ho pense. És un relat de quatre fulls, escrit a màquina, protagonitzat per mi, i per ell. El títol: *Coneixença i intercanvi d'Auli Emmanuel Baix i Josep Àcius Pal, sota l'atenta mirada i el testimoniatge distant del professor Joan Crucificatus Fust i Ortèl·lius i del doctor-redoctor Antoni Josephus Furionis Dídacus i Dídacus del molí, amb pseudònims, a la vora del flum dels sicans*.

Aquell any, acompanyats de F. Vera i J. Aliaga, confeccionem junts el llibret de festes de Sueca. El relat, de contingut macabre, il·lustrat amb fotos de nosaltres en penombra, entre calaveres i taüts, ix publicat al costat del programa d'actes festius.

En una de les reunions parlem dels Beatles, de quan els vam conèixer cadascú, de l'edat que teníem quan ells cantaven. Palàcios calla. Xarrem d'edats i de generacions fins que, finalment, Palàcios, prou més major que nosaltres, intervé: «El que sou tots vosaltres —diu— és una colla de filldeputes».

Paraula preferida de Palàcios: No. Podem fer-li una entrevista? No. Vostè participaria en una taula redona? No. Acceptaria publicar algun paper? No. Vindrà a la presentació de tal llibre? No. I al posterior sopar? No.

Em telefonen del programa *Ex-libris*, de Catalunya Ràdio. Estan fent una cadena de recomanacions de lectures, Ferran Torrent ha recomanat el meu *Verso* i ha explicat per què, ara jo n'he de recomanar un altre i explicar per què. Recomane *Alfabet*. Poc després em tornen a telefonar de la ràdio. Em demanen si puc canviar la recomanació. «Palàcios no vol saber res de la ràdio», diuen.

Una vesprada li telefone quan encara no són les sis. Respon amb veu despenjada. «T'he tallat la sesta?», dic. «Més o menys», contesta.

El pitjor enemic de Palàcios: el sol. A casa sempre té les persianes abaixades. Abans d'entrar-hi m'entretinc a l'escala. Així se'm dilaten les pupil·les i no entropesse.

Al seu despatx no hi cap una agulla. Les prestatgeries, reblertes de volums, folren les parets, la taula és un Manhattan de piles de llibres sense buits, l'espai per a moure's és mínim. Això sí: tot ordenadíssim, com un aparador. Entre els molts petits objectes, un ull de vidre.

Abans escrivia a màquina, ara escriu a mà, amb llapis de punta afilada, sobre quartilles de paper de fil. La seua lletra, diminuta, és a penes intel·ligible.

Ningú més aliè a Sueca que ell, ningú menys disposat a viatjar que ell.

Mai l'he sentit malparlar de ningú.

De tant en tant, Palàcios diu: «Tal és la millor peça musical del món! Tal el millor llibre del món! Tal la millor pel·lícula del món!...». Evidentment, cada vegada ho diu d'obres diferents. En pintura, en canvi, sol repetir-se: «La *Resurrecció de Crist*, de Piero della Francesca, és la

millor pintura del món!», diu. La frase és d'Aldous Huxley, però ell l'ha feta seua, tot i que només ha vist l'obra en reproduccions (ja ho he dit: a penes viatja).

La meua dona i jo som a Florència per uns dies. Fem una eixida a Arezzo, poble del Piero. Allà ens meravellem amb els frescos de l'església de San Francesco. Per la vesprada ens allarguem a Sansepolcro, poblet on hi ha, dins del Museo Civico, la *Resurrecció de Crist*. Davant de l'obra, després d'haver-la contemplat i estudiat llargament, arribe a la conclusió que sí, que és la millor pintura del món. Aquesta sensació, però, també l'he tinguda amb altres quadres.

Agafe el mòbil, telefone Palàcios. Afortunadament és a casa.

-Saps on sóc ara mateix? —dic.

-On? —fa.

-A Sansepolcro.

Silenci.

-Vols dir al poble on hi ha...

En efecte —dic—. Ara mateix la tinc davant, restaurada, perfectament il·luminada, sense cap vigilant que em destorbe.

-No pot ser.

-És.

Silenci molt llarg.

-Fill de puta! —diu, amistosament.

Sempre he volgut tornar-li la broma d'aquell relat de quatre fulls protagonitzat per mi. La seua aparició dins *L'home manuscrit* n'és l'últim intent fins ara.

Incommensurable escriptor

Durant un temps imperà la sospita que, darrere el nom de Josep Palàcios, en realitat hi havia l'escriptor Joan Fuster. Que el de J. P. no era sinó un dels molts heterònims que havia fet servir Fuster al llarg de la seua vida, des de l'època en què col·laborava a *Verbo* i a *Jornada de las Artes y las Letras*, on ho feia tot o quasi tot, les ressenyes literàries, les crítiques cinematogràfiques, la divulgació cultural, els dibuixos i vinyetes, les col·laboracions poètiques, i, perquè no es notàs que la plantilla era curta i que era ell mateix qui es multiplicava per a suplir aquesta exigüitat, signava cada cosa amb un nom diferent: F. Ortells, Jorge F. March i Juan Félix de Sucro, entre altres. Ja uns anys abans, el 1944, Fuster havia fet servir el nom d'un amic seu, castellanoparlant notori i antivalencianista acèrrim, Jacinto Talens, per a guanyar un premi als Jocs Florals de Sueca amb la peça en vernacle «Significació espiritual de la Muntanyeta dels Sants». El primer article publicat de Fuster —uns mesos abans d'aquell «Vint-i-cinc anys de poesia valenciana» de l'*Almanaque de Las Provincias* amb què es donà a conèixer als ambients literaris de la postguerra— aparegué, doncs, signat amb el nom d'un altre, segurament per motius estratègics i crematístics. No era desgavellat pensar, per tant, que Josep Palàcios fos una impostura més, una creació literària de Joan Fuster. Al capdavant, el veritable Palàcios era un propietari agrícola benestant, que vivia de renda, a qui no se li coneixia ofici ni benefici ni menys encara cap predisposició per la literatura. El fet que no eixís a penes de Sueca ni gairebé de la seua casa del carrer del Pou i que cultivàs amb la mateixa coquetèria un cutis blanc com un llençol, aconseguit a força de no exposar-se mai a la llum natural i de deixar-se veure només de nit, i una certa aurèola de misteri entorn de la seua persona, ajudava a fer creïble l'enganyifa. Fuster curtejava sempre de diners, havia de fer mans i mànegues per a passar casa, i el nom de Josep Palàcios resultava convenient per a guanyar premis als quals no es podia presentar, com a escriptor ja consagrat que era, o per a influir sibil·linament sobre els jurats en favor del seu protegit, sense que aquests sospitassen de la veritable identitat de l'autor. Què pensar també del fet que quasi tota l'obra traduïda de Fuster —del català al

castellà, ja des de l'època del primer llibre d'assaig, *El descrèdit de la realitat*, i del castellà al català, com és el cas dels llibres que havien vist primer la lluny en forma d'article periodístic, és a dir, la majoria— estigués signada per Josep Palàcios com a traductor, sinó que era el mateix Fuster qui s'autotraduïa i feia servir el nom del seu paísà per a dissimular la vergonya d'haver de fer-se les pròpies traduccions per no deixar perdre la modesta retribució amb què es pagaven? El veritable Palàcios, el propietari d'arrossars inacabables en la marjal i d'horts de taronger opulents vora el riu, mai no hauria tingut necessitat de fer traduccions per a viure. Qui, també, sinó Fuster, que havia escrit sobre tants pintors i escultors i s'havia interessat per la història de la impremta, podia haver ideat i produït aquells llibres prodigiosos de belles i fastuoses tipografies, de diàleg exultant entre la pintura i l'escriptura, com els que signaven Manuel Boix i Josep Palàcios, per no parlar d'aquella obra cimera de les arts gràfiques valencianes que és l'edició il·lustrada del *Tirant lo Blanc*, executada per tots dos? Al llarg de més de trenta anys, el nom de Josep Palàcios anà daurant-se de prestígis aliens, fins arribar a tocar els núvols amb la publicació, el 1989, de l'obra *Alfabet*, que deixà embadalida la crítica i que molts consideren encara el millor llibre de Joan Fuster.

La publicació després de la mort de Fuster de noves obres signades per Josep Palàcios, d'un tan estimable valor literari, va fer dubtar de la direcció de les sospites. No era possible que aquell hagués deixat tanta i tan bona obra inèdita, com la que ara apareixia a borbolls sota el nom de J. P. I tota, amb l'estil de sempre, o més enrevessat encara, si això era possible. No hi havia dubte que aquell Palàcios post Fuster era un Palàcios genuí, més obsedit que mai per les mateixes obsessions de sempre, aquelles que el perseguïen des dels vint anys, quan va escriure *Les quatre estacions*. I això introduïa dubtes importants sobre els dubtes d'abans. No sols Josep

Palàcios recuperava de sobte l'autoria de les seues pròpies obres, sinó que alguns començaven a invertir les sospites inicials i a pensar si, en realitat, no seria Palàcios qui hauria estat sempre darrere el nom de Joan Fuster. Aquest havia estat, és cert, un articulista discret i polèmic, una mica pamfletari de vegades, exhaurit ben aviat en trifulgues extraliteràries sobre la llengua i la nació. La seua obra important, la de debò, en català o en castellà, la més pròpiament assagística i intemporal, apareixia ineludiblement amb el nom de Palàcios com a traductor. I era ben legítim demanar-se si, en realitat, aquest s'havia limitat a traduir les idees i les frases d'una llengua a l'altra, o si havia aprofitat per a refer-les i afaïçonar-les amb el seu propi pensament i el seu propi estil. Els mateixos indicis que abans havien apuntalat la teoria del desdoblament de Fuster en Palàcios, ara eren interpretats en sentit contrari. Era l'incommensurable escriptor que s'amagava darrere del llaurador benestant i casolà qui havia traçat dues trajectòries literàries paral·leles i independents, l'una amb el seu propi nom i l'altra amb el de Fuster, i no a la inversa. Ho ratificaven fins i tot, ara que es veia clar, els títols de les obres de Fuster —*Babels i babilònies*, *Sagitari...*—, tan genuïnament palacians. Els exegetes més diligents trobaren rastres de la influència de Palàcios no sols en l'obra de Fuster, sinó també en la d'altres autors suecans. Però crítics més agosarats afirmaren que no es tractava de cap influència, sinó de la producció literària del mateix Palàcios, diversificada i estafeta en mil matèries i en mil noms, però dins una mateixa unitat d'estil. L'estil ho és tot, quan es tracta de Palàcios, i potser també en la literatura, i en la vida. Vint anys després d'*Alfabet*, apareix ara *L'home manuscrit*, un joc d'originalitat i un exercici paròdic i egocèntric que Palàcios ha volgut atribuir a Manuel Baixauli, un pintor de Sueca i mestre de l'escola d'arts i oficis del municipi, bifurcat per obra i gràcia de la multiplicitat palaciana en pintor i escriptor. No és l'únic duplicat. En la nòmina entren també historiadors i poetes, universitaris, professors d'institut i mestres d'escola, el millor escriptor de cada carrer i després tots els altres. I, naturalment, com alguns lectors hauran ja presumit, qui signa aquest paper. Tots som Palàcios.

Antoni Furió

Història d'una epifania

València, tardor de 1987. Aquell any, la setmana prèvia als Premis Octubre, va coincidir, a València mateix, amb la celebració del Galeusca, la IV Trobada d'Escriptors Gallecs, Bascos i Catalans. Dies de ponències i debats per a tractar els coneguts problemes de sempre, amb la sensació (i encara més ara, vint anys després) de picar en un mall de ferro fred.

El tema que presideix la trobada és «L'escriptor i la llibertat», i una de les ponències programades va a càrrec de Josep Palàcios. L'escriptor, però, no puja a l'escenari i qui ho fa és Vicent Alonso, que s'encarrega de llegir-la. En principi sembla que el text no té res a veure amb el to més aviat inflat de la sessió, però, a poc a poc, el silenci es va espessegint, es fa gruixut i a punt de tallar, mentre la veu escampa una narració —o potser un poema en prosa?— que s'inspira i refà la peça d'Edgar Allan Poe, *El pou i el pèndol*. Les variacions de Josep Palàcios exterioritzen una fonda angoixa existencial i aconduïxen el text cap a un paisatge simbòlic que lliga perfectament amb l'esperit i l'essència de la trobada. Encara recordo que vaig escoltar la peça sentint, a frec de pell, la ganiveta d'un text rodó i l'esgarrifança de les paraules que anaven pujant del pou. El relat, narració o poema en prosa era magnífic, i ens va colpir a tots amb l'efecte d'una doble tacada: ningú no s'ho esperava i la sala, en acabar Vicent Alonso la lectura, va esclatar després d'uns minuts tibats per la tensió. En el meu cas, em va semblar haver penetrat dins del cau més amagat del misteri, com si per un moment, tocat per la gràcia dels déus i la veu del poeta, hagués intuït on era el cor mateix de la literatura.

N'havia sentit parlar, de Josep Palàcios, però ni sabia qui era ni n'havia llegit res. Potser me n'havia parlat Josep Piera, amb el seu entusiasme característic i també un cert misteri religiós. Sé que durant un temps vaig buscar debades textos seus a les llibreries, fins que algú no em va acabar d'informar que Josep Palàcios era un escriptor ocult, que ell mateix tenia cura de l'edició dels seus textos i que els acomboiava amb un tractament artesanal d'edicions curtes

i numerades, que són un luxe en tots els sentits, començant pel tacte del paper i la tipografia emprada. No sé com, segurament a base de tossuderia, vaig aconseguir un exemplar d'*Ocells miralls* (1981), un de *Devastació de Tricromart* (1981) i un altre de la primera edició d'*Alfabet* (1987), publicat per l'Ajuntament de l'Alcúdia, il·lustrats tots tres per Manuel Boix. Tot i això, em vaig quedar a l'escapça a l'hora de tenir el text de la ponència valenciana i només recordo un parell més de tasts exquisits en dues mostres publicades a *Daina* i a *L'Espill*. Bé, fins que Josep Palàcios es va diguem-ne arriscar a una publicació convencional i l'Editorial Empúries, l'any 1989, va publicar una nova edició, ampliada, d'*alfaBet*.

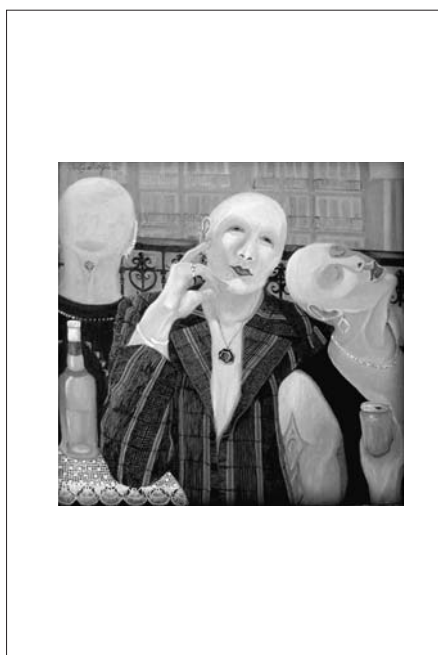
M'havia afanyat a saludar la primera edició d'aquest llibre a *Serra d'Or* (abril de 1988). En la seva primera edició (versió), *Alfabet* era format per vint-i-vuit narracions (una per a cada lletra, un text d'introducció i un altre de cloenda) i vint-i-nou gravats de Manuel

Boix. Més que no pas una col·laboració entre dos artistes, el plàstic i el literat, era un procés d'agermanament on textos i gravats existeixen els uns pels altres, sense fronteres, en l'esforç d'esdevenir un conjunt indestruable, una comunió de signes que són, alhora, festa major dels sentits i de la intel·ligència.

Per la mateixa raó, així que va sortir la segona edició (versió) d'*alfaBet* (1989) a Empúries, no vaig saber estar-me de publicar una crítica al suplement literari de *l'Avui* («*alfaBet*: viatge al cor de la literatura», el 7 de maig de 1989). Vaig mirar de remarcar-hi les diferències entre les dues edicions, atès que hi havia material nou i les vint-i-vuit narracions originals havien quedat òrfenes dels gravats de Manuel Boix. Tot i això, els textos s'havien reescrit i guanyaven, a parer meu, flexibilitat narrativa. Ara m'interessava buscar-hi els referents: l'angoixa dels millors contes d'Edgar Allan Poe, la màgia de Borges, la fluïdesa de Valery i la cantelluda irrealitat de J.V. Foix.

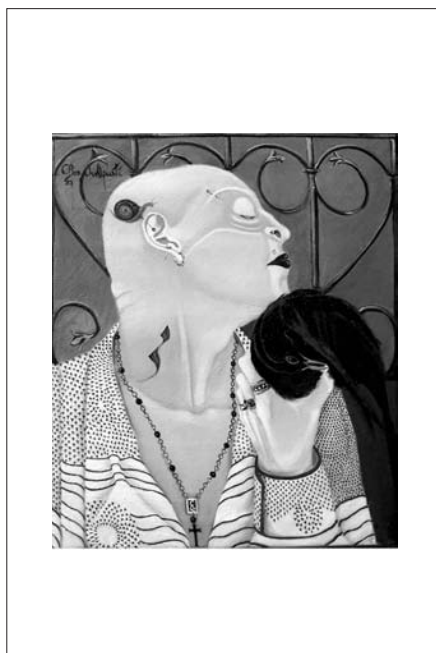
Tornat a solcar aquest *alfaBet*, amb motiu de la redacció d'aquest paper, m'adono que, en el seu conjunt, s'hi mou una cosmovisió lírica menada des de la solitud i la mordacitat d'un estoic: un món enriquit per símbols i referents mítics, sobretot de la mitologia cristiana, que també sap omplir-se de sarcasme i violència, i on les pinzellades d'humor i els tocs d'ironia s'encavallen amb imatges de dolor i situacions travessades per l'angoixa. No hi ha dubte, però, que es tracta d'una literatura d'aclaparadora perfecció formal. L'autor no es perd en consideracions petites, sap perfectament quina és la corda que ha de polsar i té ben apamats els ressorts i topants de la llengua. A la vegada, té aquella pulcritud elegant, difícil de trobar, quan arriba l'hora de fer lliscar la llengua per les pàgines d'una narració.

Allò que dèiem: la sensació que arribes a tocar el cor mateix de la literatura. L'epifania de la tardor de 1987 encara continua. Voldria llegir més textos de Josep Palàcios, però la seva literatura continua quasi oculta i encara no he sabut trobar, per llegir-lo, aquell primer relat epifànic.

Ací mateix vaig deixar escrita, fa alguns mesos, la meua alegria per la bona salut de la prosa entre els valencians que es dediquen, poc o molt, a la ingrata pràctica de la literatura. Vaig recordar noms —Sòria, Domínguez, Mollà, Piera, Garí—, i encara n'hi podria afegir alguns més: Adolf Beltran, Vicent J. Escartí, Antoni Seva, i que em perdonen, si n'hi ha, els que ara no em vénen al cap. La prosa funciona, i no vull dir la literatura «de ficció», per emprar sense ganes l'estúpida terminologia de les llistes de llibres més venuts. Vull dir aquella literatura de «no ficció» que, sense ser «poesia», parla simplement d'això i d'allò, o de no res, que sovint tant se val. Com ara les pàgines impagables de Josep Palàcios, «Petit assaig tal com ve, per a tot o per a no res», publicades en el número 10, primavera del 2002, de la revista *L'Espill*. Palàcios és, tot sol, una petita literatura secreta. Josep Palàcios, que es reclama d'Aristòtil, real o apòcrif, per exclamar «Oh amics meus, no n'hi ha cap, d'amic!» (i ell deu saber per què ho diu, això), suposa que fer literatura val la pena «Amb una única certesa: que pen-

De Josep Palàcios*

saràs en la mesura que sabràs escriure, escriure d'una *determinada manera*». D'una determinada manera i per dir alguna determinada cosa, amb precisió dels vocables i amb pulcritud de la sintaxi. Aquesta, per exemple: «Un advertiment, més ornamental que reflexiu: mai, malgrat els meus mestres —sospitosíssim terme, quan tan fàcilment pot alternar singular i plurals—, no he tingut altra ideologia que predicar, o preveure, la devastació». O quan afirma: «L'estil, i en demane excuses, és el circumloqui del tret». O això: «La possibilitat que una llengua suggerisca raons de misteri és, al capdavant, una mostra de la seua perdurada aptesa per a descriure el món». De manera que si vostés, aspirants a lectors de gran prosa, aspirants més incerts a practicar-la, volen conèixer el seu nivell més alt, si volen gaudir d'alta sintaxi, alt estil (que són la mateixa cosa), no es priven, per favor, de llegir pausadament les poques pàgines que Palàcios publica. És el millor.

Joan Francesc Mira

*Aquest text està inclòs al llibre *En un món fet de nacions (i altres textos i papers)*, publicat per Leonard Muntaner, Editor, abril 2008.

L'ESPURNA EDICIONS

NÚMERO 861 · ANY LXXXVI
Gener · Febrer 2008
REVISTA BIMESTRAL

D'ARA, DEL PAÍS I DEL MÓN

Bernat Joan Marí: Kosovo: Primers passos de la independència · Antoni Bennàssar: El Bloc per Mallorca, tàctica o estratègia?

DIÀLEGS

Margalida Tous; Mònica Font: Antònia Vicens, el testimoni d'una vida.

DOSSIER: LA NARRATIVA NORD-AMERICANA

Melcior Comes: Philip Roth o la novel·la del desig · Pere Antoni Pons: Cormac McCarthy i el western de l'ànima · Manuel Asín: Thomas Pynchon i la indeterminació quàntica · Josep Oliver: Paul Auster o la casa dels miralls · Sebastià Bennàssar: Buscant hereus per a Hammett i Chandler (novel·la negra americana avui) · Maria Antònia Oliver: La frontera en la literatura nord-americana des de l'òptica hispana.

HISTÒRIA, CULTURA I SOCIETAT

Francesc Vicens Vidal: Tete Montoliu i Mallorca. En el desè aniversari de la seva mort.

CALENDARI TEATRAL

Maria Laura Cantallops: Sobre la frustració.

EL RELAT

Miquel Àngel Vidal: Punt i final.

A LA CIUTAT DELS LLIBRES

Jordi Rourera: Una pintura carregada de simbolisme, *Nit de l'ànima* de Sebastià Alzamora. Josep Maria Nadal Suau: L'àguila sobrevola en cercles la literatura, *Dietari de 1973* de Josep Maria Castellet · Carles Cabrera: Un món que s'ensorra. *Fa mil anys que sóc aquí* de Mariolina Venezia.

L'ESPURNA EDICIONS S. L., C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca) Tel. 971 25 64 05 · A/e: direcciolluc@yahoo.es

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS, C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tels. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES, C/ Rois de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

Llibre(t)s de falla

Allò que hom sol anomenar «literatura fallera» continua tenint la seua màxima expressió en els llibrets que anualment editen les comissions de falla. És cert que moltes d'aquestes publicacions perpetuen un model literari encarcarat, instal·lat en un baldovinisme mal entès, que dona com a resultat un producte residual, sense quasi lectors i sense transcendència més enllà de les capelletes habituals. Ara bé, si en la nostra aproximació al gènere aconseguim desfer-nos d'alguns dels tòpics habituals a l'hora d'acostar-nos a les Falles, trobarem també uns altres llibrets que són el resultat de l'esforç col·lectiu de fallers que malden per obrir nous camins. Es tracta de propostes que exploren noves vies per a actualitzar els llibrets de falla i la seua literatura, adaptant al nou temps les funcions originals. Ho fan renovant el contingut i la forma dels versos satírics, incorporant-hi noves veus (com ara les de Salvador Bolufer, Lluís Antoni Martínez, Jesús Català o Josep Martínez Izquierdo, quatre autors que en els últims anys han dinamitzat les explicacions en vers de la falla). Però també donant-hi cabuda a textos en prosa (articles assagístics, narracions, reportatges o entrevistes) per a desenvolupar el tema que planteja la falla. Així mateix, en ocasions fan servir nous recursos comunicatius de la cultura de masses que, com en el seu moment els versos satírics, tenen una gran popularitat i eficàcia (il·lustracions, còmics, CD o, fins i tot, fotonovel·les). Tots aquests llibrets combinen la participació dels fallers amb la col·laboració d'artistes plàstics, escriptors, intel·lectuals o professionals, creant una xarxa de complicitats i espais compartits que reforcen amb normalitat el vessant cultural de la festa. Tot això, es veu ardonit amb un disseny i maquetació moderns i atractius, i amb unes destacables cura i sensibilitat lingüístiques. Sense la pretensió de ser exhaustius oferim ací una tria —entre les moltes possibles— d'alguns dels llibrets més destacats de les Falles del 2008.

Per exemple, el de la Falla Na Jordana de València, una de les comissions capdavanteres en aquest camí mamprés en els anys vuitanta. Enguany, com a novetat, ofereix un «llibret cantat», on els versos explicatius de Jesús Català s'enllacen amb el suport de diversos ritmes i melodies de música tradicional i festiva (amb versió en paper i en CD). El llibret està acompanyat per un suplement que recorda el cinquanta aniversari de la riuada del Túria, entre la reivindicació i el vessant humà de la tragèdia, amb un to ben diferent de la fredor de les commemoracions oficials organitzades per l'Ajuntament del cap i casal.

Per la seua part, la Falla Arrancapins de València converteix la commemoració del seu centenari en l'excusa per a fer una radiografia del moment actual de la festa fallera, on prop de 40 firmes responen a la pregunta de si unes altres falles són possibles. Destaca el suplement *Paellofilia*, un heterodox llibre sobre paelles, que constitueix un divertit contrapunt sociogastronòmic a la sobreebundant presència de receptaris que caracteritzen molts llibrets en els últims anys.

A Xàtiva, la comissió República Argentina continua oferint any rere any un aplec de textos i col·laboracions amb una estructura que sempre ve donada pel tema que aborda el cadafal faller. Enguany, la divina comèdia de les Falles, amb les preceptives paraades pel paradís, el purgatori i l'infern, és l'eix al voltant del qual s'estructuren diversos articles de reflexió i divulgació sobre la festa de les Falles, des d'una perspectiva crítica que defuig els tòpics.

De manera semblant, el llibret de la Falla la Malva d'Alzira, en el seu vint-i-cinquè aniversari, reflexiona sobre la festa, lluny de l'autocomplaença i el triomfalisme que sol caracteritzar els llibrets commemoratius. Destaquen, com en anys anteriors, els versos satírics de Lluís Antoni Martínez i, en la part dedicada als menuts, la ja habitual guia que explota didàcticament la falla infantil, enguany acompanyada d'una obra de teatre escrita expressament per Enric Lluch.

La Falla Corea de Gandia, enguany amb un relleu en l'equip de coordinació, aprofita el tema de la falla per a presentar un singular bestiari que serveix de complement a la mordaç explicació en vers de Salvador Bolufer. La publicació dels premis del concurs de narrativa infantil Vicent Ribes, que mobilitzen uns cinc-cents infants de la Safor, són també una part destacada d'aquest llibret.

Acabem aquest breu repàs amb la Falla Corona de València, la qual consolida la línia encetada en els últims anys (en una evolució paral·lela a la impresa al seu cadafal), amb un llibret que prescindeix dels versos explicatius i se centra en la reflexió motivada pel monument faller. Inclou diversos articles sobre la innovació en diversos camps de la creació (teatre, literatura, art i, més específicament, les falles), amb una sèrie d'entrevistes que fa un complet recorregut pel treball d'aquells artistes fallers que exploren noves vies d'expressió artística.

Alliberar les paraules

Ricard Ripoll
Les flors àrtiques
Columna, Barcelona, 2008
128 pàgs.

De vegades, tornar la vista enrere aprofita per continuar endavant. Dintre del panorama actual de la poesia, força homogeneïtzat pels corrents dominants del confessionalisme, de l'experiència quotidiana, o de la poesia metafísica o minimalista; s'agraeixen apostes arriscades que defugen de les tòniques globals del mercat i reprenen el millor esperit experimental i inconformista de les avantguardes, com és la proposta de Ricard Ripoll (Sueca, 1959), autor de cinc poemaris, traductor de l'obra sencera de Lautréamont i director de *Gres* (Grup de Recerca en Escripures Subversives).

Ens referim sense més dilació al seu darrer recull, *Les flors àrtiques*, una obra que remet a l'artificialitat geomètrica i sovint perfecta d'aquests poemes. Perquè aquestes *flors àrtiques* no són silvestres, sinó que s'obtenen a partir d'un complex procés genètic d'elaboració creativa. El seu hàbitat natural és el laboratori lingüístic del nostre poeta, en el qual examina i dissectiona l'embrió de les paraules.

Aquest llibre no sols és el resultat d'una investigació, sinó que a més a més ofereix al lector el seu mètode de recerca. De cada poema, en trobem tres versions que corresponen a les diferents etapes a les quals s'ha sotmès el llenguatge. En la primera fase lèxica, o de preparació, el poeta extrau a l'atzar d'un diccionari (com els dadà) deu paraules amb contingut semàntic (noms, adjectius, verbs i adverbis). A continuació comença la consolidació gramatical en xicotetes unitats superiors, on els mots es combinen en llibertat i s'associen solidàriament amb uns altres. Per últim, arribem a la plenitud del text, en la qual el poema s'articula d'una manera singular i significativa.

D'aquesta trentena de poemes, cal destacar-ne, per la seua estructura, «Nit de calma», que sorprèn per la seua sintaxi dilatada i articulada en una sola oració de vuit línies, i «Circumstàncies», construït a força de congruar sintagmes nominals i que recorda les màquines de fer versos d'Oulipo. Altres, però, aprofiten el fil narratiu del microconte, com el cas de «Somni del llac», en el qual l'autor és engolit per un llibre, o «Poema tan somniat», una paròdia del passatge de Xahrazad.

Un fet també remarcable és la seua pròpia autoreferencialitat poètica. Molts textos, com, per exemple, «Fragments de memòria», o «Papallones del sentit» parlen i reflexionen sobre poesia. Ripoll desplega tot un laberint d'espills ple de paranys i paradoxes, on res pareix el que sembla, tal com va fer en el seu dia, el seu admirat Issidore Ducasse.

Veiem algunes mostres serioses que remarquen el seu desencís amb la paraula, com ara: «La poesia és inadmissible, de fet no existeix. Tot li és mentida. Tot li és desengany» o «La paraula ha perdut tot sentit. Només el gest, ara, sembla implorar la presència de l'esguard», i que contrasten sospitosament amb altres de més humorístiques i desmitificadores: «La poesia es troba arreu on no hi ha el somriure, estúpidament burleta, de l'home amb cara de guatlla», o provocadores: «Un captaire màgic que recita poemes de soledat mentre es masturba amb posat acadèmic».

Ricard Ripoll ens presenta un projecte de poesia experimental que explora fins al límit les possibilitats del llenguatge; una proposta lúdica que juga amb l'erotisme amagat de les paraules. *Les flors àrtiques* és més que un llibre; es tracta d'un mètode d'escriptura, un procés que va des de l'essència lèxica fins a la paraula alliberada en el text. Una senzilla recepta amb excel·lents resultats que s'inspira en les recargolades sextines trobadoresques, en els *collages* dadaistes «de talla i pega», o en els «cadàvers exquisits» surrealistes. Una poètica i una retòrica pròpia que conjuga a parts iguals combinatòria i aleatorietat, postmodernitat i tradició.

J. Ricart

La narrativa de Carles Salvador: un descobriment

Carles Salvador
Narrativa
Estudi, selecció i edició de
Vicent Simbor Roig
Denes, Paiporta, 2008
314 pàgs.

Vicent Simbor és ben conegut pels seus estudis sobre la literatura catalana produïda al País Valencià durant l'època contemporània. Dins d'aquesta parcel·la és, a més, el millor coneixedor de l'obra de Carles Salvador i Gimeno (València 1893-1955), un autor capital en les lletres valencianes, en les quals va treballar des de mitjan dècada de 1910 fins a la seua mort. La seua figura ha de ser considerada sense dubte com a clau, no sols valorant-la per la seua importantíssima aportació a la normativització lingüística, seguint l'orientació de Pompeu Fabra, o per les propostes d'introducció del català en l'àmbit escolar valencià, sinó també pels seus escrits lírics, teatrals, narratius i periodístics. La personalitat de Carles Salvador —quan aquest número de *Caràcters* arribarà als lectors s'haurà acabat d'inaugurar a Benassal (Alt Maestrat), poble on fou mestre d'escola, el local d'una institució excel·lent, que porta el seu nom— està en definitiva associada als projectes modernitzadors de la cultura del país en uns anys de certa efervescència i també als primers intents sòlids d'impulsar el moviment civil i polític valencianista, projectes i intents que foren decapitats per la victòria dels revoltats de 1936 —recordem, encara, que Salvador va ser l'encarregat de llegir la ponència de la delegació valenciana al II Congrés d'Escriptors per la Defensa de la Cultura, celebrat a València i altres ciutats el 1937.

Simbor ja havia dedicat a l'escriptor diversos escrits, entre els quals destaquen una biografia molt completa —*Carles Salvador i Gimeno, una obra decisiva*, 1983—, a més del llibre

Carles Salvador: política i nacionalisme (1983) i d'una *Antologia poètica* (1993), i va tenir cura de l'edició de *Papers de premsa* (2000).

En aquest volum, Simbor ha agrupat una selecció de textos de prosa narratiu redactats per aquest autor, alguns dels quals havien quedat inèdits i els ha distribuïts en quatre blocs genèrics: «L'empremta de l'avantguardisme», «La seducció d'Eugeni d'Ors», «El poder de la carn» i «Contes infantils», tot deixant de banda alguns relats inicials i d'altres de l'etapa de maduresa de Salvador. El seu treball, diu en l'extensa introducció del llibre, respon a la convicció que la narrativa de Carles Salvador «pot oferir un nombre considerable d'obres dignes de la recuperació o fins i tot, en algun cas, d'una més que justa reivindicació incondicional». I hi afegeix: «Més encara si recordem la paupèrrima situació de la narrativa en el circuit literari valencià, que arrossegava des dels clàssics un dèficit crònic, que ni l'anterior generació de 1909 ni la salvadoriana Generació de 1930 van poder solventar, a desgrat dels esforços».

Certament, llegir ara aquestes proses, escrites en èpoques distintes en la vida de l'autor i també sota influències de corrents literaris i d'autors ben diversos, proporciona una imatge fidedigna de la seua evolució, estilística i fins i tot ideològica, així com de la seua permeabilitat als canvis de l'època que li tocà de viure. Resulta, per tant, una lectura ben atractiva, des del punt de vista d'una anàlisi històrica, però això no és prou, perquè es pot assegurar que, a més, qui òbriga les pàgines d'aquest volum hi trobarà, amb les lògiques diferències entre textos que en ocasions disten en si un grapat d'anys, alguns de clarament atractius, fins i tot agosarats per a l'època en què van ser redactats, quan, en ple noucentisme, la literatura catalana no solia admetre, sense protestes immediates d'alguns crítics, o per damunt de les cauteles dels mateixos editors, determinats temes o certes expressions. D'acord amb Simbor, *L'auca de les oques*, publicada primerament en una revista barcelonina el 1934, és la peça mestra de la narrativa salvadoriana i és, precisament, la més lliure de concepció; fins al punt de ser «considerada entre les mostres literàriament més dignes de la narrativa avantgardista catalana».

Francesc Pérez i Moragón

La mort no és cap parèntesi

e. e. cummings

(a)poemes. *antologia poètica*

Traducció d'Alfred Sargatal

El Gall Editor, Pollença, 2007

292 pàgs.

Un dels poemes més excepcionals d'Edward Estlin Cummings (1884-1962) és el que utilitza Michael Caine per fer saber el seu amor a Barbara Hershey a la pel·lícula *Hannah i les seves germanes*, de Woody Allen. Després de fer-se trobadís pel carrer i anar amb ella a una llibreria del barri, li fa acceptar un volum del poeta —«vull regalarte'l», li diu— amb la recomanació precisa del poema de la pàgina 112. A casa, al llit, ella llegeix: «tu m'obres sempre pètal per pètal com obre la Primavera / (tocant hàbil, misteriosa) la seva primera rosa». Els versos al·ludeixen al poder —incomprensible, però absolut— de l'estimada sobre el poeta. Un domini agradable de ser sofert, com ja connota el fet que sigui comparat a la Primavera, i que, paradoxalment, és associat a la feblesa. Els dos darrers versos, rotunds, són la síntesi d'aquests elements: «[...] la veu dels teus ulls és més profunda que totes les roses) / ningú, ni tan sols la pluja, té unes mans tan petites».

Un bon grapat dels poemes presents en l'antologia comparteixen característiques amb aquest: efusió lírica, motius de la natura, perfecció formal i l'ús de metàfores que sovint constitueixen una imatge principal que es desenvolupa al llarg del poema, com ara un mendicant que capta en l'esperit de l'estimada o un cor que, com un boig o un borratxo, camina pel carrer de la memòria fins que ensopega amb el policia de la ment. Esplèndides.

Altres vegades, cummings (a partir d'aquí en minúscula, com signava ell mateix) es torna irònic o sarcàstic, ja sigui arremetent contra algun aspecte de la societat o, sobretot —no està de més dir que el poeta va participar a la Gran Guerra enrolat al cos d'ambulàn-

cies— contra la visió idealitzada i heroica del conflicte bèl·lic: «l'americà de la classe més alta / és manté immaculat davant el món: / amb el cor viril i la consciència lliure, / [...] // el fill de l'home se'n va cap a la guerra / amb les trompetes les purgacions i la sífilis».

En un altre ordre de coses, una de les característiques més rellevants de la poesia de cummings són les transgressions sintàctiques, lèxiques, ortotipogràfiques i l'ús de paraules —i caràcters solts— en llibertat. Rellevant per la profusió i varietat, si no per l'efecte relatiu que s'aconsegueix. En el moment de les avantguardes històriques, els ismes diversos van obrir camins, alguns dels quals (mai els més extrems, que s'esgoten en si mateixos) s'han convertit amb el temps en vies habituals d'expressió poètica. És en aquest context que cal entendre aquests trets d'estil: la sintaxi forçada o, directament, la presència d'anacolut; la unió o juxtaposició de paraules com si es barallessin per una mateixa posició en la frase («simplement així», «carnaval / plàcid obscur palpable»), i la derivació més enllà de les regles habituals («unfools of unbeing» que esdevé «els infolls de noser»). I, en l'àmbit visual, l'alteració en l'ús dels espais, l'escapçament de la paraula («una lo / co / mo / tora que es cop / ia / vi / o / letes») i el dibuix de formes amb les ratlles del poema.

La traducció d'una obra així, doncs —i més encara si hi afegim el gust de cummings per jugar amb els recursos fonètics—, pot resultar endimoniada. Alfred Sargatal opta per transmetre el sentit amb la màxima fidelitat possible, sense entrapar-se a reproduir mètrica i rima o altres recurrències que exigirien veritables malabarismes lingüístics de resultats incerts.

En aquest sentit, l'edició d'El Gall, modèlica, reproduïx els originals acurats amb les versions catalanes i permet recuperar el so i la música d'un dels grans poetes del segle XX. Un poeta que, més enllà de balls de lletres, té una arrel profundament romàntica: «ser un boig del tot / mentre la primavera és al món // la meua sang aprova, / i els besos són un millor destí / que la saviesa / [...] / perquè la vida no és un paràgraf // I crec que la mort no és cap parèntesi».

Jordi Rourera Peret 33

La filla del patriarca

Najat El Hachmi
L'últim patriarca
Planeta, Barcelona, 2008
336 pàgs.

No és nova la discussió sobre si certes obres han de ser considerades literatura o si es tracta d'històries ben narrades que atrapen el lector i que, fora d'una trama que pot més o menys colpir i aportar un cert grau de coneixement, no hi ha aportació des del punt de vista de l'estètica, que és un dels fonaments i fins i tot contingents de qualsevol tipus d'expressió artística. Llibres com els de Ruiz Zafón o *El noi del pijama de ratlles*, emboliquen històries truculentes amb un llenguatge més apropiat per a un conte per a infants que no per a una novel·la adulta. Però aquests llibres no només funcionen sinó que són un èxit comercial, i d'això en podríem treure la conclusió que les ambicions literàries, les que aposten per unes estructures complexes, per uns personatges que no es quedin en la pura ombra, per un llenguatge treballat i fins i tot personal (que és el que defineix l'autèntic creador), cada dia són més llunyanes dels gustos d'una gran massa de lectors que no per lectors se'n podria dir consumidors de literatura. Si tenim en compte que en el món de la música i altres mitjans els productes de baixa qualitat arrossegueuen masses i les exquisideses no deixen d'existir per minoritari que sigui el seu mercat i que la gran massa social només demana productes de distracció i evasió com més senzills i menys pretenciosos millor, conclouríem que aquest és un debat estèril. I és estèril perquè una competència entre el que és purament comercial i el que és estrictament artístic seria una guerra estúpida i sense sentit. I tot això ve a tomb perquè el llibre d'El Hachmi ha estat utilitzat en alguns àmbits de debat, sobretot blogs literaris, per encendre aquesta mena de polèmiques.

L'últim patriarca és un llibre amb història truculenta escrit en un llenguatge senzill que bé es podria aplicar a l'utilitzat per dirigir-se a un infant. En aquest sentit, l'èxit de l'operació, la capacitat de generar empatia amb aquest lector que busca entreteniment però també una mica d'agitació espiritual i implicació social —i aquí apareix la teoria de l'Escola del Ressentiment de Bloom—, està assegurat. Però la novel·la de la Hachmi va més enllà. El que no se li pot negar és l'ambició literària. El Hachmi no només aconsegueix hipnotitzar el lector amb un relat que enganxa i que avança sense fisures, malgrat una certa acceleració en el tram final, sinó que és capaç de crear uns personatges que van molt més enllà de la caricatura a què ens té acostumats aquest tipus de llibres d'èxit. D'aquesta manera, cada acte, cada decisió, cada reacció dels personatges principals de la història està del tot justificat i la novel·la creix sense que la senzillesa del llenguatge que la basteix sigui una simple trampa per atrapar el lector de producte fàcil.

L'últim patriarca fuig d'una doble moral que massa sovint abarateix el producte. El narrador no jutja ni condemna ni justifica les conductes dels seus protagonistes, només les exposa. Els actes violents del patriarca no són més que conseqüència del període d'aprenentatge vital del mateix, de la mateixa manera que després la seva filla actuarà condicionada per tot el que ha anat vivint més com a testimoni que com a protagonista. En aquest sentit, la narració avança segura cap a un final efectiu, tot i que potser una mica forçat per la necessitat de remarcar el gir radical en la postura vital amb què es conclou el llibre.

Najat El Hachmi aconsegueix, així, un èxit comercial que s'agafa a la literatura de qualitat i no n'oblida els referents, convertint la narradora i protagonista de la novel·la en una mena de Colometa empeltada de Mila —els referents són constants— que ha de sobreviure a la seva pròpia guerra i al seu propi aïllament, mostrant descarnadament alguns dels problemes greus a què s'ha d'enfrontar certa immigració que no només arriba amb una llengua diferent sinó amb una cultura, creences, prejudicis que a voltes esdevenen obstacles gravíssims per a la integració real, que és la que comença dintre de casa.

Marc Romera

Un bohemí d'última generació

Pere Joan Martorell
Llibre de les revelacions
Ed. Moll, Palma de Mallorca, 2007
360 pàgs.

Conegut essencialment com a poeta de prestigi (ha guanyat nombrosos premis, en especial a les Illes Balears), Martorell demostra amb aquest llibre que la seua incursió en la narrativa no és passatgera, sinó que ha entrat per a quedar-s'hi. Després de *Nocturn sense estrelles* (2006), la seua primera novel·la, l'autor ens ofereix en aquesta ocasió un relat construït fonamentalment a partir de les veus dels joves personatges principals que s'entrecreuen formant un teixit literari on passat i present conviuen amb naturalitat. Malgrat tot, aquest drama poderós sobre la deriva emocional i vital d'un jove mallorquí de bellesa magnètica i encisadora no s'aconsegueix arredonar, entre altres coses, per un excés de barroquisme formal i una manca d'autenticitat del protagonista (amb un perfil tan comú com poc creïble) que ens allunya fatalment de la història.

La nostra ambigüitat envers l'obra té una primera parada en l'estil i el llenguatge emprat. L'autor disposa d'una prosa contundent, elaborada, d'altres pretensions. Des del nostre punt de vista lamentem que el seu domini del llenguatge poètic el facen caure, en ocasions, en una certa pretensiositat. Aquesta circumstància s'aprecia, sobretot, en una adjectivació abusiva que demostra l'ampli coneixement lingüístic del qui escriu però que recargola la lectura innecessàriament. En algun fragment, fins i tot, l'estil ampul·lós del llibre arriba a ser irritant, en particular quan és el jove protagonista qui pren la paraula i ens delecta amb unes profundes reflexions, trufades de cites ací i allà, que denoten una maduresa impròpia de la seua edat. S'intueix, és cert, una voluntat per part de l'autor de canviar el to segons la veu que capitalitza

el relat en cada moment, però no acaba de reeixir-se'n del tot. De tota manera, aquest manierisme es compensa amb la incorporació d'expressions de la parla popular de la Mallorca interior que doten la història d'un caràcter, en conjunt, ben peculiar. Gràcies, però, a aquesta curiosa barreja hem pogut conèixer una gran quantitat de lèxic illenc que demostra la riquesa de la llengua que es parla (i s'escriu) per eixes contrades. En qualsevol cas, la tendència excessiva de Martorell conforma una sensació de llibre aparatós que s'allarga fins el final.

La major reserva, però, se centra en la construcció del protagonista, el bell i turmentat Amador. D'entrada és impossible no trobar-se compungit per la història d'aquest jove amb greus problemes d'identitat (no s'accepta ni és acceptat) i una sensibilitat extrema que el converteix en un ésser solitari i mediatund. La seua experiència vindrà marcada per una ambigüïtat sexual traumàtica, que el portarà a dur una doble vida, i per la sospita obsessiva que no és fill del seu pare. Aquestes inseguretats alimentaran un sofriment existencial angoixant i esgotador que farà patir enormement aquells que més l'estimen. És una llàstima que tota la potencialitat dramàtica del relat perda força pel traç gruixut amb què s'ha dibuixat aquest *enfant terrible* de carnet, els gustos i aficions del qual semblen extrets d'un manual per a intel·lectuals sensibles amb un punt de rebel·lia: mal estudiant que cita els filòsofs amb sorprenent normalitat; lector impenitent de poesia i dels suplementos culturals dels periòdics; amant del cinema de culte en versió original; oïdor de música clàssica i dels grups més *underground*; i, com no, un habitual de la nit, amb especial predilecció per l'alcohol i les drogues. Un personatge un tant postís al qual les ferides d'esperit l'han convertit, a més, en un ésser inhumà, que es comporta amb vilesa i que sent repulsió cap al món. Davant d'aquest panorama, un adreça les simpaties inconscientment envers Biel, l'amic i amat. Un treballador de la construcció que, malgrat les seues contradiccions, posarà una mica de sentit comú a la fugida a l'abisme d'Amador. Però ja se sap que el mal d'ànima és molt difícil de curar.

Àlvar Peris

LEONARD MUNTANER, EDITOR

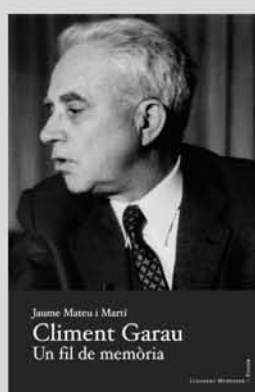
BRAUMAN, RONY / SIVAN, Eyal. *Elogi de la desobediència*. ISBN: 978-84-96664-78-4. PVP: 15 €

RIUS, Mercè. *Tres assaigs sobre Sartre i una conferència de més*. ISBN: 978-84-96664-80-7. PVP: 18 €

MIRA, Joan Francesc. *En un món fet de nacions (i altres textos i papers)*. ISBN: 978-84-96664-81-4. PVP: 16 €

MATEU I MARTÍ, Jaume. *Climent Garau. Un fil de memòria*. ISBN: 978-84-96664-84-5. PVP: 18 €

BARTRA, Agustí. *Crist de 200.000 braços*. ISBN: 978-84-96664-77-7. PVP: 12 €

MAS I VIVES, Joan. *Com una vella cançó*. ISBN: 978-84-96664-85-2. PVP: 17 €

LEONARD MUNTANER, EDITOR, C/ Joan Bauçà, 33 - 1r 07007 Palma (Mallorca)
Tel. 971 25 64 05 · Fax: 971 256 139 · A/e: editorial@lleonardmuntanereditor.cat
www.lleonardmuntanereditor.cat

DISTRIBUCIÓ A BALEARS: PALMA DISTRIBUCIONS,
C/ Dragonera, 17 · 07014 Palma (Mallorca) Tel. 971 28 94 21 · 971 45 06 12

DISTRIBUCIÓ A CATALUNYA: MIDAC LLIBRES,
C/ Roís de Corella, 9 · 08205 Sabadell (Barcelona) Tel. 93 74 64 112 · Fax: 93 74 64 111

DISTRIBUCIÓ A VALÈNCIA I CASTELLÓ: GEA LLIBRES,
Carrer G, nau 6 · 46394 Ribarroja del Túria (València) Tel. 96 166 52 56 · Fax: 96 166 52 49

Lírica de l'espai

Emili Rodríguez-Bernabeu
El país d'Amy
Ed. El Tall, Palma de Mallorca, 2007
50 pàgs.

Es tracta ja del dotzè recull de poemes d'aquest escriptor d'Alacant, nascut el 1940, i, tanmateix, potser desconegut del lector. La llunyania del cap i casal i l'embranchida de la nostra literatura a partir dels anys setanta han afavorit que els dos poetes valencians més representatius dels seixanta —l'altre és Lluís Alpera (1938), també resident a Alacant— siguem uns desconeguts, o gairebé, per a les noves generacions. Tot i això, malgrat el tracte personal ininterromput entre ells, són poetes que han seguit trajectòries diverses.

Rodríguez-Bernabeu s'ha caracteritzat des de bon començament per cultivar una poesia reflexiva i deutora sobretot de la tradició simbolista. Home de formació científica —és metge cardiològ— i d'abundants lectures, li tocà de viure els anys en què amb comptagotes teníem accés a la literatura que es produïa «nord enllà» i que aleshores feia forrolla arreu del món. Llegia Camus i Sartre, és clar, però sobretot, com podem comprovar en aquest darrer recull, simpatitzava amb Saint-Exupéry. Gosaria dir que és aquest l'escriptor qui més li ha servit per bastir-se la personal visió del món.

D'altra banda, Rodríguez-Bernabeu ha fet servir paisatges molt concrets i diversos com a pretext per a les seues divagacions líriques. El jove poeta dels primers llibres, amb els ulls obsedits per la ciutat i el mar d'Alacant, teixirà les al·legories que fan de canemàs de la seua cosmovisió a partir d'aquella realitat tan intensament viscuda. *La platja* (1968) i *La ciutat de la platja* (1972) són els títols dels dos reculls més significatius dels seus inicis. En avant, els viatges seran per a ell esperons per a la creació de nous textos. Ho veiem en *Viatge al teu nom* (1982),

amb nombroses al·lusions a l'Orient; en *Domini del sol* (1990), farcit de mitologia egípcia; en *Escandinàvia* (1996)... Després vindria *Alacant* (1998), que seria una revisió de la seua ciutat amb referències toponími-ques ben explícites i que, d'alguna manera, anuncia aquest altre recull que ens ocupa. En efecte, aquell tanca la primera part amb «Dos poemes des de lluny», referits a Nova York i al Hudson. Ara ocupen tota la primera part consideracions diverses sobre la costa est dels Estats Units —de vegades, amb topònims concrets.

Cal esmentar que Amy és una néta del poeta, filla d'un fill seu establert en aquell país. En línies generals, com anuncia el poema introductor («Endreça apressada a Amy»), el nou llibre vol ser una mena de testament lírico-ideològic que el poeta tracta de transmetre als seus descendents: «Si creus que darrere la closa besllum de l'evidència vas entreveure un somni, / si pots assumir aquell enigma que al llarg de tots els anys t'ha enlluernat, / pots arribar al vell presagi que sempre et va burxar». No costa de veure en aquests versos l'afinitat de Rodríguez-Bernabeu amb l'autor de *Le Petite Prince*, que confirma en poemes de títols al·lusius: «Tot recordant Saint-Exupéry» i «Vol nocturn». En aquell, proposa deslliurar-se «d'aquest discurs camús que enterra les cultures / (...) amb frigorífics i rentadores àvides, / per damunt de les velles creences». És a dir, allò mateix que l'escriptor francès havia explicat en *Terre des Hommes*, obra que el nostre poeta citaria com a lema en el seu segon recull, *La platja*: «*Ce qui me tourmente, ce ne sont ni ces creux, ni ces bosses, ni cette laideur. C'est un peu, dans chacun de ces hommes, Mozart assassiné*». Dit en altres paraules, el nen Mozart de l'autor francès, és ara la néta del nostre escriptor, qui tem que les forces dominants en la societat («*la machine à emboutir*», que hi deia Saint-Exupéry) li priven del «somni» enlluernador, aquest tema o, si més no, motiu vertebrador de la poesia de Rodríguez-Bernabeu a partir de *Viatge al teu nom*. En definitiva, en aquest recull, el poeta —home de conviccions— retorna als orígens i programes de joventut, als quals ha estat fidel, i ara tracta de transmetre'ls a la seua descendència.

Antoni Prats

Gràcia «i» intel·ligència

Llúcia Ramis
*Coses que et passen a
Barcelona quan tens 30 anys*
Columna, Barcelona, 2008
232 pàgs.

Com en el cas de la novel·la de Jane Austen, *Sentit i sensibilitat*, quan parlem de l'opera prima de la narradora i periodista Llúcia Ramis, *Coses que et passen a Barcelona quan tens 30 anys*, els dos termes de «gràcia» i «intel·ligència» han d'anar inseparablement junts. Subratllo la importància dels dos conceptes perquè he vist que la tendència general de la crítica ha estat la de veure exclusivament la gràcia de la novel·la, deixant força de banda l'extraordinària intel·ligència que opera en profunditat al llarg del relat.

Fins i tot, algun comentarista reputat ha arribat a l'extrem de proclamar que les fonts de les quals beu l'excel·lent obra de Ramis són *El dietari de Bridget Jones* de Helen Fielding i la famosa escola de *chick lit* a la qual pertany l'autora anglesa. Res més lluny de la veritat. L'obra de Ramis és plenament aristotèlica perquè diverteix tant com instrueix, és a dir, és lleugera, divertida, descarada i alhora és profunda, substanciosa, lúcida.

I perdonin que insisteixi en el tema perquè crec que és molt important, molt important, en primer lloc, per entendre l'obra de Ramis i molt important, després, per entendre un canvi que s'està produint en el panorama de la literatura catalana. Crec que està apareixent a l'escenari de la literatura catalana actual una sèrie d'escriptors més aviat joves que estan cansadíssims de l'escissió entre la literatura «divertida» i la literatura «seriosa», una escissió que es va crear amb l'arribada d'autors com Quim Monzó i Sergi Pàmies. Autors com Llúcia Ramis, Ramon Erra, Maite Insa o Josep Lluís Aguiló, per esmentar dos narradors i dos poetes, dues dones i dos homes, proposen un nou model de literatura

Nació política

on diversió i instrucció, on gràcia i intel·ligència no estiguin gens renyits.

No ha estat cap casualitat que hagi citat Jane Austen a l'inici d'aquestes reflexions. Austen és l'ideal del tipus de literatura que acabo de ressenyar. Les seves novel·les són divertidíssimes, però en el fons seriosíssimes, diria que gairebé tràgiques. I aquesta fórmula ha estat seguida per narradors de la talla de William M. Thackeray (*La fira de les vanitats*) o Evelyn Waugh (*Un grapat de pols*), fins els nostres dies. Lucía Ramis està en la línia d'Austen, Thackeray i Waugh i no pas en la línia de la superficialitat de Bridget Jones.

Només una repassada ràpida de tres factors ens convencerà de la intel·ligència i ambició de l'autora i la seva obra: el registre expressiu, l'estructura, i el ventall temàtic. La llengua de la novel·la és rica, matisada, precisa i àgil. L'agilitat de la llengua és el motor que arrossega els lectors i els fa llegir l'obra de manera absolutament febril. Ramis posa en joc tota la llengua, culta i popular, dialectal i central, estàndard i subestàndard. Pel que fa a l'estructura, l'autora ha fet un autèntic treball de filigrana perquè el text de l'obra oscil·la entre l'autonomia dels fragments o capítols i la transversalitat del conjunt, creant una excel·lent tensió entre independència i cohesió. I el ventall temàtic és francament insòlit perquè funciona clarament a dos nivells, el nivell de les preocupacions més immediates (la feina, la vivenda, les relacions personals i socials, la diversió) i de les grans preocupacions de fons (la identitat, el sentit de l'existència, l'alteritat, l'autenticitat).

Gairebé des que el món és món hem sentit les lamentacions dels crítics professionals de la literatura catalana de Barcelona davant la gran absència de «la» novel·la sobre Barcelona. Poden estar tranquils els senyors crítics de Barcelona perquè a *Coses que et passen a Barcelona quan tens 30 anys* ja tenen un excel·lent retrat actual de la metròpolis catalana. La veritat és que la novel·la t'ajuda a entendre la gran ciutat de Barcelona i quan passeges pels seus carrers entens molt millor el que tens al davant. I somrius, una mica sorneguer, perquè la novel·la de Lucía Ramis t'ha fet més divertit i més intel·ligent. Ja és moltíssim.

D. Sam Abrams

Jaume Renyer i Enric Pujol (dirs.)
*Pensament polític als Països
Catalans, 1714-2014*
Centre de Temes
Contemporanis/Pòrtic, Barcelona,
2008 364 pàgs.

Sintetitzar les evolucions —i les dialèctiques— de les principals cultures polítiques del país és un assoliment destacat en aquest conjunt de ponències. Així, cal remarcar els enfocaments que tracten sobre la construcció ideològica pel que fa als programes que es concretaren a l'època moderna: entre els segles setzè i divuitè. En aquest sentit, cal especificar un codi juridicopolític oposat a l'absolutisme castellanoespanyol, malgrat que aquesta darrera forma de pensament també tinguera «illots» d'interrelació amb els codis estatistes dels Antics Territoris Històrics Confederats. D'altra banda, també cal valorar l'anàlisi del pensament polític de les dretes des de llur diversa lectura de la societat i dels plantejaments intel·lectuals (anti) modernitzadors. Aquest aprofundiment indica que cal no caure en esquematismes economicistes i, per contra, obliga a centrar les modulacions del catalanisme, catolicisme i carlisme. També cal destacar la recerca sobre les elits burgeses barcelonines en la dècada central vuitcentista, perquè ofereix les aportacions culturals i econòmiques d'un «microcosmos» il·lustrat conservador impulsor d'estructures cívi-ques, acadèmiques i, per extensió, d'estratègies de desenvolupament (el proteccionisme) que, amb operativitat limitada, cercaven d'adequar les estructures polítiques espanyoles d'*ancien régime* a les diverses dinàmiques d'industrialització peninsulars. Únicament en aquest context es pot comprendre el sentit de la tradició liberal en les seves accepcions regeneradores.

El panorama de les tipologies ideològiques té prou identitat cultural per a

resseguir-ne els viarany. És per això, que des de les tradicions programàtiques contemporànies hom encerta a destacar els àmbits conceptuals republicans: (con)federal, anarquista, comunista, socialista i independentista. Si hi cerquéssim un comú denominador intel·lectiu comprendria la voluntat de deslegitimar no únicament el nacionalisme espanyol —liberal i conservador— i la seva carcassa restauracionista, no identificada amb la política de «modernització» bismarkiana, sinó també el fet d'organitzar una estratègia nacional (no estrictament nacionalista) que agombolés les classes populars subalternes entorn de dues idealitats: l'alliberament nacional (del federalisme fins a la independència) i de classe (del socialisme liberal al comunisme). És clar, però, que aquest vast camp semàntic cal matisar-lo prou pel que fa a la realitat actual. En aquest sentit, el repte —de nou— és establir un «nou marc» que no es reconegui estrictament en un espai cultural, com esmenta Jordi Casassas, sinó que aquest àmbit contingui formes d'intervenció reals en la vida nacional perquè defineixi un cert futur allunyat del marasme actual. Sembla que una anàlisi de les estratègies polítiques entre 1973 i 1979 —en termes semblants als definits de fa poc per Reig Cruaïnes: identificació i alienació (2007)— podria ser esclaridora per a establir les actuals condicions de possibilitat, més enllà de l'encotillament a què duu la reificació de la globalització des de determinats plantejaments republicans.

Finalment, cal dir que en propers enfocaments sobre les polítiques del país convindrien anàlisis des de cada territori. Segurament així, hom guanyaria en fiabilitat explicativa en aprofundir en els processos de socialització, les propostes programàtiques —des del constitucionalisme modern als moviments de construcció nacional coetanis— i les seves contradiccions internes. Potser així ens adonaríem més concretament de les perplexitats d'un comú espai nacionalitari i els nombrosos claroscurs per a determinar *la* o *les* consciències nacionals que ens haurien de permetre d'establir, segons Alain Touraine, una real «llibertat política» que, amb tot, costa de racionalitzar des de la teleologia «2014».

Xavier Ferré

Poètica de la paraula

No es pot negar que Salvatore Quasimodo ha gaudit d'una molt bona recepció a casa nostra si mirem el nombre de traduccions al català que s'han fet de la seua obra i el comparem amb el d'altres poetes de la seua importància. Ja el 1954, Tomàs Garcés l'inclouïa en «Tres poetes italians traduïts per Tomàs Garcés», treball inclòs dins *Homenatge a Carles Riba*, que seria l'embrió del seu llibre *Cinc poetes italians*, publicat posteriorment, i l'any 1961 —dos després que se li concedís el Nobel— Josep Maria Bordas publicava la traducció de la seua *Obra poètica* en l'editorial Selecta. Aquest interès primerenc per l'obra de Quasimodo, però, no es tallà i més recentment disposem, per exemple, de les traduccions que Xavier Riu en va fer dins l'antologia *Poesia italiana contemporània*, i dels llibres traduïts per Josep Ballester els anys 1992 i 1993, *Deure i haver* i *El fals i el verdader verd*, respectivament, i per Pons Ponç l'any 2005, *Dia rere dia*.

Seguint aquest interès per l'obra del poeta sicilià, ens arriba ara el volum titulat també *Obra poètica*, en acurada i elegant edició bilingüe de la ja prestigiosa Edicions del Salobre, amb traducció de Susanna Rafart i Eduard Escoffet i una introducció de Francesco Ardolino, complementada amb un perfil autobiogràfic que Quasimodo va escriure per encàrrec i publicà l'any 1960 en el llibre d'Elio Filippo Acrocça, *Ritratti su misura*.

Aquesta bona recepció de què parlem contrasta, però, amb les opinions força crítiques i gens afalagadores envers la figura, i en part també l'obra, de Quasimodo per part dels poetes i crítics catalans que el van conèixer i tractar abans i durant la visita que va fer el poeta italià a Barcelona el novembre de 1961, opinions i ambient de què se serveix magistralment Francesco Ardolino per a donar començament a la seua documentada i sucosa introducció. Opinions crítiques que perseguiren Quasimodo també a Itàlia, sobretot arran de la concessió el 1959 del Premi Nobel, i que així mateix reflecteix amb gran

encert Ardolino en el seu treball, fonamentalment quan analitza amb agudesia l'evolució de la valoració conflictiva que va anar rebent l'obra del poeta sicilià en relació amb la de les altres dues grans figures, Eugenio Montale i Giuseppe Ungaretti, de la poesia italiana de l'època i integrants amb ell de l'hermetisme, moviment en el qual és situat Quasimodo des de la publicació dels seus primers llibres, *Aigües i terres*, *Oboè submergit*, *Erato i Apollion*, sobretot des de la publicació l'any 1938 de *Poesies* amb l'assaig que Òscar Macrí li dedi-

ca, en el qual, com Ardolino escriu, «amb l'afortunada fórmula de la *poètica de la paraula*, el crític assenyala, per mitjà de la intensitat d'alguns mots descarnats, la força centrípeta que organitza el discurs poètic del sicilià».

Tot i que no es pot parlar de trencament en la seua forma de concebre la poesia, sí que és cert que en els llibres publicats després de la guerra, des de *Dia rere dia* i *La vida no és somni* fins a *Deure i haver*, tot passant per *El verd fals i verdader* i *La terra incomparable*, el seu llenguatge pateix una transformació radical, es torna més clar i directe, perquè per a ell, sobretot en els dos primers llibres citats, no hi ha en aquells moments més estètica que la ruïna i el dolor. Ara bé, per molt evident que siga, es tracta certament d'una transformació, no d'un trencament, perquè Quasimodo no farà mai un realisme

prosaic i intranscendent, sinó, des del primer a l'últim llibre, una poesia sorgida de la paraula com a motor essencial d'expressió i emoció, i perquè el dolor, sobretot el dolor produït per l'allunyament de la terra natal i per la memòria, impregna tota la seua obra i la recorre com a espina dorsal. Però ara, després de l'experiència bèl·lica, es tracta de reflectir el dolor de la condició humana, perquè com ell mateix diu en *El poeta, el polític i altres assaigs*: «Avui, doncs, després de dues guerres en les quals l'heroi ha esdevingut un nombre exterminat de morts, la missió del poeta encara és més greu perquè ha de refer l'home».

La publicació d'aquesta *Obra poètica* de Salvatore Quasimodo, en l'excel·lent traducció de Susanna Rafart i Eduard Escoffet, que ha obtingut ben merecidament el Premi Rafael Jaume de Traducció Poètica emmarcat dins els Premis Cavall Verd que atorga l'AELC, és una nova oportunitat immillorable per a endinsar-nos i gaudir d'una de les obres més essencialment humanes i corprendores de la poesia occidental del segle XX.

Marc Granell

Salvatore Quasimodo
Obra poètica
Traducció de Susanna Rafart i
Eduard Escoffet
Introducció de Francesco Ardolino
Edicions del Salobre
Port de Pollença, 2007
298 pàgs.

Visions d'una capital republicana

El contrast és notori. Si l'any 1987 es va celebrar a València el cinquanté aniversari del Congrés Internacional d'Escriptors Antifeixistes amb l'organització de tot tipus d'activitats patrocinades des d'un ajuntament i un govern de la Generalitat governats per l'esquerra, esdeveniments que van incloure la celebració d'un altre congrés que va aplegar intel·lectuals com Octavio Paz, Joan Fuster, José Saramago, Daniel Cohn Bendit, Juan Gil-Albert, Mario Vargas Llosa, Àgnes Heller o Stephen Spender, el record dels setanta anys del moment en què València fou capital de la República Espanyola ha tingut un programa en què el Consell, governat ara per la dreta, ha estat absent. Tot i això, diverses exposicions i convocatòries culturals han marcat el calendari fins el 30 de març del 2008, quan va tancar les portes l'exposició «València, capital cultural de la República (1936-1937)». Un calendari que ha estat possible gràcies a la implicació de la Universitat de València com a organitzadora i amfitriona.

Aquest paper de la institució acadèmica, com és lògic, no s'ha limitat a l'organització d'exposicions, d'un congrés i d'altres activitats sinó que s'ha plasmat en publicacions d'un notable interès. La Universitat de València ha editat, així, a més d'una guia urbana de la València dels anys 1931 a 1939, una col·lecció de cinc volums on es recullen, respectivament, els discursos polítics i institucionals de la capitalitat republicana de València, es revisa l'activitat científica i relacionada amb la sanitat, es repassa la vida literària i cultural de l'època, s'antologuen testimonis i impressions d'escriptors molt diferents sobre el clima que va viure la ciutat durant la guerra, i es descriu el projecte educatiu republicà a través de textos i escrits del període. No cal dir que, en conjunt, aquesta sèrie de volums aporten una informació abundant sobre un punt clau en la història de la Segona República, i també en la història de València.

«*La ciudad moderna y progresista de los años treinta*», escriu Antoni Furió en el pròleg al primer d'aquests volums, «*se convirtió en una capital cosmopolita con la llegada del gobierno de la República en noviembre de 1936 y, con él, de su cohorte de políticos, funcionarios, asesores (en su mayoría soviéticos), diplomáticos extranjeros y dirigentes políticos y sindicales en general, a los que se sumaba una mirada de periodistas, intelectuales, brigadistas internacionales, soldados de permiso, heridos en combate y refugiados, que llenaban las calles, las terrazas de bares y cafeterías, los comercios, los cines y los teatros de Valencia. Y que si bien hacían sentir, con su presencia, con su actividad, con las consignas de propaganda que se repetían en los carteles pegados en las paredes o se lanzaban desde la enorme tribuna levantada en la plaza del Ayuntamiento, la cercanía de la guerra, el frente continuaba estando lo suficientemente lejos —al menos hasta que comenzaron los bombardeos aéreos— como para seguir llevando la vida alegre y despreocupada de la retaguardia contra la que clamaban los oradores de los partidos y los sindicatos*».

En aquest ambient convuls es feia política i, mal que bé, s'exercia una acció de govern. *Valencia, capital de la República. Discursos políticos e institucionales* és el volum que més explícitament aborda la qüestió. S'hi recullen una vintena de discursos de Francisco Largo Caballero, Manuel Azaña, Frederica Montseny, Dolores Ibárruri o Juan Negrín, entre altres, a més de dues conferències pronunciades pel rector de la Universitat de Barcelona, Pere Bosch Gimpera, i per l'exrector de la Universitat de València, Joan Peset Alexandre. La selecció, que ha tingut en compte la diversitat de forces polítiques implicades en el govern de la República i els seus punts de vista, constitueix un calidoscopi molt útil per a perfilar la cruïlla que aquell moment històric representava, amb les seues contradiccions ideològiques i les seues lluites de poder.

El segon llibre d'aquesta breu col·lecció, *Ciencia y sanidad en la Valencia capital de la República*, del qual són editors Josep Lluís Barona i Josep Bernabeu-Mestre, analitza, a partir d'una selecció de testimonis documentals, la notable eferescència que la investigació científica i la modernització de la sanitat pública van experimentar en el període republicà, com a resultat d'un procés que havia marcat les primeres dècades del segle XX. Aquesta evolució, que en bona mesura es veuria frustrada per la guerra i els

Antoni Furió
Valencia, capital de la República. Discursos políticos e institucionales
PUV, València, 2007
495 pàgs.

Josep Lluís Barona i
Josep Bernabeu-Mestre (eds.)
Ciencia y sanidad en la Valencia capital de la República
PUV, València, 2007
192 pàgs.

Manuel Aznar Soler
Valencia, capital literaria y cultural de la República (1936-1937)
PUV, València, 2007
180 pàgs.

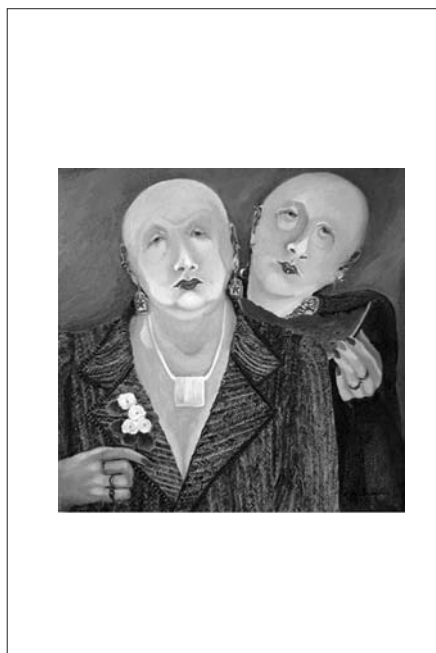
Antonio Calzado i
Javier Navarro (eds.)
Valencia, capital antifascista. Visiones e impresiones de una ciudad en guerra
PUV, València, 2008
196 pàgs.

Juan Manuel Fernández Soria i
Alejandro Mayordomo Pérez
Educación, guerra y revolución. Valencia, 1936-1939
PUV, València, 2008
272 pàgs.

seus resultats, induí també, com destaca el volum, un «auge efímer» de l'activitat científica valenciana.

L'activitat cultural és, potser, l'aspecte més conegut de la capitalitat republicana de València. El tercer volum de la sèrie que comentem, *València, capital literaria y cultural de la República (1936-1937)*, és un assaig de Manuel Aznar Soler que repassa les revistes, les organitzacions, les activitats (amb especial rellevància en allò relatiu al Congrés d'Intel·lectuals per a la Defensa de la Cultura) i els espais (la Casa de la Cultura) que van articular un fugaç, però molt dens, ecosistema intel·lectual i artístic, aclaparat per tota mena d'urgències. Com assenyala Aznar Soler, la intel·lectualitat antifeixista es va veure abocada a considerar la cultura i la literatura una arma més en la lluita per la llibertat i per la supervivència.

Els altres dos volums de la col·lecció, *València, capital antifascista. Visiones e impresiones de una ciudad en guerra* i *Educación, guerra y revolución. Valencia, 1936-1939*, aporten, d'una banda, un conjunt de testimonis litera-

ris (d'autors com Juan Gil-Albert, Eduardo Haro-Tecglen, Francisco Ayala, Arthur Koestler, Illiá Ehrenburg, John Dos Passos, Alejo Carpentier, Gonçal Castelló o Ricardo Muñoz

Suay), seleccionats per Antonio Calzado i Javier Navarro, sobre la València de la guerra. D'altra banda, de la mà de Juan Manuel Fernández Soria i Alejandro Mayordomo, es fa una aproximació documental als esforços d'instrucció pública i a les iniciatives de renovació pedagògica i escolar de la República.

En el context de l'animada discussió política i periodística sobre la memòria històrica a la qual assistim, aquesta aproximació a la València republicana pot entendre's com una d'aquelles operacions sobre «els llocs de la memòria» que ha teoritzat Pierre Nora. València seria, així, un espai afectiu que remetria a un període, el de la capitalitat republicana, carregat de connotacions emotives. Però aquests llibres contribuirien també a la configuració racional i crítica d'un conjunt explicatiu sobre aquell temps difícil, exercici que es demana a la funció de l'historiador. Material valuós, en definitiva, sobre un passat que encara es reivindica.

Adolf Beltran

Subscriu-te a Mètode i rebràs un regal exclusiu

Si et subscrius ara a la revista podràs escollir com a regal de benvinguda el llibre *Els nostres naturalistes*, de Josep M. Camarasa i Jesús I. Català, segon títol de la col·lecció MONOGRAFIES MÈTODE. Si ho prefereixes, podràs triar també entre el DVD amb els 50 primers números de MÈTODE, la samarreta dissenyada per Artur Heras amb el lema «Cultivar la ciència» o el llibre *Albert Einstein. El seu segle i la seua ciència*.

SUBSCRIPCIONS:
 Servei de Publicacions de la Universitat de València. C/ Arts Gràfiques 13, València 46010.
 Tel.: 96 386 45 61.

www.revistametode.com

Preu Subscripció anual 2008 (4 números l'any): 20€ per a Espanya, 30€ per a l'estranger

El temps de les cireres

Es fa difícil començar a parlar d'aquest llibre, i de qualsevol altre llibre de la literatura asturiana actual, sense fer un esment previ de la llengua. Llengua vella i bella, l'asturiana —bandegeu el terme pejoratiu de *bable*, que es relaciona amb el de *fabla*, mena de «patuès»— viu una situació precària, per no dir penosa, molt lluny encara de ser oficial i plenament reconeguda al seu país. En molts aspectes, la situació actual de l'asturià pot dur a la memòria el que passava aquí —a dalt i a baix— els primers anys de la Transició. Va aparèixer en aquell període el moviment cívico-cultural *Surdimientu*, que pretenia posar les bases per a un reconeixement de la llengua, i també de la cultura asturiana, prou sòlid i durador, i, a la vegada, avançar en l'ús i en el prestigi d'aquest idioma. Els esforços no van ser debades, perquè de llavors ençà ja han sortit quatre generacions d'escriptors prou interessants, però no han donat el fruit que desitjàriem. Per posar un exemple dolorós: molta gent, a Astúries, encara se'n dóna vergonya de parlar una llengua que consideren, poc més o menys, un dialecte embastardit. I molts altres, molts, fan servir el que es coneix com a *amestao*: una barreja de castellà i asturià, amb una pronúncia tota curiosa.

Berta Piñán pertany a la segona generació del *Surdimientu*. Per a les qüestions diguem-ne de marc, remeto el lector interessat al magnífic pròleg que Leopoldo Sánchez Torre ha redactat per a aquesta antologia, que explica molt bé com la generació de Piñán va situar la literatura asturiana en el mapa, tot superant la primera generació *surdimentista*, massa acuitada per les urgències històriques i transida de folklorisme: «Per aquest camí anava a assegurar-se la inserció de la poesia asturiana en el seu temps històric, després de segles de desajustament». Els noms de la generació a què pertany Berta Piñán tenen una entitat indiscutible, i practiquen una poesia que, en

Berta Piñán

Un mes i altres poemes

Traducció de Jaume Subirana
Pròleg de Leopoldo Sánchez Torre
Editorial Denes-Poesia Edicions de
la Guerra, València, 2008
136 pàgs.

molts sentits, s'emmiralla en una certa línia anglosaxona que pot anar de l'admirat Seamus Heaney al culturalista Geoffrey Hill, passant per Mark Strand o Louise Glück: Antón García (que va viure una temporada a Barcelona, els anys vuitanta, i que va traduir, entre altres, Joan Vinyoli), Xuan Bello, Lourdes Álvarez, Pablo Antón Marín Estrada i Esther Prieto. Per a molts lectors que probablement no tenien cap noció ni cap coneixement d'aquesta literatura nacional, el desembarcament de Xuan Bello en el panorama literari espanyol —amb la traducció dels seus esplèndids *Història universal de Paniceiros*, que es troba des de fa uns mesos en català (Adesiara), i de *Los cuarteles de la memoria* (Debate)— va constituir una molt grata sorpresa. No tinc cap mena de dubte que, en aquest sentit, i salvides les distàncies, la funció que ha desenvolupat Xuan Bello per a la literatura asturiana recent és similar a la que, en el seu moment, va exercir Bernardo Atxaga, amb aquell monument literari intítulat *Obabakoak*, per a la literatura basca.

Jaume Subirana, bon coneixedor de la poesia asturiana actual, ha traduït no únicament l'últim llibre de poemes de Piñán, sinó que ofereix també, en una mena d'apèndix, «altres poemes» dels tres llibres anteriors de l'autora: *Al abellu les besties* (1986), *Vida privada* (1991) i *Temporada de pesca* (1998). Em sembla una fórmula oportuna. Fins a cert punt similar a la que va inspirar l'antologia *Noches de incendio* (1985-2002), que va treure

Ediciones Trea, també en edició bilingüe —en aquest cas asturiano-castellana—, ara fa tres anys: en un llibre i en l'altre hi ha el desig de donar una visió panoràmica però representativa de l'obra d'aquesta poeta. Alhora, però, hi ha un element diferenciador: Subirana privilegia un llibre, l'últim (*Un mes*), i proposa diversos tastos dels altres.

Piñán practica una poesia realista, intimista, amb una clara pretensió moral i una inequívoca aprensió pel moralisme. El de la identitat és, potser, un dels temes més visibles d'aquests versos: a la indagació sobre la identitat asturiana (amb aquest pretext que tant agrada als poetes del país, i que sembla que té arrels cèltiques: el de la construcció d'una casa on viure), *Un mes* hi sumava la reflexió sobre les diverses identitats que arriben als pobles d'Europa, i que se sobreposen, sovint de manera molt incòmoda, a les identitats nacionals establertes. *Un mes i altres poemes* dóna compte del procés formatiu de la poeta asturiana, molt coherent des d'aquell primer títol de 1986. La nostàlgia del lloc (la *señaldá*, en asturià: la *saudade* en versió asturiana, per entendre'ns), però també la nostàlgia dels amors perduts, i, al mateix temps, la constatació que, en efecte, tot passa com l'aigua del riu («del riu, que sóc jo i flueix, com el temps»). Són, de vegades, poemes populosos de referents (referents manllevats, sobretot, als viatges que ha fet l'autora), però també sovint poemes molt més estilitzats, construïts a partir d'una imatge lluminosa, que pretenen fixar un instant de plenitud. La manera gairebé litúrgica com Piñán disposa els seus referents en el poema em recorda la manera com algú pararia curosament la taula per dinar: hi ha, en la seva poesia, un cert sentit d'«interior holandès», de treball minuciós de les imatges, de sensibilitat exquisida.

Amb un editorial combatiu, i enraonat, sobre cultura i subvencions, que defensa la normalitat d'una política de cultura finançada per les institucions (enfront del pur mercat o del mecenatge), aquest número presenta un sucós estudi, signat per Jordi Marrugat, sobre el «Grup de Sabadell» (1918-1928) ple d'informació interessant sobre aquesta colla genial (A. Obiols, F. Trabal, J. Oliver) que tant havia d'influir en la literatura catalana. Maria Pilar Perea escriu una aproximació a la *Gramàtica històrica catalana* de Francesc de B. Moll i les seues edicions. Es recupera un inèdit de M. Serrahima, «Els meus llibres i jo», un fragment d'autobiografia intel·lectual. Daniel Escribano posa al seu lloc les propostes lingüístiques del «no»-nacionalisme espanyol en versió FAES (X. Pericay, A. Arteta, V. Puig) i desvela el seu caire antidemocràtic i favorable a una acrescuda opressió de les llengües que no són el castellà. Articles de tema lingüístic i ressenyes de literatura completen un sumari vertaderament atractiu. (Núm. 85, primavera 2008, L'Avenç SL, Passeig de Sant Joan 26, 2n, 1a, 08010 Barcelona).

Rels

Arriba al número 10 aquesta «revista d'idees i cultura». I ho fa amb un dossier sobre «La traducció, ara i aquí» coordinat per R. Farrés, que inclou textos d'A. Casassas («Diari d'una traductora»), M. Desclot («Agusí Bartra, traductor de poesia nord-americana»), A. Pons («Rúfiol de Khlèbnikov»), J. Perramon («Sobre la meua versió de *Les Metamorfosis*»), J. Jané («El pa dels anys joves: el Böll català») i V. Obiols («Traduir poemes per

Revista de revistes

a fer-ne cançons»), a més de versions d'A. Silesius per S. Serrallonga, de Zaher Senocal per Y. Langella o de R. Raji per Annie Bats. A més, M. E. Carné dona compte de la tasca de *Quaderns. Revista de traducció* al llarg dels 25 anys de la seua existència. Tot plegat una bona aproximació, i presentada amb cura, als problemes i dilemes de l'art de la traducció literària. (Núm. 10, hivern 2007, Rels d'Aigua Associació Cultural, Germans Cerveto 6, 43500 Tortosa).

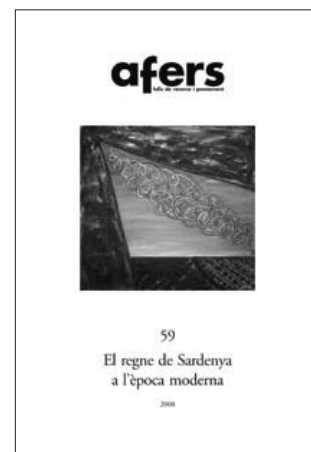
L'Espill

S'obre amb un article d'A. Puhar sobre Zoran Music, on explica les vicissituds d'aquest testimoni de l'Holocaust (pintor i supervivent de la barbàrie de Dachau) i la difícil relació amb el seu país i el règim comunista de l'antiga Iugoslàvia. Una entrevista amb Tugendhat situa històricament el seu pensament. M. Hatzfeld tracta de les perplexitats lingüístiques de França. F. Viadel aporta bona informació i anàlisi sobre la situació política valenciana. El dossier, «Comunicació i poder», s'endinsa en les aigües tèrboles de les relacions entre finances, grups mediàtics i llibertat d'informació, amb articles d'E. Marín, N. Almirón, J. L. Gómez Mompert i J. Marín-Barbero. Més articles: X. Sierra sobre la filosofia al País Valencià, J. Guillamon sobre la projecció internacional de l'exposició dedicada a l'exili literari català, J. Ballester sobre lectures i interpretacions literàries, D. Comas sobre el projecte Geno-

graphic. Els documents són considerables: el gran reportatge sobre l'horror de Treblinka de V. Grossman. I tres articles de principi del s. XX sobre Mallorca, València i Catalunya per M. dels S. Oliver, V. Blasco Ibáñez i J. Maragall. Ressenyes de llibres a cura de J. de Sola Llovet, A. Beltran i S. Skrabec. (Núm. 28, primavera 2008, Publicacions de la Universitat de València, Arts Gràfiques, 13, 46010 València).

Afers

El dossier monogràfic està dedicat a «El regne de Sardenya a l'època moderna», amb articles de F. Manconi («El regne de Sardenya a l'època moderna. L'empremta catalana»), B. Anatra («Les institucions urbanes de Sardenya a l'Antic Règim»), J. Arrieta Alberdi («Lletrats i consellers sards durant la monarquia dels Austriacs»), G. Tore («Entre el rigor i la blanesa»). El regne de Sardenya, Olivares i la Unió d'Armes», L. J. Guia Marín («Un regne sense Corts. Sardenya en la cruïlla dels canvis dinàstics de la Guerra de Successió»), S. Loi («La Inquisició espanyola a Sardenya. Un tribunal gairebé oblidat»), X. Torres Sans («El bandolerisme a Sardenya. Una visió comparativa»), G. Mele («Mercaders genovesos a Sardenya») i G. Murgia («Comunitats i barons a la Sardenya dels segles XVI-XVII»). Una visió àmplia i completa d'un territori que formà part de la Corona d'Aragó, en una època clau. A més aquest número ofereix articles d'interès com el de X. Diez sobre historiografia anarquista als Països Catalans o el d'A. M. Fernández Poncela sobre imatges i missatges de la cançó infantil. I també les notes i ressenyes habituals. (Afers 59, Editorial Afers SL, Ap. de Correus 267, 46470 Catarroja).

Aquestes pàgines de novetats bibliogràfiques són patrocinades pel Servei de Política Lingüística de la Universitat de València:

EDITORIAL AFERS

Calhoun, Craig: *Nacionalisme*, 208 pàgs.

El Contemporani. Arts, Història, Societat, 35-36 (2007), 180 pàgs.

Miró i Solà, Lluís: *El procés dels trabucaires (Perpinyà, 1845-1856)*, pròleg de Josep Pich i Mitjana, 304 pàgs.

Peytaví Deixona, Joan (coordinació i presentació): «Notaris, homes i papers. El Nord català als segles XIII-XVIII», *Afers. Fulls de recerca i pensament*/58 (2007), 268 pàgs.

Roca, Francesc (ed.): *Jaume Miravittles. Informes sobre l'economia franquista de postguerra*, 194 pàgs.

EDICIONS BROMERA

Black, Benjamin: *L'altre nom de Laura*, 320 pàgs.

Capilla, Juli (ed.): *Antologia Vicent Andrés Estellés*, 224 pàgs.

Connolly, John: *Els turmentats*, traducció de Carles Miró, 400 pàgs.

Franco, Josep: *Rondalles valencianes*, 128 pàgs.

Furió, Antoni: *El rei conqueridor. Jaume I: entre la història i la llegenda*, 128 pàgs.

Granell, Marc: *Oda als peus i altres poemes*, dibuixos de Manuel Granell, 64 pàgs.

Labrado, Víctor: *El segle valencià*, 142 pàgs.

Llorca, Vicenç: *L'últim nord*, 71 pàgs.

Machirant, Francesc (ed.): *El llibre dels fets. Jaume I*, 272 pàgs.

Martín, Andreu: *De tot cor*, 320 pàgs.

Moreno, Àngels: *Cita a la matinada*, 280 pàgs.

Olivares, Joan: *Pell de pruna*, 144 pàgs.

Pamuk, Orhan: *Em dic Vermell*, 512 pàgs.

Purroy, Jesús: *Tot el que cal saber per saber-ho tot*, 170 pàgs.

Roig, Josep Lluís: *Càries*, 88 pàgs.

Sebold, Alice: *Quasi la lluna*, 303 pàgs.

Sierra i Fabra, Jordi: *Els focs de la memòria*, 211 pàgs.

Simó, Isabel-Clara: *El meu germà Pol*, 176 pàgs.

EDICIONS DEL BROSQUIL

Arnau, Maria Carme: *Bastir la mar endins*, 74 pàgs.

Castellano, Pep: *Dotze contes i mig*, 120 pàgs.

Català, Rafael: *Temps de frisança*, 66 pàgs.

Enguix, Christelle: *L'arbre roig*, 54 pàgs.

Nàcher, Vicent: *Jardí públic*, 72 pàgs.

Nomen i Recio, Daniel: *Tu*, 60 pàgs.

Ortega, Joan Carles: *Rizoma*, 52 pàgs.

Penya, Vicent: *Els somnis possibles*, 220 pàgs.

Porcar, Josep: *Els estius*, 43 pàgs.

Ricart, J.: *Riad secret*, 72 pàgs.

Sala Lleal, Jordi: *Puzle*, 140 pàgs.

Usó, Josep: *Els retrobats i els perduts*, 168 pàgs.

EDICIONS DEL BULLENT

Gisbert, Francesc: *Les cares de la integració. Per a entendre el racisme*, 72 pàgs.

Gisbert, Francesc: *Màgia per a un poble*, 270 pàgs.

Gisbert, Toni: *El mico destronat. Per a entendre qui som*, 80 pàgs.

Valor i Vives, Enric: *Rondalles*, format de regal.

Villarroya, Josep: *La globalitza... què? Un altre món no només és possible, és imprescindible*, 128 pàgs.

CEIC ALFONS EL VELL

AA.DD.: *El viatge del Tirant* (CD).

Gregori Escrivà, Miquel: *La fàbrica de taulells del Pilar a la Font d'en Carròs*, 175 pàgs.

López Fernández, José: *Història de la Vital. Indústries de conserves i derivats cítrics a Gandia*, 175 pàgs.

Monjo, Joan M.: *77 mirades a un mateix paisatge*, 123 pàgs.

Pellicer i Rocher, Vicent: *Història de l'Art de la Safor. Segles XIII-XVIII*, 410 pàgs.

Ródenas Mayor, Xavier; Sendra Pérez, Josep; Peiró Barrero, José María: *Els boscos de la Safor*, 182 pàgs.

Moscardó Sabater, Emili: *El poblament romà durant l'Alt Imperi. La comarca de la Safor-Valldigna* (CD).

EDICIONS DE 1984

AA.DD.: *Claudi Magris, els llocs de l'escriptura*, 124 pàgs.

Creus, Jaume: *Suite dels bons amors*, 124 pàgs.

Honoré de Balzac: *Sarrasine*, traducció de Jaume Costa, 124 pàgs.

Goodwin, Jason: *La serp de pedra*, traducció de Maria Iniesta i Agulló, 326 pàgs.

Lara, Jordi: *Una màquina d'espavilar ocells de nit*, 273 pàgs.

Serrahima, Maurici: *Dotze mestres*, 398 pàgs.

EDICIONS 62 / EMPÚRIES / COLUMNA

Barbal, Maria: *Emma*, 200 pàgs.

Ben Jelloun, Tahar: *No entenc el món àrab*, traducció d'Oriol Sánchez, 160 pàgs.

Benet, Josep: *Memòries I*, 520 pàgs.

Broggi, Moisès: *Memòries (1908-2005)*, 400 pàgs.

Duras, Marguerite: *Quaderns de guerra*, traducció d'Anna Casassas, 336 pàgs.

Eggers, Dave: *Què és el Què*, 544 pàgs.

Mesquida, Biel: *Acrollam*, 240 pàgs.

Romera, Marc: *La intimitat*, 160 pàgs.

EL GALL EDITOR

Bennasar, Sebastià: *Jo no t'espere*, 170 pàgs.

Cervantes Muñoz, Annabel: *Ocell de mar endins*, 373 pàgs.

De Cara, Hilari: *Postals de cendres*, 96 pàgs.

GRUP PLANETA

Comes, Melcior: *La batalla de Walter Stamm*, 240 pàgs.

El Hachmi, Najat: *L'últim patriarca*, 336 pàgs.

Ripoll, Ricard: *Les flors àrtiques*, 128 pàgs.

Torrent, Ferran: *Només socis*, 278 pàgs.

GRUP RBA

Erra, Ramon: *Desfent el nus del mocador*, 206 pàgs.

Rafart, Susanna: *Les tombes blanques. Contes de la Mediterrània*, 125 pàgs.

LEONARD MUNTANER EDITOR

Arbona, Antònia: *Canelobres que enlluernen*, 72 pàgs.

Bartra, Agustí: *Crist de 200.000 braços*, 200 pàgs.

Brauman, Rony; Sivan, Eyal: *Elogi de la desobediència. Seguit del guió de la pel·lícula Un especialista (el judici d'Eichmann a Jerusalem)*, 201 pàgs.

Mira, Joan Francesc: *En un món fet de nacions (i altres textos i papers)*, 174 pàgs.

METEORA

Rosenthal, David H.: *Banderes al vent! La Barcelona de les utopies, 1914-1936*, 359 pàgs.

EDITORIAL MOLL

Fiol, Bartomeu: *Entre Cavorques i Albió. Un dietari*, pròleg de D. Sam Abrams, 245 pàgs.

Mari, Manel: *El tàlem*, 60 pàgs.

Simon Gueullette, Thomas: *Els mil i un quarts d'hora. Contes tàrtars*, traducció d'Encarna Sant-Celoni i Verger, 697 pàgs.

PERIFÈRIC

Cano, Carles: *Contes d'ahir i de sempre*, il·lustracions de Paco Giménez, 89 pàgs.

Pasqual i Escrivà, Gemma: *La mosca. Assejament a les aules*, 106 pàgs.

Ribera, Paulina: *El repte d'ensenyar a escriure. L'inici d'ensenyar a escriure. L'inici de la producció de textos en Educació Infantil*, 242 pàgs.

Sierra i Fabra, Jordi: *Les ales del sol*, 158 pàgs.

PROA

Cabana i Vancells, Francesc: *Les catedrals del cotó*, 256 pàgs.

Coll, Pep: *Les senyorettes de Lourdes*, 314 pàgs.

De Montaigne, Michel: *Assaigs (III)*, traducció de Vicent Alonso, 544 pàgs.

Forcano, Manuel: *Llei d'estrangeria*, 72 pàgs.

Nesbo, Jo: *El pit-roig*, traducció de Laia Font, 552 pàgs.

Puig i Tàrrech, Armand: *Els evangelis apòcrifs I*, 528 pàgs.

Stanišić, Saša: *Com el soldat repara el gramòfon*, traducció de Jordi Jané-Lligé, 288 pàgs.

QUADERNS CREMA

Casas, Àngel: *Memòries d'altres*, 360 pàgs.

Shakespeare, William: *Hamlet*, traducció de Joan Sellent, 305 pàgs.

Stevenson, Robert Louis: *L'illa del tresor*, traducció de Joan Sellent, il·lustracions de Leonard Beard, 297 pàgs.

Wilde, Oscar: *El retrat de Dorian Gray*, traducció de Jordi Larios, 327 pàgs.

EDICIONS DEL SALOBRE

Bobin, Christian: *La presència pura*, 62 pàgs.

Cardoso Pires, José: *De profundis. Vals lent*, traducció de Nicolau Dols, 62 pàgs.

Quasimodo, Salvatore: *Obra poètica*, traducció de Susanna Rafart i Eduard Escoffet, introducció de Francesco Ardolino, edició bilingüe, 298 pàgs.

TRES I QUATRE

Guzmán Moncada, Carlos: *Una geografia imaginària: Mèxic i la literatura catalana de l'exili*, 300 pàgs.

Egea, Octavi: *Lost Persons Area*, 113 pàgs.

Martínez Marzo, Isidre: *Cementiri dels Anglesos*, 142 pàgs.

Vilaseca, David: *L'aprenentatge de la soledat*, 432 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT D'ALACANT

Carnero, Guillermo: *Poéticas y entrevistas (1970-2007)*, 288 pàgs.

Kirschner, Teresa J.; Clavero, Dolores: *Mito e historia en el teatro de Lope de Vega*, 312 pàgs.

La Parra López, Emilio; Larriba, Elisabel (eds.): *Memorias de Manuel Godoy*, 1.988 pàgs.

PUBLICACIONS DE LA UNIVERSITAT DE VALÈNCIA

LLIBRES

AA.DD.: *Los tributos de la tierra*, col. «Història», 636 pàgs.

Amorós Quiles, Mario: *Compañero Presidente*, col. «Oberta», 376 pàgs.

Barona Vilar, Josep Lluís; Bernabeu Mestre, Josep: *La salud y el Estado*, col. «Oberta», 368 pàgs.

Boira Maiques, Josep Vicent: *Una illa remota*, col. «Ciència Entre Lletres», 276 pàgs.

Buigues, Gabriel; Bernad, Lucía: *Las ideas jurídico-políticas de Roma y la formación del pensamiento jurídico europeo*, col. «Educació. Laboratori de materials», 176 pàgs.

Burguera, Mónica; Schmidt-Novara, Christopher (eds): *Historias de España contemporánea*, col. «Història», 232 pàgs.

Defez, Antoni: *Música i sentit*, col. «Estètica&Crítica», 124 pàgs.

Domingo Moratalla, Agustín; Lisón Buendía, Juan Francisco (eds): *Ética, ciudadanía y desarrollo*, col. «La Nau Solidària», 400 pàgs.

Kerouac, Jack: *Mexico City Blues*, col. «Javier Coy d'Estudis Nord-Americans», 146 pàgs.

Köpf, Peter: *Los Mommsen*, col. «Biografías», 394 pàgs.

Mancebo Alonso, M. Fernanda: *La España de los exilios*, 356 pàgs.

Morsel, Joseph: *La aristocracia medieval*, col. «Història», 400 pàgs.

Mosse, George L.: *Haciendo frente a la historia*, col. «Biografías», 256 pàgs.

Pérez i Moragón, Francesc; Gómez Andrés, Antonio (eds): *Emili Gómez Nadal: diaris i records*, col. «Càtedra Joan Fuster», 436 pàgs.

Powell, Jacques: *Jacques Derrida*, col. «Biografías», 312 pàgs.

Purroy, Jesús: *Tot el que cal saber per saber-ho tot*, col. «Sense Fronteres», 176 pàgs.

Serra Alegre, Enric; Veyrat Rigat, Montserrat; Hernández Sacristán, Carlos: *Afasia: corpus mixto del lenguaje conversacional*, 232 pàgs.

REVISTES

L'Espill, 28, primavera 2008. «Comunicació i poder», 192 pàgs.

Anuario Método 2008. «La mirada de la ciencia», 304 pàgs.

Bullirà el món és una creació artística fruit del seu propi temps, una antologia de deu peces breus ordenades cronològicament (des del 1992 fins al 2006) en les quals la quantitat i la qualitat hi són tramades amb un veritable domini de l'ofici, propiciant, així, una lectura plaent. Tot aquell que es predisposi a llegir aquestes obretes ha de tenir present que hi veurà reflectida la seva pròpia contemporaneïtat, el món que l'envolta, situacions que no li semblaran extremadament estranyes (fins i tot el fet que algú pretengui vendre's l'ànima intentant emular un doctor Faust materialista —com passa a la peça *Mefistòfil Mercat*— és quelcom imaginable en aquest món on, ja ho sabem, hi ha gent per a tot). Això demostra, de fet, una vegada més la coherència de l'autor amb les seves pròpies idees: la voluntat de compromís amb el present, d'esdevenir portaveu crític de les inquietuds del seu temps.

Les deu peces conformen una amalgama temàtica i formal, tractant temes com el desamor, la soledat, la recerca d'identitat, les malalties de l'opulència, la violència, reflexions sobre el llenguatge amb una clara reminiscència dels *Sprachspiel* del «segon Wittgenstein», etc., mitjançant monòlegs, duòlegs, diàlegs àgils, bona psicologia de personatges, gran poder narratiu, etc. Tot i la diversitat, ho fa amb una gran coherència i un ritme intens; i així facilita el manteniment d'un interès constant mentre els personatges van fluint, desgranant mica en mica les seves històries. Aquest ritme intens, però, no resulta un entrebanc perquè Molins, amb traça, presenti moments d'interès zenital, moments de sorpresa, de canvi sobtat (per exemple, el final de *Perfums*).

Teatre i identitat

Manuel Molins
Bullirà el món
AADPC, Barcelona, 2007
159 pàgs.

En qualsevol cas, tot i la diversitat evident presentada a *Bullirà el món*, resulta possible d'agrupar les peces segons l'atmosfera que s'hi respira: algunes tenen un aire clarament satíric i grotesc (com *Mefistòfil Mercat*, *Desclassified*, *Diàleg de l'amor de Déu*, *Presos secrets*), d'altres més liricopoètic (com *Perfums*, *El darrer cigarret*, *Bullia el mar*) i d'altres amb una càrrega reflexiva molt notòria (la qual cosa no vol dir que la resta no en tingui), sense renunciar a la forma idònia per a presentar els temes de cada peça (com *L'amant del Paradís* o *Tànger*). Dins de cada grup, però, hi ha peces que, a parer nostre, excel·leixen sobre la resta: *Mefistòfil Mercat* (per la seva riquesa de diàlegs, per la gran potència còmica i alhora reflexiva, per la presentació versemblant d'una societat plena d'estímul controlables amb el comandament a distància, actual ceptre de poder en una llar, etc.), *Perfums* (pels detalls, els silencis, la justa mesura de les paraules i de tots els diàlegs, i per la sorpresa

final que et permet de comprendre, en la segona lectura, la importància dels detalls previs; tot plegat senyal inconfusible de qualitat) i *Tànger* (un llarg duòleg d'un jove suïcida insatisfet de la convivència en un món en desintegració, on ja res el lliga a aquesta vida; el protagonista deixa entreveure un complex d'Èdip i una admiració, sobretot per a la figura materna, per a una família que no li és familiar). Tot plegat els confereix una gran potència dramàtica, la qual cosa garanteix una bona lectura i, en mans d'un bon director, una bona posada en escena.

Molins, una vegada més (com ja passa, tot i la diversitat d'aquestes peces no-breus, a *Monopatins*, *Abú Magrib* o *La Divina Tramoia*), ha sabut delectar-nos amb històries precises, amb el lirisme i la reflexió pertinents i, per tant, elevant el llistó de l'escriptura teatral tot presentant personatges a la recerca d'identitat. Molins aconsegueix a través de la seva abundosa creació no només trobar la seva pròpia identitat sinó també mantenir-la, la qual cosa resulta meritòria tenint en compte la societat (accelerada i accelerant, de canvi constant, de valors i idees fluctuants i efímeres) que, segons Bauman, es caracteritza entre d'altres coses perquè «el nucli identitari [...] serà el de l'*homo eligens* [...]: un jo permanentment impermanent, completament incomplet, definidament indefinit... i autènticament inautèntic». Això permet, inevitablement, de parlar d'un segell Molins, d'un *savoir faire* personal. I aquestes deu peces, tot i ser breus, en són un clar exemple.

Gerard Guerra i Ribó

El poblament romà durant l'Alt Imperi. La comarca de la Safor-Valldigna. Emili Moscardó Sabater
Els boscos de la Safor. Xavier Ródenas Mayor, Josep Sendra Pérez, José María Peiró Barrero
Hidrografia i Geologia valenciana. Leandro Calvo
La fàbrica de taulells del Pilar a la Font d'En Carròs. Miquel Gregori Escrivà

LA NAU

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA Vicerectorat de Cultura

EXPOSICIONS

22 maig
28 setembre

Habitatge modern a la Comunitat Valenciana

Del 22 de maig al 29 de juny de 08 / Sala Oberta-La Nau

Simeón Saiz Ruiz: J'est un je

Del 29 de maig al 31 d'agost de 08 / Sala Martínez Guerricabeitia-La Nau

De l'Espanya que emigra a l'Espanya que acull

Del 2 de juny al 14 de setembre de 08 / Sala Estudi General-La Nau

Preses de Franco

Del 5 de juny al 5 d'octubre de 08 / Sala Thesaurus-La Nau

Botànic-Jesuïtes: un paisatge compartit

Del 17 de juny al 28 de setembre de 08

Sala d'exposicions del Jardí Botànic

Centre Cultural La Nau de la Universitat de València

www.uv.es/cultura

VNIVERSITAT
ID VALÈNCIA

LA NAU

lafundació patratat
www.fundacionpatratat.com

Jardí Botànic

Els joves: símbol i necessitat

En l'últim article que vaig publicar en aquesta revista, saludava favorablement la publicació, per part d'Edicions del Bullent, d'algunes de les rondalles més conegudes d'Enric Valor, en una edició de luxe molt agradable visualment i vaig aprofitar l'ocasió per a reflexionar sobre la conveniència de reeditar les obres dels nostres autors més clàssics i, fins i tot, vaig destacar la necessitat de fer-ho amb edicions crítiques de caràcter, alhora, didàctic que serviren de lectura als estudiants i als lectors no especialitzats. L'argument, com és lògic —encara que no el feia explícit—, era —i és— la responsabilitat i, fins i tot, el deure que tots els pobles han de conèixer el seu passat històric i la seua cultura, si no volen desaparèixer com a tal poble diferenciat dels altres.

Però, si bé tot el que he dit és cert, també ho és que igualment correm el mateix perill si desatenem les noves generacions i, en concret —en el camp de la literatura—, les obres dels joves escriptors. Perquè, sens dubte, els necessitem a ells també. Ens convé —i molt— estar ben atents als llibres que publiquen i donar-los el millor dels suports: la nostra lectura. Només d'aquesta manera aconseguirem encoratjar-los i estimular-los en l'escriptura de noves obres i, al mateix temps, conduir-los a assumir nous reptes cada vegada més agosarats i, en conseqüència, millorar la qualitat literària dels seus textos.

Per això, he contemplat amb una certa atenció —i preocupació també— una espècie de debat que, en els últims temps, s'ha establert a Internet en diversos blocs sobre la inexistència d'autors valencians joves, en contraposició a una suposada nova fornada d'escriptors catalans d'edat no superior als trenta-cinc anys. I dic preocupació perquè, independentment de l'oportunitat d'abordar aquests tipus de qüestions o de l'encert major o menor de l'enunciat, entre els arguments exposats entre els interlocutors, sovint hi he detectat una desconeixença alarmant de noms, però, sobretot, de lectures. Perquè, encara que la polèmica se centrava, quasi

exclusivament, en la narrativa o novel·la d'adults, el cert és que sí que hi apareixen, en general, autors joves i publiquen obres dignes de consideració. Per citar, de memòria, només alguns noms, podríem fer referència a narradors i poetes, que tot just acaben de traspasar l'edat límit en què, segons sembla, es marca la diferència entre *joves* i *vells*, com, per exemple, Juli Capilla, Iban L. Llop, Elies Barberà o Maite Insa, i d'altres que encara no la superen, com Àngels Gregori o Maria Torres, i em deixo oblidats d'altres noms.

El cas és que, si més no, en el camp de la literatura infantil i juvenil, com a lector assidu i observador interessat en la producció valenciana, he detectat com, des de fa ja molts anys, contínuament hi apareixen nous escriptors i, encara que alguns siguen d'edat més avançada que altres, podem concloure que hi conviuen membres de diferents generacions. Mercé Viana, Joan Pla o Enric Lluch, per exemple, no són de la mateixa generació que Francesc Gisbert, i aquest no ho és ja tampoc d'autores recentment aparegudes com Amaia Crespo o Elena Casado Pineda. La primera, es donà a conèixer l'any 2006 amb *La sopa de lletres*, una narració publicada en la col·lecció «El Micalet Galàctic» d'Edicions Bromera, i, en març de 2008, acaba de publicar-ne una altra, *Boleta i Llarga*, a la col·lecció «Albades» d'Edelvives / Baula.

La segona, Elena Casado Piena, amb només 18 anys, publicà l'any 2007, l'obra *An-Toniet del bar Galàxia*, també en la col·lecció «Albades» d'Edelvives / Baula: una obra que sorprèn per l'agilitat amb què es llig i per la construcció d'una història simpàtica que atrau també el lector adult. El protagonista és un fan de la sèrie cinematogràfica de *La Guerra de les Galàxies* que, un bon dia, decideix convertir-se en un cavaller *jedi*, amb l'objectiu de lluitar contra el *mal*. Des d'aleshores, comença a patricular els carrers del poble, acompanyat pel seu amic Ramonet, per buscar i liquidar els enemics. El paral·lisme amb el *Quixot*, com és lògic, resulta inevitable, però aquest encara ens fa més interessant la lectura: una lectura que, per a mi, ha estat un símbol del que fan i poden fer els joves. Per això, ens hem de crear la necessitat d'escoltar-los, perquè sense ells, els joves, tampoc no tenim futur.

Josep Antoni Fluixà

Josep Maria Sala-Valldaura tria Rosa Alice Branco

Vaig sentir Rosa Alice Branco en un festival, deu fer un parell o tres d'anys. No en sabia res, però em va agradar: el portuguès, el seu aspecte, la manera de dir i el que deia. Aquest octubre, al Quebec, em regalaren un llibre seu, bilingüe, *Épeler le jour / Soletrar o dia*, i tot llegint-lo vaig trobar aquest poema, «*O sorriso das pernas*». Em va sorprendre, perquè una part de les seves sensacions eren justament les mateixes que m'havien dut a escriure «*Sojorn*», un poema d'amor, d'erotisme no passional, a partir del plaer diari de dormir amb la dona, tots dos amb les cames ben juntes, l'un rere l'altra, amb la sorpresa coneguda del tacte i la calor de la pell.

El poema, però, de Rosa Alice Branco era distint, perquè no considerava la casa, el llit de la persona estimada com un refugi, com una protecció a la por. Al contrari, els seus versos obrien, obren la porta i veuen l'amor com un aire que entra pertot arreu, quotidià però imprevist, un amor que no cal guardar entre els llençols però que els escalfa amb el cos i les paraules. Les imatges d'«*O sorriso das pernas*» ajunten l'exterior i l'interior, el que desconeixes i el que coneixes i, a més a més, et regalen una cosa tan difícil com una mirada esbatanada plena d'afecte, hospitalària. És, justament, el que el títol anuncia: el somriure, que ve de dins, i les cames, que fan camí.

O Sorriso Das Pernas

*Vieste sem perguntas, com quem caminha
pela estrada e não pára à entrada da casa.
Cortaste-me o pão aos pedacinhos, fizeste o ninho
na almofada onde o meu sono dorme
com as histórias que desdobras no lençol.
Dei cor aos nomes com as letras devastadas,
comi a fruta com os teus dedos, deitei-me
entre o polegar e teu médio, entre os duendes
da clareira que abriste para o dia. Cantaste a minha dor
e dela fiz a manta que nos cobre. Voltei a ser
o sorriso das pernas, o sopro na voz que chega
onde estiveres. Agora que não há perto
ou longe, ou coisa que faça mal, que tudo se toca
por dentro do devir, deixo um neúfar à porta
para quem chegue com o fardo da noite. E faz-se luz
com as pétalas abertas do teu nome.*

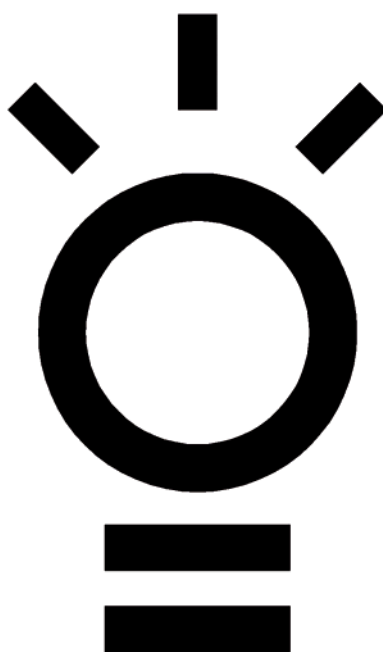
El somriure de les cames

Has vingut sense preguntes, com aquell que camina
per la carretera i no s'atura a l'entrada de casa.
Has llescat el meu pa en trossos petits,
has fet el teu niu al coixí on dorm el meu son
amb les històries que desplegues damunt el llençol.
Amb les lletres devastades he donat color als noms,
he menjat la fruita amb els teus dits,
m'he gitat entre el teu polze i el teu índex,
entre els follets de la clariana que obres a la llum.
Has cantat la meva sofrència
i n'he fet la flassada que ens tapa. De nou,
he esdevingut el somris de les cames,
l'alè en la veu que arriba fins a la teva presència.
Ara que res no és prop, que res
no és lluny, que res no és dolent, ara que tot es toca
dins el cos del futur, deixo un nenúfar a la porta
per a aquell que vingui amb la nit a l'esquena.
I la llum es fa amb els pètals badats del teu nom.

Traducció de Josep Maria Sala-Valldaura.

El Compromís Social Bancaixa: Els jóvens

s1 Programa Formació Bancaixa
jóvens emprenedors

s2 Càtedres Bancaixa
jóvens emprenedors

s3 Solució Financera
jóvens emprenedors

s4 Premis Bancaixa
jóvens emprenedors
XIV edició

Solucions
per als teus projectes

www.bancaja.es/obrasocial

Bancaixa
el compromís social